ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A SCRIITORILOR

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ANUL XV
Nr. 13 (517)
Sîmbătă
25 martie
1972
10 pagini
1 leu

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Năluci

Am intrat de mult în luna reîntoarcerii cocorilor. Nu i-am văzut încă, dar aștept să treacă peste casa mea, peste oraș, vîslind sus, printre norii cenușii sau sub soare rece, către un nord îndepărtat și necunoscut.

Cînd eram mic, îi așteptam în fiecare zi așezat la capătul dinspre miazăzi al prispei, să le prind strigătul pentru ca să-mi strig și eu bucuria : A venit primăvara ! Uneori treceau la miezul nopții, spărgînd liniștea și întunericul și nu mă opream să-l hîțîn pe tata și să-i spun în șoaptă : Ai auzit ? Tăceam, apoi, amîndoi și ascultam strigătul păsărilor călătoare pînă se pierdea și părea un ecou îndepărtat.

Mă fascina întoarcerea cocorilor. Veneau de departe, din țările visate ale sudului, vînturînd aerul cald al primăverii. Mi-i închipuiam călători neobosiți zburînd peste mări întinse, trecînd granițe nevăzute, plutind peste orașe încremenite, peste păduri și cîmpii negre. Mi-i imaginam priviți de copii din alte țări care îi însoțeau cu ochii pînă la linia orizontului sau care făceau ca mine, adică alergînd după ei pînă cădeam prăbușit de oboseală în pămîntul reavăn mirosind a musteală.

Așa primeam eu cocorii. Așa întîmpinam eu primăvara : desculț, fugind după năluci.

Acum, îi aștept să treacă peste București. Nu au venit nici ieri și nici alaltăieri. Sau, cel puțin nu i-am văzut eu. Nu mai stau la capătul dinspre miazăzi al prispei, nu îl mai hîțîn noaptea pe tata, nu mai alerg desculț, pînă la istovire, după corăbiile acelea zburătoare. Dar, îi aștept mereu cu aceeași emoție. Îmi ridic ochii spre cer și stau să-i văd venind, să-i aud strigînd — țipăt stins și întrebător — să simt din fîlfîitul aripilor lor boarea cea caldă a sudului.

Aștept în fiecare an primăvara călătorită din miazăzi pe spinarea cocorilor. Aștept s-o văd trecînd spre nord, să mă bucur și să rămîn jos, rotindu-mi ochii, rotindu-mi capul după ea.

După cocori, însă, nu voi mai alerga.

George MACOVESCU

Întrebarea esențială

Nu doar cu prilejuri festive și nu doar în zilele noastre scriitorii și-au pus întrebarea-cheie, al cărei răspuns condiționează întreaga lor muncă, existența lor ca artiști și oameni : ce fel de literatură scriem ?

Se poate răspunde în multe feluri, se pot opera subtile deplasări ale discuției sau, cu o dialectică înțeleasă formal, întrebării înseși i se pot opune altele. Și, totuși, sensul profund al întrebării nu e greu de prins. Fiindcă, întrebîndu-se ce fel de literatură scriu, creatorii literari înțeleg din prima clipă că orice răspuns trebuie dat cu fața la cititori. Mai limpede spus, problema calității literaturii scrise de noi se cuvine a fi abordată dintr-o perspectivă mai generoasă, din singura perspectivă naturală — și în care scriitorul e doar unul din termeni —; pentru a ne rosti asupra literaturii scrise de noi, vom privi munca noastră dinspre țelul ei, dinspre **cititori.** E ca și cum am străbate cu mintea drumul cărții aflate încă într-o fază inițială, de elaborare, am zări-o ieșind pe porțile tipografiei, ajungînd în librării și biblioteci : cui s-a adresat viitoarea noastră carte ? cine se va recunoaște sau nu în ea ? în viața căror oameni ea va deveni o prezență patetică ?

În dese rînduri, conducerea partidului și statului nostru, prin tovarășul secretar general al P.C.R. și președintele țării, Nicolae Ceaușescu, i-a ajutat pe scriitori și, alături de ei, pe toți oamenii de artă, în înțelegerea imperativelor epocii noastre, a conexiunilor complexe dintre viața socială și actul artistic. În expunerea sa la Plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971, tovarășul Nicolae Ceaușescu a definit cu limpezime și nuanță criteriile fundamentale ale cuprinderii activității noastre în munca făuritorilor de bunuri materiale, a întregului popor român, sub conducerea Partidului : **„Am acordat și acordăm o mare însemnătate creației literar-artistice. În uriașa activitate creatoare de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, literatura și arta trebuie să aducă o contribuție tot mai activă. Avem nevoie de proză, de poezii, de piese de teatru, de filme, de muzică, de picturi, de sculpturi care să înnobileze pe om, să-l însuflețească la fapte mărețe, eroice. Toate lucrările de artă, executate în forme și stiluri foarte variate, trebuie să redea preocupările și realitățile epocii pe care o trăim, viața poporului".**

Sînt cuvinte ce au revenit de multe ori în ultimele luni pe buzele noastre, ale scriitorilor printre ceilalți oameni de artă.

Sînt cuvinte ce ne rețin cu atît mai mult atenția în aceste săptămîni cînd ne pregătim pentru Conferința națională a scriitorilor, întîlnire ale cărei dezbateri vor prilejui aprofundarea învățăturii cuprinse în Expunerea din noiembrie 1971, a altor intervenții privitoare la creația artistică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Ce fel de literatură scriem ? va fi întrebarea, formulată sau nu, care va însufleți Conferința noastră.

LUCEAFĂRUL

Desene de
ION ALIN GHEORGHIU
(În cuprinsul revistei alte reproduceri după lucrările artistului)

vasile nicolescu

Transfigurare

Patriei

Cu stele-nălțătoare am să-ți scriu
destinu-n bolți de purpură și ora
cînd mistuit în sîngele tău viu
am renăscut să-ți apăr aurora.

Cu stele-nălțătoare am să-ți scriu
destinul, sus, împresurat de stele,
ca un izvor cu sînge argintiu
sunînd prin spații să te-ncing cu ele.

Cu stele-nălțătoare eu îți scriu
destinu-n slăvi cînd zorii mă îmbată,
și dacă-n vis voi împietri, pustiu,
mîna va scrie-n lut, transfigurată !

grigore hagiu

Pahar de rouă

unde
în ce leagăn
mi-a fost dat să mai văd
altădată
lina cădere de stele

luna nouă
palidă potcoavă de inorog
mă întoarce
mă șuieră blind
pe ochiul mărunt cît oul de
privighetoare

la obîrșii de inimi
de pe buzele mumelor
domol
domol mai adună în piept
o gură de tei înflorit

drumul de os luminător te îngăduie încă
aici și pentru-ntotdeauna
din tot ce ești mai fi-vei
paharul de rouă
cules din iarba proaspăt înverzită

Templul Închipuirii

Și, iată, din strașnica risipă a gesturilor, din pașii vagabondului singuratic, din umbra seniorială alunecînd pe ziduri a trubadurului, ce a mai rămas : un nume, prea simbolic pentru a fi adevărat, pe o carte.

Dar poate au fost mai mulți ascunși sub același nume (purtînd măști, cum puteai să-i deosebești unul de altul !), poate s-au schimbat între ei. Nu citim, oare, pe prima filă a opului cu titlu amintind clasice armonii — Coloane — *o mărturisire a imposturii posibile ?*

„Poate sînt un înșelător, un bătrîn trubadur
care smintește ochii și inimile
celor așezați în fotolii...".

Măștile și avatarurile pot fi oricît de diverse, vocea care se face auzită prin fanta subțire ca o rană, a gurii, este aceeași. Și chiar dacă celor ce am străbătut cartea li se pare uneori neverosimilă proprietatea unui ins asupra tuturor versurilor ei, nu ne putem împiedica să nu-l numim pe acesta cu numele pe care i-a plăcut să și-l ia, nume sunînd ca o sfidare, o cucernică sfidare la adresa cerului înstelat — „galaxia poeziei".

Întrucît în codicele acesta poetic întîlnim versuri precum : „Noi, Dimitrie Stelaru n-am cynoscut niciodată Fericirea", vom numi această carte, Codex Stelaru.

Mai este un nume, pe care ne place să-l amintim, în această carte. E un nume augural, al unei făpturi eterice de bună menire : „Eumene, fiica deșertului, fecioară stelară". Din Noaptea geniului, *prima oră a ceaslovului Stelaru, prin* Ora fantastică, *a doua, pînă la* Coloanele *ultimei ore, Eumene e prezentă. Făptură alegorică ? Dar ce sînt toate acele entități poetic-morale înălțate pe cataligele majusculelor : Regele Uitării, Prințul Nenoroc, Pasărea Relelor, Țara Chinului, Dansul Deșertăciunii, Împărăteasa Negurilor, templul Închipuire, ucigașa Luminare și Fericirea, Umilința și Tăcerea ? Te crezi, întîlnindu-le, rătăcit pe meleagurile poetic-alegorice ale unei noi* Carte du Tendre. *Înșelătoare meleaguri oscilînd între adevăr și ficțiune, străbătute de un înger al tavernelor. Pendularea e în firea acestui înger căzut, între joc și sinceritate. De aici dublul caracter testamentar și apocrif al codicelui său. Versurile sînt, toate, „adevăruri" și „ficțiuni". Unde e limita între suferință și jocul suferinței, între chip și mască atunci cînd masca a devenit una cu chipul ?*

Tot astfel fecioara Eumene, fiica deșertului, a stelelor nenuntite și nenumite este, totodată, vorbirea pămînteană, stăpîna, Poezia :

„Ești pasul meu de patru vînturi,
Stăpîna, roaba, poezia.
Așteaptă, voi veni curînd —
Voi cobori bolnav în cerul tău.
În templul tău, Închipuire".

Ce însemna Poezia pentru acest poet ? Caut febril în codicele său semne, urme. Aici descopăr în ruine templul Închipuire, acolo poteca ce coboară lărgindu-se spre Țara Chinului. Caut mărturisiri autentice, formule definitive ca în jurnalul secret al unui alchimist, rețeta pietrei filozofale. Și nu găsesc, deși confesiunile abundă :

„Poemele-mi sînt scrise cu sînge
și-au ars, ruguri, ochii mei ;
dintre poeții pămîntului am crescut
străluminat alături de zei".

Poezia, hrănită uneori cu hohotul solitar, alteori cu flacăra comună, se oferă o dată cu justificarea ei de care nu se poate despărți. Și nu cere legitimări și autentificări, ci se predă ca atare. Ce însemna Poezia pentru acest poet ? Dar tocmai legitimarea sa. Nu e paradoxal ? Boemul a lăsat un op masiv. Vagabondul a adunat o bogată recoltă. Cel care n-a avut nimic a fost părinte și dispunător peste o întinsă turmă de cuvinte.

Într-unul din jocurile copilăriei noastre aveam o vorbă pe care o azvîrleam ca pe o formulă magic-triumfătoare : „urma scapă turma". În multe împrejurări această vorbă își are rostul ei. Nu vom spune, desigur, că în creația celui care a scris Codicele Stelaru, *turma rătăcitorului prin stele e minuită prin versurile cele din urmă. De altfel, care sînt cele din urmă ? În ultima culegere,* Codex-*ul era legat în ordinea inversă a apariției volumelor care-l alcătuiau. Astfel, „urma" poate să însemne, deopotrivă,* Coloane-*le ca și* Noaptea Geniului. *Oriunde ai deschide* Codicele Stelaru, urma *e acolo. Îndeosebi acum cînd* Codicele *s-a închis, cînd vocea poetului s-a stins, îți poți da seama prea bine, cum o anume urmă e pacific-victorioasă în opera aceasta, peste toate mizeriile, suferințele și umilințele unei existențe abolite În cele din urmă sau, cu alte cuvinte, în natura sa esențială poetul supus atîtor mortificări a convertit o existență a eșecului într-o operă a cuvîntului care pe toate le transfigurează. Gesticulația a încremenit, aburii s-au risipit și, iată, ceea ce a rămas este turma salvată a cuvintelor în care se odihnește păstorul.*

„Sînt poartă a triumfului —
alcătuit semeț și rumen
aud cum lipăie cuvîntul și adoarme
în fundul cărții".

Nicolae BALOTĂ

ecoul saptaminii

Sub semnul prieteniei

Activitatea politică externă a României este marcată în clipa de față de un eveniment extrem de important : vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu într-o serie de țări din Africa. Opinia publică din țara noastră, precum și opinia publică internațională comentează cu viu interes această întreprindere menită a evidenția încă o dată consecvența politicii Partidului Comunist Român în ceea ce privește acțiunea de colaborare și cooperare pe planuri multilaterale cu toate statele lumii, fără deosebire de regim social și în numele respectării suveranității naționale a fiecărui stat. Se știe că Republica Socialistă România acordă o importanță deosebită raporturilor cu țările în curs de dezvoltare. Se știe că aceste state reprezintă un factor important al luptei pentru promovarea păcii și înțelegerii internaționale. Considerînd că lichidarea subdezvoltării și a decalajelor dintre țările în curs de dezvoltare și cele avansate din punct de vedere economic constituie o problemă de interes major pentru progresul umanității, pentru lărgirea cooperării internaționale și garantarea păcii în lume, România se pronunță cu consecvență în favoarea cererilor legitime ale țărilor în curs de dezvoltare formulate în cadrul O.N.U. și a instituțiilor acesteia, sprijinind prin votul său recomandările conferințelor sub auspiciile Națiunilor Unite în problemele comerțului și ale strategiei celui de-al doilea deceniu al dezvoltării. În aceste condiții, vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în mai multe țări ale continentului african reprezintă materializarea unor relații de colaborare și prietenie de mult statornicite și care în clipa de față prilejuiesc motive de mare satisfacție și puternic entuziasm.

Căldura deosebită cu care a fost întîmpinat conducătorul partidului și statului nostru în fiecare din țările pe care le-a vizitat a demonstrat încă o dată adevărul principiilor politice promovate de partidul nostru în probleme internaționale, eficacitatea lor imediată, a demonstrat calitatea înaltă de militant a tovarășului Nicolae Ceaușescu, capacitatea sa excepțională de înțelegere și sintetizare a raporturilor internaționale actuale, a demonstrat prestigiul de care se bucură țara noastră în lume. Pentru că vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu într-o serie de țări africane, recomandă de la sine stadiul actual de dezvoltare a României socialiste, activitatea poporului român, faptul că România participă tot mai activ și tot mai eficient la schimbul de valori materiale și spirituale efectuate în momentul de față la nivel internațional.

OBSERVATOR

În acest număr:

Poeme inedite — de Dimitrie Stelaru

Geo Bogza și virtuțile stilului liric — de Alexandru George

Dimitrie Anghel și mitul floral — de Georgeta Horodincă

Geo Bogza
şi virtuţile stilului liric

Mai mult poate decît cărţile, au şi articolele soarta lor — dacă ne e îngăduit să parafrazăm vechiul adagiu latin. Sau, poate, au altă soartă decît aceea a cărţilor. Există autori de „articole" care devin apoi autori de cărţi şi pe care deşi i-am citit în paginile friabile ale revistelor îi descoperim cu adevărat între copertele definitive ale tomurilor. Experienţa pe care au făcut-o numeroşi lectori cu paginile din care s-a alcătuit **Imposibila întoarcere** a lui Marin Preda e prea vie şi perfect concludentă ca să nu fie folosită drept exemplul cel mai la îndemînă.

Iată-ne acum în faţa volumului **Privelişti şi sentimente** de Geo Bogza. Am mai citit undeva paginile acestea, sau nu le-am mai citit ? Elogiul măracinilor Dobrogei ne amintim a fi făcut obiectul unei tablete în „Contemporanul", dar ce importanţă mai are faptul ? E o carte nouă şi paginile ei sînt noi. Ea aparţine unui gen pe care mulţi încă, şi la noi îl consideră hibrid. Proza poetică stă pe undeva, fără identitate precisă, între regnuri. Pe alte meleaguri s-a produs tranşanta separaţie a genurilor cu toate protestele a numeroşi eretici. E bine că în patria lui Descartes şi a domnului Jourdain se ştie unde începe poezia şi unde proza şi mai ales că tot ceea ce nu e proză e poezie.

În literatura noastră asemenea discriminări nete nu prea au curs şi printre cei care s-au însărcinat să le compromită, e dintre contemporani, în primul rînd Geo Bogza. Cartea lui nu e una de poezii deşi, debutează cu o piesă în versuri, ci de poezie. Nicăieri nu pare a se dovedi mai bine că poezia e de cele mai multe ori a spiritului, adică o atitudine a lui. Nu o poezie a lucrurilor, a împrejurărilor, şi nici măcar a naturii. Aici poezia nu e una a locurilor pe care Geo Bogza le face să cînte suflînd un duh oarecum impersonal asupra lor, cum se întîmplă la Sadoveanu, de pildă. Majoritatea prozelor sale — cîtă poezie sugerează acest cuvînt în limba noastră ! — înfăţişează un om în peisaj, între oameni, în univers : „În acea dimineaţă de primăvară mă aflam în Turnul Golia.." (p. 91). „Ani la rînd, eu am peregrinat printre ruinele cetăţilor greceşti de pe malul românesc al mării..." (p. 116) „Atras de ce se pune la cale acolo, am străbătut şantierul de la poalele oraşului..." (p. 42). „Veneam la vale, bogat de marea bogăţie a toamnei..." (p. 34) „Asemeni tuturor celor ce străbat Ţara de Sus, le-am contemplat şi eu de multe ori, mai ales în vremea cînd pădurile îngălbenesc..." (p. 32). S-ar părea că avem a face cu situaţii oarecum de „constatare" pe care le speculează îndeobşte jurnalismul şi reportajul. În realitate, Geo Bogza stabileşte un „raport liric" cu ceea ce-l înconjoară — un cuvînt revelator acesta, care defineşte nu un fel anumit de percepere ci o atitudine a omului. „Privelişti-le" sale sînt de fapt nişte viziuni în care stilul de elaborare intelectuală — parcă mai activ tocmai în hulitul gen liric — joacă un rol capital.

Poate că nicăieri nu apare mai pregnant această calitate a scrisului lui Geo Bogza decît acolo unde el se întîlneşte cu un loc comun al prozei noastre din ultimele decenii, de pildă, contrastul dintre trecutul glorios şi trecutul mai apropiat, de mizerie şi dezolare — ca în cazul cetăţii Suceava — şi resurecţia lui în proporţii nebănuite, prin acţiunea industrialismului socialist căruia, în felul specific autorului de a lega punctele depărtate în timp, i se găsesc corespondenţe peste veacuri, peste generaţii în istorie şi în basm : „...Acum, acolo se înalţă, sub semnul celei mai izbitoare noutăţi, un combinat forestier, iar zidurile care iau fiinţă dovedesc că va fi un gigant"

„Au mai fost la Suceava giganţi, dar e foarte mult de atunci. După ce s-au dat primele lovituri de tîrnăcop la temelia viitoarei construcţii, în lunca de la poalele oraşului, şi s-a ajuns mai în adîncime, pămîntul a lăsat să iasă la iveală două vestigii ale unor epoci trecute : o frunte de bour, puternică şi lată, şi o măsea colosală de mamut. Prin forţa pe care o exprimau, prin dimensiunile ce care le lăsau să se bănuie, păreau o sămînţă a ceea ce se pregăteşte acum în Valea Sucevei, o sămînţă care a aşteptat multă vreme ca să poată încolţi, dar care în cele din urmă a încolţit" (p. 41—42).

O conştiinţă deci cutreieră meleagurile acestea, străbătute şi văzute de atîtia alţii, ba descrise de unii chiar „poetic". Omul, în raport cu universul, trăieşte în cartea aceasta pe două coordonate de mare amploare care i se încrucişează permanent în suflet : una e aceea a prezentului şi a trecutului adînc, de multe ori mitic, iar a doua leagă două puncte geografice extreme, proiectate oarecum himeric în spaţiu, Bucovina şi Dobrogea. Opoziţiile acestea profunde mărturisesc despre felul torturat al conştiinţei autorului împlîntat cu toate fibrele în realitatea plină de contraste, sau mai bine zis care-i poate oferi pretexte de a vedea contraste. Seceta nemiloasă, implacabilă, a Scitiei Mici e văzută prin opoziţia ne care o iscă hotarele ei de apă : Dunărea, Delta, Marea. Dar nu numai atît : ea e rememorată într-o călătorie prin Boemia, ţară în care totul „e dens şi solemn : păduri, castele, legende, o lume plină de grele amintiri, ca apele unei oglinzi în care s-au privit sute de generaţii nebune şi orgolioase" (p. 99). Nu o priveliştе a pămîntului dobrogean se comunică din incantaţiile lui Geo Bogza ci o „Schiţă de cosmogonie a pămînturilor dintre Dunăre şi Mare" şi care alcătuiesc pentru cel ce scrie „al doilea chip, fundamental, al lumii".

La celălalt pol al lumii sale stă Bucovina, „leagănul nostru, pe dulcea arcuire de munţi a Ţării de Sus". E ţara liniştii, a odihnei spiritului, a marilor roade ale pămîntului. Dobrogea e tărîmul neliniştilor, frămîntat de prea multe neamuri, cu tumuli necunoscuţi străjuiţi de măracini, cu regi barbari şi obscuri. Istoria se prelungeşte nu într-un necunoscut imaginat totuşi de oameni, ca în Ţara Fagilor, ci în trecutul geologic care umileşte minţile şi le face neliniştite.

În sfîrşit, oriunde în acest spaţiu, apar oamenii. Nu totdeauna ca nişte fiinţe care ar constitui nişte interlocutori pentru călătorul acesta totuşi solitar, ci prin roadele muncii lor organizate şi febrile. Geo Bogza e un observator totdeauna atent la felul în care oamenii modifică peisajele, după voinţa lor inteligentă. Industria din jurul Sucevii, moara de lumină din Dobrogea, barajul Bistriţei la Bicaz sînt evocate pentru puterea lor de a se integra naturii, pentru felul în care arhitectura industrială a omului adaugă cetăţilor geologiei pe cele ale sale.

Citind această carte de poezie şi de înţelegere ne-am rememorat mai vechile şi mai actualele aprecieri adresate de mulţi stilului „liric", în care s-a văzut mai totdeauna o formă inferioară, efeminată, sau de coruptie a prozei Lovinescu, tecretician de multe ori prudent şi plin de rezerve, a riscat în această privinţă unele profeţii şi indemnuri Partizan al inefabilului de sorginte simbolistă în poezie, el preconiza realismul psihologic în epică şi solida construcţie a romanului masiv de tip tradiţional.

După oarecare trecere de timp, e cazul să ne întrebăm dacă stilul imagistic e chiar cel mai mare duşman al prozei şi dacă adevărul artistic — singurul care are valabilitate în artă — îşi poate găsi vreun aliat cu exclusivitate în vreo formulă. Nu ştim de ce acest adevăr ar fi mai exact exprimat în proză şi cum s-ar putea dovedi natura lui inferioară atunci cînd e impus cu mijloacele mai mult încantatorii ale lirismului. Iar dacă ne-am gîndi puţin la cele două structuri şi am recunoaste prozei stilul specific de elaborare iar poeziei cel de concentrare şi esenţializare, ar rămîne cu totul discutabilă ideea că acesta din urmă ar exista ca un principiu de dezagregare şi disolutie. Cartea lui Geo Bogza stă mărturie împotrivă, tocmai prin desăvîrşita ei unitate.

Alexandru GEORGE

O dublă sărbătorire

Personalitate proeminentă a vieţii noastre culturale şi ştiinţifice, profesorul Alexandru Rosetti a întemeiat acum patru decenii cunoscuta revistă Bulletin Linguistique *care, timp de 16 ani (1933—1948), grupînd în jurul ei forţe lingvistice de mare valoare, a contribuit la propagarea unora dintre cele mai recente cuceriri lingvistice ale epocii şi la dezvoltarea gîndirii de specialitate. Şi după ce şi-a încetat apariţia, „Bulletin Linguistique" a continuat să-şi manifeste influenţa asupra generaţiilor de lingvişti care l-au citit şi citat cu interes, atît în ţara noastră cît şi peste hotare, unde accesul său era mult facilitat de faptul că buletinul — coeditat la Paris şi Copenhaga — era redactat în limba franceză. Faima revistei* Bulletin linguistique *a făcut ca acum, după aproape 40 de ani de la apariţie, să fie republicată în Italia de către editura Pătron din Bologna, în special datorită grijii purtate de marele prieten al limbii şi poporului nostru, Carlo Tagliavini. Aceste două evenimente — cele patru decenii scurse de la apariţia revistei B.L. şi prezentarea întregii colecţii retipărite în Italia — au fost sărbătorite de curînd într-o festivitate cu caracter intim care a reunit pe unii dintre vechii colaboratori ai revistei cu cercetătorii de azi ai Centrului de fonetică şi dialectologie.*

Emanaţie a şcolii lingvistice bucureştene, Bulletin Linguistique *şi-a asigurat semnătura unora dintre cei mai iluştri specialişti ai vremii — români (de ex. — în afară de Al. Rosetti — Al. Graur, J. Byck, I. Iordan, E. Petrovici, I. Şadbei, T. Vianu) şi străini (de ex. Alf Lombard, Leo Spitzer, G. Straka, J. Kurylovicz, P. Skok, P. Trost, A. Juilland, E. Seidel, I. Seidel-Slotty, A. Vaillant). Bucurîndu-se de colaboratori atît de încercaţi,* B.L. *a căutat să-şi familiarizeze cititorii cu tot ce era înaintat în cercetarea lingvistică a vremii, ca teorie şi modă în special, punînd în circulaţie noţiuni ce reprezentau — pe atunci ! — inovaţii. De asemenea nu se poate trece cu vederea împrejurarea că multe lucrări fundamentale actuale de limba română, de exemplu studii de fonetică, capitole din istoria limbii române sau de limbă literară, — ca să nu mai amintim Gramatica Limbii Române redactată în cadrul Institutului de lingvistică din Bucureşti — au pornit de la articole cuprinse în „Bulletin Linguistique" — datorîndu-le idei, interpretări, materiale. Totul constituie o dovadă a actualităţii şi a vitalităţii revistei* B.L.

Studiile din B.L. *caracterizate prin bogăţie de informaţie, supleţea interpetărilor şi fineţea comentariilor au abordat cele mai variate sectoare ale lingvisticii : preocupările pentru aspectele teoretice ale limbii, pentru lingvistica generală au stat permanent în atenţia colaboratorilor.*

Condusă cu mînă sigură de Alexandru Rosetti, Bulletin Linguistique *reprezintă o etapă importantă în viaţa lingvistică românească, de care, desigur, o viitoare „istorie a lingvisticii româneşti" va ţine seamă, subliniind caracterul său înaintat.*

Salutăm deci cu bucurie reimprimarea acestei reviste în care au apărut numeroase articole de primă calitate, care a impus nume de tineri (pe atunci) (C. Racoviţă, M. Nicolau, D. Şandru, B. Cazacu, I. Fischer), dar care, mai ales prin originalitatea lucrărilor publicate, au generat multiple idei şi discuţii viitoare. Toate acestea constituie, „secretul" pentru care consultarea revistei Bulletin Linguistique *se dovedeşte şi acum, după aproape patru decenii de la apariţie, la fel de interesantă şi rodnică.*

Repunerea în circulaţie a revistei Bulletin Linguistique *— act cultural de mare însemnătate —, aduce în atenţia cercetătorului de azi o revistă ştiinţifică a cărei vigoare se confirmă cu trecerea timpului.*

Florica DIMITRESCU

proverbe

Nu cîntă ea, privighetoarea, pe o cracă uscată

(II)

Deci n-a sbuciumat, nunta zile şi nopţi numărate de o săptămînă, liniate şi ameţite, de luni pînă luni, — şi atunci s-a întîmplat, aruncată peste ciorba de potroace, de la capăt de masă, vorba nazului.

Pentru că a zis Parimie care era în capul mesei, bătînd cu palma pe umerii şi chiar pe omoplaţii miresei, privindu-l duios pe ginere :

— Nu cîntă ea, privighetoarea, pe o cracă uscată...

Şi tocmai frumuseţea zicerii a picat rău sau alături de înţepenirea încruntărilor posace de rude.

Pentru că tăcerile dospite şi acrite lung se potriveau şi se loveau mocnit ocolind strâchinile. Se spunea despre partea neamurilor mirelui Valentin.

— Pană de puică în coadă de cloşcă...

La care, dugos cei din partea miresei spuneau neauzit şi pe sub sprincene şi cu buzele subţiate :

— Te pomeni, ca şi cum ar fi cîntat cocoşul lor pe gardul nostru...

Faptul galeş a venit de la Ghică Borceag şi Mitu Ciupilitu, gestionari destoinici la „Prăvălioara sătească" care ţinîndu-se de gît se aoleau aşa.

— Norocul lor !

— Care ?!

— D-aia !

— Păi nu, păi da !

— Tu bei şi vorbeşti de animale, i s-a întristat şi umbrit ochii, lui Mitu Ciupilitu de gîndire.

— Caz de vită.

Ghică Borceag, lopătînd cu lingura în strachină l-a întrebat, aşa, mai mult din umăr :

— Care !

— Avantajul vitei e că intră în burta omului !

— Care ! nu-l slăbea celălalt cu neînţelegerea rămasă în lingură.

— Adică, — m-am concentrat să-ţi spun că omul mănîncă găini, porci, şi ele nu se duc direct în mormînt. Doar omul.

— Care ! l-a mai întrebat sughiţat Ghică. La care întrebare Mitu Ciupilitu s-a lăsat şi el pe-o rînă pentru lipsă de discuţie ca lumea.

Între-acestea însă nuntaşii s-au mai îndulcit, adică părinţii şi rudele despre partea lui Valentin, au văzut parte femeiască fiindcă n-au doar buze subţiri şi rele iar despre partea bărbătească a fost mai lesne prin ridicare mai îndesată de pahare.

Şi totul s-ar fi isprăvit bine dacă unuia dintre nuntaşii de peste culme nu i se făcea rău sau poate nu i se făcuse ; Dar nevasta dornică să-şi prindă dimineaţa în curtea ei, cu găinile, curcile şi raţele ei, nu-l rugă pe Stănică, socru mare, nu, (?) să le împrumute şareta.

Stănică a zis că şareta cu cal cu tot e plecată.

— Nu e plecată, a spus nevasta ce trebuia să-şi vadă bătătura cu bărbat, soare, găini şi raţe — pipăind şi numărînd roţile şaretei mici.

— E plecată de mult explica, treaz şi încruntat rău Stănică.

— Bine, dar... aproape lăcrima femeia, plimbîndu-şi degetele pe spiţele şaretei, şi pe coama şi botul umed — răbdător al calului.

— Sînt ale mele, toate, explica Stănică treaz (nu băuse mai nimic) dar au plecat de mult.

După ce s-a liniştit femeia, domnul Parimie l-a întrebat, ca naş pe Stănică, ce a vrut el să zică.

— Aşa sînt eu l-a lămurit Stănică, decît să dau ceva cu împrumut, mai bine nu-l văz dinainte, decît să nu-l văz pe urmă.

Şi nunta curmeziş, posacă şi aşa s-a risipit şi spart iute. Celui n-avea nici-o vină. Şi nici Mitu Ciupilitu care-l poreclea mîngîindu-l şi scărpinîndu-l pe celălalt, pe Ghică Borceag, cu „erizipeluleee, erizipelul meu..."

Nicolae VELEA

OPINII

O istorie posibilă a literaturii române

Revista „Familia" a început să publice cu numărul 2, pe februarie, fragmente din „O istorie posibilă a literaturii române" de Paul Anghel. Anul trecut revista „Argeş" a tipărit într-un număr al „Bibliotecii Argeş" principiile care stau la baza acestei întreprinderi unice în felul ei, şi nu numai la noi.

Începînd cu... începutul, „Familia" rezervă patru pagini „Modelului mag c" dîndu-ne posibilitatea să aprecem modul în care Paul Anghel înţelege să trateze *folclorul*. Ele ni se par şi mai concludente decît tezele teoretice, şi credem că îndreptăţesc afirmaţia că ne aflăm în faţa unei tentative ieşite din comun de a explica şi înfăţişa literatura română. Există, fără îndoială, spirite sceptice, care se întreabă în ce măsură autorul acestei tentative dispune de mijloacele de a o duce la bun sfîrşit. Cum scepticismul vine din aceeaşi direcţie din care a venit şi negarea valorii teatrului istoric al lui Paul Anghel, sîntem liniştiţi : anumiţi oameni au o manieră inversă de a reacţiona la valorile incontestabile, şi negativismul lor iritat este în fond o confirmare.

Ar fi momentul să se ia act de faptul că autorul „Posibilei istorii a literaturii române" este nu numai un om cu o nebănuită lectură, ci şi unul din numele de prim plan ale literaturii a cărei istorie o scrie. Autorul „Săptămînii patimilor" este, într-adevăr un autor de teatru istoric pe care-l putem considera fără reţinere egalul lui Davila şi Delavrancea, pe care obişnuim să-i numim clasici. Publicistica sa, din care numai o parte a apărut în „Arhiva sentimentală", se înscrie în buna tradiţie a scrisului românesc. Din partea noastră, îndrăznim să ne asumăm, după cele ce am scris acum cîţiva ani la apariţia „Săptămînii patimilor", riscul unei profeţii : *O istorie posibilă a literaturii române* va fi una din cele mai pătrunzătoare, mai ingenioase şi mai fecunde viziuni asupra valorilor literare create de poporul nostru în cursul veacurilor, fiindcă omul care o scrie este el însuşi unul din spiritele cele mai puternice care s au născut în perimetrul acestei literaturi. Revine publicaţiei pitestene şi „Familiei" de la Oradea meritul de a ne fi înlesnit cunoaşterea, fie şi a unui mic fragment din această lucrare. Aşteptăm cu nerăbdare numerele viitoare ale „Familiei" care, prin acest act de cultură, îşi confirmă încă o dată o vocaţie pînă acum nedesmînţită.

Dan ZAMFIRESCU

pro şi contra

„B.P.T." — seria „cultură generală"

Apropiindu-se de nr. 700 — mai este nevoie s-o spunem ? —, colecţia Biblioteca Pentru Toţi *a editurii „Minerva" s-a impus în conştiinţa celui mai larg public cititor cu o intensitate pe care îndepărtaţii ei întemeietori — e de presupus — n-au visat-o nici un moment. Sigur, cauzele acestui extraordinar succes de masă nu sînt greu de identificat, dacă avem în vedere fie şi numai caracterul realmente reprezentativ al titlurilor selectate de redacţia B. P. T. Fiind vorba de ultima serie, credem totuşi că nu s-a reţinut cu suficientă atenţie prezenţa unei noi serii, integrată în catalogul general al colecţiei. Anume, ne gîndim la seria „cultură generală", care nu o dată ne-a pus în contact cu versiunea românească a unor studii pe teme de cultură, artă, etc., de incomparabilă erudiţie, unice în felul lor. Iată, numai în ultimele luni, după monumentalul Goethe a lui Friedrich Gundolf — în traducerea şi cu prezentarea lui Ion Roman — seria „cultură generală" ne propune două noi titluri de un interes cultural şi ştiinţific maxim :* Călătorie la capătul ştiinţei *de Pierre Rousseau şi* Viaţa de toate zilele în vremea lui Ludovic al XIV-lea. *Versiunea românească a primei cărţi este semnată de Jeanne şi Mihai Lutic, iar cuvîntul introductiv şi o amplă addenda aparţin lui Edmond Nicolau. A doua e tradusă de Ileana Zarea şi prefaţată de Manole Neagoe.*

Un calmant

De la o vreme, la televizor se dă în foileton, cu mult succes de altminteri, după trilogia lui Delavrancea, „Muşatinii", scenariul şi regia aparţinînd Soranei Coroama.

În seria a 6-a intitulată „Vînătoarea", telespectatorii au văzut luni 13 martie (zi nefastă) o lungă criză de nervi pe care a făcut-o pe micul ecran interpretul lui Ştefăniţă. Actorul a tremurat tot timpul, a suferit chiar bărbăteşte, chipul său crispat ne-a fost arătat şi din profil şi din faţă şi din spate, noroc că unii dintre noi, care eram cît pe ce să plîngem din pricina suferinţei actorului, am observat cum Ştefăniţă de fapt se mai şi odihnea luminîndu-şi faţa cînd nu era în prim plan.

Dacă televizorul ar fi avut gură, i-am fi dat un calmant, dacă ar fi avut urechi, i-am fi spus : lasă astea...

Istoria, totuşi, nu poate fi interpretată la modul nevrotic, ea poate fi interpretată numai cu... talent.

Gbr. M.

Prostologhicon

„Melcii ăştia nu fac nici un rău, dar omizile, într-adevăr, au pustiit verdeaţa din tot oraşul. Se spune că aici „pe locul casei, au să construiască un supermagazin. Oare în supermagazin n-au să pătrundă, prin crăpăturile vitrinei ? Melcii ies numai noaptea, pe întuneric ?"

„Ţinînd-o de braţ pe Sarah mă gîndeam ce fel de pudră şi alte cosmetice va trebui să-şi procure de-acum înainte".

(„Convorbiri literare", 4)

„Dar aviaţia nu va înlocui niciodată în întregime caii, după cum substanţele active nu se vor substitui cu totul gunoiului de aur".

„Dorobanţul singuratic este ţăranul acestei primăveri. La fiecare două minute apasă cîte treizeci de paşi lateral către orizontul acela încăpăţînat, nesigur, apoi ridică spre cer prapurele lui făcut dintr-o foaie de sac din plastic, sfîşiat cu superfosfat şi azotat de amoniu. Întîmpină un mesager ceresc. E.E.K.E."

„Iată un poem care ne vorbeşte de condiţia actuală a poetului, de modul său de acum de a revedea lumea, unde vom remarca în ultima strofă nevoia de cenzură pusă în calea unei sensibilităţi înfierbîntate".

(„Flacăra", 11 martie 1972)

„Pop, fundaşul Grantului, l-a şi chemat în noul sezon la „duel oficial" pe senatorul de drept al naţionalei — Sătmăreanu. Va fi, de fapt, un duel în trei, pentru că acum şi în Creţu au încolţit marile iluzii".

(„Sport", nr. 5)

„Pe urmă, nu rare sînt cazurile cînd conducătorii auto, lansaţi pe şosele în adevărate curse, ca la raliuri, trec prin localităţi, cu viteză sporită — încălcînd de altfel şi prevederile legale — şi dau iama în cîrdurile de orătănii ale consodarilor. Unii dintre ei, culmea, se mai şi amuză, avertizîndu-şi însoţitorii : „Fiţi atenţi, cum le iau... vede-le-aş pe varză !"

(„Autoturism", 3)

„Unde te trezeşti aici ? Dacă a fost rochie în colet, apoi au mîncat-o şoarecii. Era de culoarea vişinei putrede şi şoarecii sînt atraşi de vişinile aflate în fermentaţie. Eu am văzut un şoricel mort de beat din vişinată".

(„Zori noi", vineri 17 martie 1972.)

O carte de reportaj despre Italia

În ultimii ani — se ştie — au apărut la noi numeroase lucrări avînd ca temă cultura, arta şi literatura italiană. Au predominat studiile de artă, monografiile dedicate unor mari creatori sau unor curente şi mişcări artistice. E vorba deci mai mult de lucrări de sinteză.

Cu reportajul pe care îl publică acum Aristide Buhoiu, la Editura „Stadion", peisajul se diversifică ; în cazul de faţă avem a face cu o carte de călătorie al cărei conţinut se completează fericit cu elemente de ordin documentar. Rod a trei călătorii efectuate din Veneţia pînă în Sicilia, volumul Italia *în cîteva cuvinte propune cititorilor un voiaj imaginar adesea captivant. Scris alert, cu nerv de reporter voluntul reuneşte să reţină atenţia cititorului.*

A. L

poşta redacţiei

BUMERANG. „Libelula" e şi ea ca toată lumea împotriva bacşişului. Mai ales că nu prea dă semne c-ar avea serviciu. E un lucru frumos să te ridici împotriva a tot ceea ce face ca viaţa să fie şi alută. Dar din păcate n-ai nici-un pic de talent literar.

G. ROŞEGAN. Nu merită să o mai cauţi. Dacă n-ai găsit-o „departe pe Arţeş în vîrful Gutîiului / în peştera sufletului / şi-n gîndul atomului" nu mai dai de ea. S-a dus şi nu se mai întoarce.

UN STUDENT. Începi frumos : „Resor adîncul povestit de maci incendiari / O dată cu copilul pustiit de îngeri / Şi steaua ce coboară tîrziu între artari / Îmi chemă de sub cetini umbritele înfringeri"... Dar mult prea repede dai acute semne de oboseală : „Gîndul coboară pe-a nuferilor lichidă simfonie / Tîrînd pe orbita cărnii pruncii de verdeaţă"...

R. REDNIC. Treci pe la redactie într-o după-amiază. În buzunar să ai versuri.

LA TULIPE NOIRE. Acel „Blues pentru singurătate" mi s-a părut lipsit de umbre şi de răcoare. Vrei să arzi degetele omenirii la luminare, dar nu găseşti chibrituri.

MARIN ŞT. GHEORGHE. Povestea ar fi asta : undeva în spaţii interastrale Pacea şi Războiul jucau şah şi „după fiecare partidă de şah, vrînd să-şi impresioneze adversara, Războiul scotea dintr-un album special fel de fel de fotografii, arătîndu-i-le. Într-una era un munte de schelete omeneşti care se mişcau, văitîndu-se, una continea imagini din crematoriu, alta invalizi, grîu plîngînd, oraşe distruse. Pacea, — fiind provocată, — a scos din poşetă o carte de drept pe filele căreia erau şi imagini cu mame ce-şi alăptau copiii, cu şcoli şi spitale, cu ogoare pline de bolde şi cu pomi în floare. Într-o ilustrată era o inegalabilă nuntă românească iar în alta cămine de orfani şi de bătrîni. Pe una erau muncitori care intrau voioşi pe porţile uzinelor ai căror stăpîni erau. Pe ultima filă era Războiul legat în lanţuri şi condamnat la moarte prin asfixiere.

— Acest lucru înseamnă şantaj, spuse Războiul şi venindu-i rău, căzu, lovind focosul bombei pe care sta şi aceasta explodă.

— Mat ! zise Pacea, şi Războiul, lungit pe pod, fu cuprins de flăcări. Pacea cu toiagul hotărîrii împinge cadavrul incandescent în camion... Eram şi eu pe acolo, într-o farfurie zburătoare condusă de Făt-Frumos şi m-am bucurat foarte mult de marele spectacol şi-am plecat mai departe". Povestea e absolut minunată, din nenorocire nu e şi adevărată. Mai trimite-mi

IULIA MUREŞAN. Un poem în proză cu multe ramuri de apă curată. Cu dans închipuit de figurine. Dar prea legat pe lacrimi şi pe dureri neadevărate.

MIRCEA HAIDAR. „Veşnica noapte a orbilor" m-a impresionat plăcut. Îţi recomand să te adresezi Editurii Albatros. Sînt convins că vei găsi înţelegere.

DORU FRENŢIU VIOREL. De data aceasta nu numai tristeţea e contrafăcută, ci sînt şi versurile. „Spre toamnă voi pleca cu ploi / şi cu-n eden în sînge / Prin maluri mă întorc, — napoi / Spre cerul care-mi plînge."

Fănuş NEAGU

POEZIA PITICĂ

Unii caută poezia în diminutiv. Pentru ei valorile expresive ale lui **uc, iţă, ucu, el, uţă, ică, aş, clas** sînt de neegalat. Iată o mostră de poezie diminutivală, recent sosită în redacţie :

Pe hoinare potecute ce se scurg în condrul des,
Pe sub veştede crenguţe îmi îndemn cu interes
Pasul meu nomad, nesigur, în amurgul auriu
Spre iubita care-aşteaptă la izvoraş ca să viu.

Mini-substantivele sînt întotdeauna îndrăgostite. Cu cît sufixeie diminutivale sînt mai frecvente, cu atît amorul este mai arzător. Toată zoologia este răscolită cu ardoare microscopică şi ordinele, încrengăturile şi subîncrengăturile încep să emită duioase vietăţi la scară redusă : El e greieraş, ea e fluturaş, el e cărăbuş, ea e libelulă, şi aşa mai departe. Odată cu trecerea la clasa Păsări, pasiunea sporeşte. Caprimulgul năpîrlăţel cîntă serenade mierliţei cu pieptăraş pestriţ şi se încinge între ei o gurluială de hulubaşi amorezaţi la toartă. Primăvăreaua primăvărea, vinticelul vinticel, mugurei mugurei.

Şi astfel poezia minisentimentelor, ca orice lucru mare, nu cunoaşte limită. Cu cît sufletul iubitei este mai nobil, cu atît ochii ei sînt mai mici : **„Lungi trestii se ridică / Spre-a străjui pe veci / Un suflet nobil şi-încă / Doi ochi micuţi şi reci // Ca doi fulgi mici de brumă / Sub gene a-nghеţat / A ochilor lumină / Cu licăr însmălţat".** (G.D.)

Sau, dimpotrivă, ochii iubitei sînt mari cît roata carului, în schimb ea, prizărita lor posesoare, este o suavă mascotă cornută, un bibelou rumegător, un fleac drăgălaş, o nimica toată, dar, ce mai ochi, doamne : **„lutul negru cu-albe frunze / se aştern din nou pe gene / şi dansează dans fantastic / sub o frunte arzătoare / lingă ochii mari şi negri / ai căprioarei".** (R.I.)

Această oligo-poezie, acest hebe-lirism dulce, ia uneori forme surprinzătoare. Un poet, de pildă, se pregăteşte pentru un gest titanic, acela de a se apuca cu mîinile de toartele cerului. Acu' i-acu', spune lectorul cu răsuflarea tăiată. În versul al doilea însă, lucrurile se lămuresc într-un chip neaşteptat. Poetul nu vroia nimic altceva decît să se dea huţa, sub privirile pline de admiraţie şi invidie ale universului : **Aş vrea să mă prind cu mîna de tortile cerului / Şi să mă dau huţa de-asupra lumii** (I.L.). Modestia infantilă a poetului este, în aceste două versuri, cosmică.

Un alt corespondent, (S. Gh.) reduce în numai două strofe ideea de vid cosmic la proporţiile unei banale migrene : **Cînd cad în vid / mă doare capul / de aerul uscat al vidului.** Vorba ceea : am luat un antinevralgic, soro, şi mi-a trecut boala neantului, ca luată cu mîna.

Conceptele şi categoriile nu se pot nici magnifica nici diminua. Infinitul rămîne acelaşi fie că te afli în Liliput, fie că ajungi pe Planeta Giganţilor. Nimeni, nici chiar poetul, nu are nesfîrşirea la degetul mic.

Poezia pitică şi diminutivală se împacă bine cu ideea de „copilărire". Nu se poate nega o anume virtute dulceag-sentimentală a unor versuri cu vocabule liliputane. Lirismul nu depinde însă de scara de proporţie a sentimentelor, iar expresivitatea estetică a diminutivului, atunci cînd nu are o valoare strict comică, e tare redusă.

Cezar BALTAG

Dimitrie Stelaru

— Poeme inedite —

Dimitrie Stelaru la 16 ani
(la apariția primei cărți)

Trecere în pămînt

Intru cu soarele în pămînt
iau în adînc dragostea și zidurile,
îmi întind peste ochi felii de cer
și mai ascult extazul florilor
ca să le am unde semnul mă
împietrește
cine zguduie întunericul
cu țipăt sidefat, Crai al Iadului ?

Neliniștea

Cu limba prinsă de cerul gurii
cu fluierele oaselor tulburate de umerii
galaxiei
respir uimirea munților-mărilor
îmi urmăresc faldurile pînă la cele
patru guri lacome
Apoi întreb stewardul : unde-am
ajuns ?
— Aici e Neliniștea.

Nu în dureri

Sînt simplu ca apa,
ca șuvoiul încolo rîu apoi fluviu
nestăvilit aruncînd oglinzi,
parcă prea strîmt îmbrăcat
în hainele malurilor

Nu în dureri și romanțe,
între juani și reclame clorotice
să mă căutați —

Eu sînt simplu ca apa.
Sînt mișcarea.

Mie îmi spun

Mie îmi spun la amurg :
parcă sînt harfe penele porumbeilor
cînd străbat conferința spiritului
din această nouă dimensiune istorică.
Fratele meu înțeleptul fumează și tace
fratele iguanodon mîrîie și își ascunde
aurul sub grinzile bisericei Sfînta
Vineri
și stă ca un paralitic în velnița lui
mușcîndu-și uneori chiar călcîiele.

Mă întorc în mine :
asta e cartea mea și mă descopăr în ea ?
Talgere din oase și vintre
din fum și arcuri cifrate :
atît mi-e auzul ?
Vremea e culcată și rece
în patul bătăilor inimii,
liliacul bate la geam și ascult :
rădăcina întunericului
atît mi-e auzul ?

Reverse

Unde sînt trubadurii apucați,
hoții umerilor de fiori și fildeș ?
Noi avem rădăcini în gropile secolului,
mama noastră e țărîna cu urmele de
picioare goale
de fărdelegi și neliniști.

Noi luăm

A venit primăvara și dragostea
unde îți duci covoarele albe, iarnă ?
unde îți lași corbii și viforul ?
A venit primăvara și dragostea
din covoarele zăpezii topite ies lujeri
puii vulturilor au dascăli stîncile și
vîntul
Noi luăm de la noi neodihna
focul și neräspunsurile
și spargem adăposturile morții.

Nomazi

Sînt încărcat,
Fluieră vîntul prin steagurile de
măceși și soc
prin țevile trestiei de pe coperișul
așezării noastre
Nu mai sînt unul, Trei,
Am doi, pe fiecare umăr unul,
mănînc și beau și văd pentru toți
trei —
cum să-i las singuri ? Din cărți i-am
adunat,
vreme grea, război a fost,
dar le-am prins ochii, zimbetele
veștede,
mîinile osoase crescute, între filele
încunabulelor
și nu mai sînt nedumerit. Cutele
obrajilor de bronz
ei mi le-au săpat. Mi-au rupt umerii
dar umerii mei sînt umerii lor.
Sînt între ei, greul pămîntului. —
Îi iau pe umeri și plecăm. Nomazi.

Mă apropii

Mă apropii de mine și nu văd
haine verzi și sucite
mirosind a păduri —
acum negre-pămîntii sînt

N-am nimic
nu mai bate focul în ochi !
doar o durere strigă
Și visul cum să-mi fie curat
cînd lacrima îmi e învelis ?

Însemnare

N-au decît două-trei
păduri cu fețe și mări

Munții au ceață mereu —
la vîrf cînd ajung, mai sînt eu ?

Tot căutînd

Cînd înfloresc apune soarele
o vijelie mi-acoperise lujerul
Tot căutînd prin cer
ca în hambar un viermе
numai inelul îmi la culcarea,
viața și parfumul absolut.

Orașul vechi

Cine e fe[illegible] albăstri.
cu mărgă[illegible]ca o podoabă ?
Cine e omul întors mereu la sufletul ei
ca spre un fluviu al renașterii ?

Casa mea a rămas învelită în ceață
stă singură dincolo de porți
cu ferestre de oglinzi negre și fîntîni
unde altădată se înecau chipurile
stelelor.
Nu strigă nimeni. Vîntul scutură
lacrimi
și palide aripi de frunze ;
în grilajul de fier
stă un vis spînzurat.

Cum să te uit ?

În literele mele sînt fluturi
și strălumini de săbii,
brațele cuvintelor ies din albia lor,
ca florile revărsate.

Cum să te uit zeule Baal ?

M-ai dus în pămînt cerul tatălui
al mamei, al fraților —
cum să te uit stafie a secolului ?

Case albe, păsări vestind primăveri,
așezați-mă, chemați-mă
în ploaia voastră de sunete.

Are buze

Are buze de mac
are umeri și obraji de maci
lebedele nu-i întrec zăpada
pulpele herghelиilor n-au șerpii ei.

Ar fi trebuit să nu fiu la lume
urîndu-mă în brațele careate.
sub flăcările ventuzelor ei blajine,
rugina somnului, zarul morții.

Au încă

Scorpioni în penumbre pîndesc agitați
scorpioni adînc necinstiți în istorie
stau în miazme de cezari fără glorie,
stau în mașini-dricuri, înarmați

Au sîngele încă fierbinte
dar genunchii le șovăie în fața soarelui
ivit peste dealurile lumii.

August 1971 — Călimănești

Ultima fotografie

situația poeziei

(XI)

Contribuția generațiilor tinere

Să revenim la tema noastră după această prea lungă abatere neroită.

De ce confruntarea poeziei noastre actuale cu poezia europeană trebuie să respecte criteriul tîrstei interioare și al generației de creație ?

Replici intermitente există în spațiul românesc dar de o superioritate nu poate fi vorba cu atît mai mult cu cît am avea: neapărat să-i pierdem prea devreme pe Blaga și pe Barbu. O reprezentare globală a poeziei europene de azi ar fi așadar dominată firesc de cîțiva mari autori al căror prestigiu este deja istoric, deși unii din ei (puțini la număr) îl întrețin printr-o creație încă ritmică.

Numai o perspectivă diferențiată pe generații ar putea cuprinde în discuție întreg cîmpul poetic și numai astfel ideea relativei noastre superiorități ar deveni verosimilă. E adevărat că numele citate mai sus sînt mari nu numai în cea ultimei generații poetice, dar aprecierea lor nu e făcută independent de prezența generațiilor mai tinere. Dar să nu uităm că această recunoaștere nu e, la rîndul ei, independentă de intensitatea și durata unei cariere, de puterea exemplară a unui destin deja revelat.

Se întîmplă apoi — desigur, putem greși de departe — ca asemenea mari poeți să nu aibă urmași pe măsură în țările și în limbile pe care le ilustrează. În orice caz, mi se pare că distanța care-i separă de conaționalii mai tineri este mai mare decît aceea — în absolut vorbind — care-i separă de tinerii noștri poeți.

Nu înseamnă că nu există poeți importanți aflați acum în plină maturitate creatoare. Nume ca : Enzensberger, Ritsos, Pacheco, Vosnesensky, Yves Bonnefoy, etc. sînt deja elocvente în sine. Fără să fie evident singurele. Ele nu au cum să ne dea complexe de inferioritate, ci doar, eventual, un sentiment mai acut al emulației.

Acest echilibru de forțe poetice se schimbă însă în favoarea noastră pe măsură ce luăm în considerare contribuția generațiilor mai tinere. Nu numai pentru că poeții noștri tineri — cei a căror afirmare a început în deceniul al șaptelea — au izbutit să se exprime cu o decizie destul de precoce, dar și pentru că — după părerea mea și după informațiile de care dispun — ei nu întîlnesc în literaturile cu o mai veche tradiție „voci" de aceeași valoare.

Există, așa cum am văzut, în Occident, cîțiva mari poeți — piscuri ce luminează ținuturi plane, lipsește însă o mișcare poetică de efervescența celei despre care putem mărturisi noi. Fără îndoială că marea poezie nu se confundă cu un asemenea antrenament colectiv, că ea înseamnă înălțare solitară, dar scăderea interesului pentru poezie în Occident, pierderea credinței și a emulației într-o poezie, sînt simptome ce nu pot fi ignorate.

Iată de ce cred că, prin valoarea ei intrinsecă, dar și prin acest contratimp istoric și estetic, poezia noastră de astăzi e îndreptățită să revendice un loc de frunte în Europa. Handicapul inițial, care a făcut din sincronizare o obsesie a culturii noastre, este pe cale de a fi depășit în poezie. Astfel spus, eternul decalaj (de timp solidificat în opere) începe să lucreze acum în favoarea noastră.

Desigur că Alexandru Philippide, Emil Botta, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Nina Cassian, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, etc. sînt incluși în miza acestei confruntări. Dar, dacă în deceniul al șaptelea nu s-ar fi impus o întreagă pleiadă de poeți dacă ei n-ar fi în majoritate foarte tineri, (sub treizeci de ani) și dacă n-ar fi urmați la mică distanță de alții și mai tineri, desigur că n-aș fi ajuns la o asemenea convingere. Abia apariția lor face ca ideea superiorității noastre să prindă oarecare contur. Nu pentru că acești poeți tineri ar fi neapărat superiori celor care-i preced și alături de care participă la unitatea unui moment poetic și a unei culturi naționale. Cred chiar — am mai spus-o și cu alte prilejuri — că poezia lor e încă deficitară din multe puncte de vedere. E vorba înainte de orice de un deficit de meditație și de cultură. Prea mulți din poeții noștri tineri sînt hermetici din întîmplare, prea multă confuzie și prea puțină inițiere în poezia lor, prea multe jocuri fericite de cuvinte și prea puține „idei", etc.

Dar cînd îmi fondez demonstrația superiorității în primul rînd pe generația tînără, am în vedere și promisiunea ei, promisiune pe care creația de pînă acum o legitimează. Tocmai de aceea nemulțumirea și speranța ne sînt încă îngăduite.

Sînt (încă) departe, așadar, de a-i considera pe Ion Alexandru sau pe Adrian Păunescu, de pildă, drept niște mari poeți europeni. Dar, în același timp, cred că și ei sînt (încă) departe de a-și fi dat întreaga măsură. Cred în puterea lor și a colegilor lor de a se înălța în continuare spre cerul marii poezii.

Mircea MARTIN

„Zeii prind șoareci"

În sat, la Segarcea-Vale, amintirea poetului e încă puțin concretizată. Primarul nu a auzit pînă la venirea noastră de Dimitrie Stelaru, secretarul consiliului „știe despre ce este vorba", profesorul de română deține chiar niște „date", nu prea multe însă. Întrebați, oamenii își aduc cu greu aminte cum le ziceau în sat și încearcă să spună numele rudelor poetului care nu a fost văzut pe aici decît de cîțiva inși cu prea mulți ani în urmă. Vărul acestuia, pe nume Ion Popescu, în vîrstă de 62 de ani, este mecanic la cooperativa de producție. Povestește despre Dimitrie ca despre un străin, că a umblat pe la Sinaia și pe la Buftea, că „a murit și a înviat apoi".

„Ne-am pomenit cu telegramă că a murit și toate rudele au venit la gară, cum se anunțase, să luăm sicriul de la Turnu. Dar nici pomeneală de așa ceva, chiar dacă văzusem negru pe alb scris într-un jurnal că a murit, cînd m-am dus să văd despre ce e vorba la București l-am găsit într-un local. Petrecea. Și cînd l-am întrebat, mi-a zis: „Dă-i, măi vere, încolo, am făcut și eu o glumă ca să mă răzbun pe niște amici, și gata o luarăți și voi de bună"...

Cineva de la consiliul popular își aduce totuși aminte acum cîțiva ani o studentă din Cluj a trimis o scrisoare și a cerut să i se culeagă niște date „cu privire la Stelaru". Fostul secretar al liceului din Turnu Măgurele (pe vremuri coleg cu Zaharia Stancu — scriitorul îndeplinind atunci funcția de secretar șef), Florian Popescu, își amintește foarte bine unele lucruri referitoare la întreruperea studiilor de către poet, la peregrinările sale, la recăsătorirea mamei în Turnu Măgurele.

Între arhivele primăriei se află și actul de naștere al poetului, scris în stilul vremii de o mînă de notar căreia îi plăcea să ofere cît mai multe detalii. Pe margini sînt „însemnate" căsătoriile poetului iar sus, în dreapta, e completat cu cerneală spațiul unui formular tip ștampilat, cu antetul „Decedat" : Ziua 29 Luna XI Anul 1971. Descifrăm fără prea multă greutate scrisul verde-albastru al actului de naștere cu numărul 21 : „Act de Naștere din anul una mie nouă sute șaptesprezece, luna Martie, ziua nouă, orele zece înainte de amiazi. În ziua de opt ale prezentei luni, la orele unsprezece, înainte de ameazi, s-a născut la casa părinților săi un copil de sex bărbătesc, căruia i s-a dat prenumele Dumitru, numele de familie fiind : Dumitru Petrescu, fiu al Domnului Dumitru Petrescu, de ani douăzeci și cinci, de profesiune agricultor, domiciliat în comuna Segarcea din Vale, județul Teleorman și al Doamnei Pasca, născută Maria Preotu Florea, de ani douăzeci și patru, de profesiune agricultoare, domiciliată în comuna Segarcea din Vale, județul Teleorman..."

Casa în care s-a născut cel care avea să devină poetul Dimitrie Stelaru se află la intrarea în sat, pe dreapta, purtînd numărul unu. Ea a aparținut cîndva unui unchi al poetului, Melinte Popescu, fiind locuită și refăcută de curînd de cetățeanul Florian Segărceanu. Copilul Dumitru nu și-a putut vedea niciodată tatăl, care murise în război. Cînd băiatul avea șapte ani mama, Pasca s-a recăsătorit la Turnu Măgurele cu un zidar care a trăit pînă acum doi ani. Azi mama poetului Dimitrie Stelaru este încă în viață, locuind la Turnu Măgurele, într-o căsuță modestă pe strada „1 Mai" la nr. 22. Cei 82 de ani și-i petrece într-o singurătate desăvîrșită, cu amintirea proaspătă și dureroasă a morții unicului ei copil. În mijlocul camerei — o sobă metalică, model 1900. Pe pereți sînt lipite ilustrate, covoare românești alături de un „Luceafăr" din 1965, trimis probabil de „fiul rătăcitor", cum îi spune, conciliant, la un moment dat.

„M-au chemat cu o telegramă. De unde să fi știut eu că am să-l găsesc înghețat. Credeam că n-am să pot înghiți și paharul ăsta. Stătea cu minutele înghețate, era frumos de parcă era viu, l-am strigat, dar numai că nu vrea să mai vorbească. Pămîntul s-a deschis și i-a înghițit crucea lui vie. N-a vrut să mai răspundă nimic, ăsta i-a fost mersu, ăsta destinul lui. S-a dus, nu mai e... Lumea care e vie gîndește, vorbește dar el s-a dus. D-aia să vă aveți bine cît trăiți, să vă ajutați. Soția e la București și băiatul are numai șapte anișori. Aștept și eu să vină pe aici să vedem, să vedem ce-o mai fi..."

Pe străzile orașului Turnu Măgurele ne plimbăm cu volumul autobiografic „Zeii prind șoareci" în buzunar. Deschid și citesc din capitolul „Pericol de moarte" : „Și plec. Iar plec. Spre Turnu-Măgurele. E un oraș la sfîrșitul țării între două ape care se contopesc — aici am prieteni, rude. O să rămîn pînă la capătul războiului ori al meu. N-am ce face în vremea asta neagră ; nici să scriu pentru o pereche de pantofi nu pot, nici să car bagaje n-am unde ;

. . . . . .

Am închis cămăruța din inimă în care țineam florile uscate ale copilăriei, pozele orașului natal. Nu, n-am să revin niciodată în Turnu-Măgurele (dacă nu voi fi ucis de război, bineînțeles)".

Ceea ce mai trebuie să adăugăm e că azi poetul ar fi împlinit 55 de ani. Credem că la această vîrstă el, odată cu noi, și-ar fi putut aduce aminte de titlul poeziei care deschide volumul „Nemoarte" — „La cincizeci" — și ar fi cerut — cu și mai mare febrilitate — un răspuns pe care sîntem datori să îl formulăm noi, cei de azi :

„Al cui sînt mai mult ?
E un cort adînc peste faleza fără mare
din oglinzi multe și negre
la miezul timpului.

Al cui sînt mai mult ?
Al dragostei ? Eunor mă așteaptă
și morții abia îmi șoptesc numele în
ceața lor ;
de cincizeci de ani mie destăinuindu-mă
nu mă cunosc."

Ion LAZAR

cronica literară

Ion Caraion: „Selene și Pan"

Întîlnirea face ca primul nostru contact cu opera poetică a lui Ion Caraion, firește, la nivelul interpretării critice, să fie prilejuit de apariția acestei culegeri selective, a doua după cea intitulată Necunoscutul ferestrelor **și apărută în 1969. Situația, ne dăm seama, nu e dintre cele mai simple, pentru că, vrînd-nevrînd, perspectiva critică imediată — dominată de un fatal spirit impresionist —, proprie cronicii literare, va trebui să facă loc preocupării pentru aprecierea de valoare sintetică. Așadar, cronica, specie prin definiție foiletonistică, va trebui să accepte șansa pîndită de riscuri de a se metamorfoza într-o altă specie, anume în ceea ce numim schiță critică. Într-o asemenea imprejurare, e de la sine înțeles că întreg demersul analitic revendică prezența unor criterii coordonatoare dintre cele mai ferme. Or, ajunși aici, sîntem de îndată conștienți de reacțiile la spiritul critic sintetic pe care le poate manifesta o operă poetică relativ vastă și, în același timp, mereu străbătută de aprigi curenți centrifugali, precum aceea a lui Ion Caraion. Dar iată că formulînd aceste calificative începem să credem că deja ne aflăm la începutul efortului de edificare a premizelor atît de necesare accesului în universul liric structurat de acest poet. Asemenea poetilor generației sale — un Geo Dumitrescu sau un Dimitrie Stelaru, de exemplu, — Ion Caraion e partizanul unei poezii de atitudine, al unei poezii mereu impulsionată de interogații ce vizează interpretarea sensurilor existenței din perspectiva unei nedisimulate radicalități etice. Întrucît privește poezia ca pe un unic mod de existență, e lesne de înțeles de ce poetul nu are nici un fel de prejudecată cînd e vorba să delimiteze zona esteticului de aceea a vieții propriu-zise. În această contopire programatică de planuri existențiale (visare imaginar, idealizare, de o parte, experiență nemijlocită, în ordine socială, politică, istorică, de alta) stă sursa spiritului anticontemplativ ce caracterizează la modul congenital acest gen de poezie. Avem de-a face cu o poezie care suferind de boala nemultumirii de sine — în sensul că niciodată nu-și este suficientă sieși — se angajează într-un nesățios efort de acumulare cantitativă. E un efort în perimetrul căruia ceea ce interesează nu este atît diversificarea registrului tematic, ci în primul rînd speranța că odată și odată va fi atins gradul absolut al diagnosticului moral-filozofic. Stihuri ca acestea : „Nimeni nu-ți descoperă nimic, tu singur / descoperi minunile în care poți crede" (Despodobire) dezvăluie un mod „solipsist" de a postula funcția gnoseologică a poeziei. Privilegiu unic și dramă insolubilă, poetul își întemeiază demersul său poetic, în planul cunoașterii, luînd totul pe cont propriu, chiar dacă — element absolut indispensabil — implicarea sa directă în fluxul existenței obiective este izbitoare. Dată fiind crispata încredere în argumentele ce se rup pur și simplu din intimitatea ființei sale, poetul nu poate oroli adevărul conform căruia a încerca să disociezi între uman și estetic este echivalent cu a trăda însăși ideea de poezie. E punctul de vedere pe care Ion Caraion, între altele, ni-l face cunoscut în percutanta parafrază mitic-fabulistică intitulată Calul : „Sînt ideea prin care se intră în cetate. / Nu e deajuns să dai un regat pe un cal. / Pe un cal trebuie să dai totul. / pentru a nu rămîne în afara cetății / ca singurătatea / sau ca marele fir al cenușii. / Orice om are nevoie de un cal. / Niciodată cali n-or să dispară din istorie. / E-o problemă de viață și de moarte. / Dar pe un cal trebuie să dai tot o idee / din care să lasă oameni și arme. / mai ales că un cal se poate face din orice / chiar și din cempot, chiar și din fluturi, / cu singura condiție însă / ca să nu-l poată minca niciodată chibritele și lupii".**

Intrucît cartea Selene și Pan **e o selecție din întreaga activitate a poetului — cu excepția volumului** Cimitirul din stele, 1971 **— e de așteptat ca lectura ei globală să impună o anumită succesiune a ipostazelor lirice mareate de prezența unor nuclee problematice relativ distincte și a unor forme de expresie mai mult sau mai puțin particulare. Intr-adevăr, fără a supralicita, faptele se petrec astfel. Ca atare, ceea ce numeam radicalismul etic al poeziei lui Ion Caraion, într-o primă fază (culegerile** Panopticum. 1943, Omul profilat pe cer, 1945, Cîntece negre, 1947) **beneficiază de transcrierea directă a biografiei poetului, aceasta din urmă fiind din plin îmbibată în otrava războiului. Cărțile amintite fac figură remarcabilă în peisajul liric conturat de generația poeților ce debutează în anii crîncen ai ultimului război. „Ar fi ridicol să te poți gîndi la altceva decît la război" — iată versul-sentență căruia poetul înțelege să-i dea ascultare fără abatere. Poezia scrisă de el acum se organizează într-un veritabil jurnal liric invadat de fapte și de gînduri cu valoare de document uman. Cel mai adesea, poemele iau calea unor necruțătoare rechizitorii convertite fie în viziuni expresioniste terifiante („Oraș în care putrezește tinerețea pe străzi / oraș ca un cîine cu bube ieșit dimineața din lăzi / orașul-idee, orașul cangrenă, oraș adormit / mai înainte de cuvînt sfîrșit. / Oraș în care e-o graniță care se tîrăște pe brînci, care fură / cu tăcerea tăiată, cu noaptea la gură, / orașul prin care n-am mai fost, oraș în care murim fără parabola întrării în Ierusalim, Oraș cu heleștaie, cu sanatorii, cu depărtare / orașul protestare... / Nici luna, nici cîmpul, nici riul / nu-și tremură griul / prin tine / oraș-pămînt, oraș-plictiseală, oraș-mărăcine / cu liniștea ruptă, cu disperare, cu cîini / impotmoliț de cicatrice pe mîini. / Atît : / cenușiu, moarte urît, / sîrme, opac... / — Și mîine dimineață — descompuși — pornim, iarăși, la atac. „Cangrenă), fie în discursuri incendiare în care istoria și umanitatea sînt somate să dea ascultare unor acuze și unor profeții de tipul celor exprimate în poemul** Caseta cu inimi de fosfor : **„Fiindcă niciodată n-am venit să vă strig / fiindcă niciodată n-ați venit să mă căutați / vă aclam, vă trimbițez / — eu n-am aclamat pe nimeni niciodată — / voi sînteți cei dinții cărora vă dau inima mea / inima care absoarbe, care respinge. / toate conflictele, toate aventurile / inimii mele ca o bască de fosfor, / ca un triunghiu de durere. / ca un cîrc de la tropic, devastat, / vi le dau" etc. Situate în context istoric-literar, primele cărți de poezie ale lui Ion Caraion au semnificația unui gest insurrectional menit să repună în drepturile lui militantismul poetic ce-și trage sevele din experiențe limită în ordine psihologică și, evident, practică.**

Următoarele volume de poezie ale lui Ion Caraion cunosc o tot mai accentuată implicare a spiritului critic în structuri poematice imaginare de anvergură parabolică. Prin aceasta, acuitatea reflecției lirice nu se atenuiază în vreun fel : dimpotrivă, ieșirea din spațiul experienței nemijlocite duce la descătușarea lavei subtextuale a poemului și astfel amplitudinea lui meditativă se impune atenției cu o mult mai mare pregnanță. Fără a se sprijini întotdeauna pe o riguroasă schelărie epică, cele mai bune piese cuprinse în o serie de volume și de cicluri precum : Tîrzia din Țara Vînturilor, Cele patru cîntece ale singurătății, Eseu, Dimineața nimănui, Oameni fără basme, au fie alura unor balade imperceptibil apocrife, fie a unor discursuri de largă respirație în care poetul — „rob de timp și de incertitudini" — tinde vădit la esențializarea ideatică a mesajului său etic. Timp, natură, iubire, amintire — toate aceste motive poetice consacrate, o dată intrate în retortele poemului, sînt despuiate de orice aureolă mitică. Poetul, acum, este un elegiac sceptic și lucid.

Credem deci că „cinismul" cu care poetul angajează dialogul cu veacul său e unul de esență constructivă, într-un sens moral și filozofic superior ce amînteșe în multe privințe de viziunile apocaliptice și totuși purificatoare ale poeziei argheziene într-una din ipostazele ei fundamentale : „A scutec de lăstuni peste irugi / odaia toată freamătă si-adulm / inteala crudă-a cojilor de ulm / amirosind / a sînge de la singi. / Arare mîini cu degetele scurte, / la graba mea în timpul nepereche / meteoăie de-atitea mii de leghe / și-aidoma de albe-mi intră-n curte, / ca și pe vremea moinelor, cînd storul / umbrit de liliac și dimineață, / uda la geam e-o liniște mistreață : / far ferigile-neacă foișorul / și-n bocete de moarte vin sub pom / la lepădarea omului de om. / E-atît de [illegible] liniștea si-atît / de multă noapte-mi bilbiie în git. / că nici n-alegi ca lumea, din mulțime. — / topit la fund ca sub o carapace, / a cui nesoartă din atîtea clime / se-asterne-n ochi si care timplă tace ; / / că milnii mele i-am uitat vechimea, / că ochilor le-au stat la ei toți cerbii / / si nu mai dă-n orase firul ierbii (Febre VI). Cum se vede, sarcasmul lucidității neimblînzite este atotcuprinzător.

În volumul Cîrtița **și apropape, adesea, poemul se dispensează de serviciile disimulării alegorice, ajungîndu-se la construcții de maximă nuditate expresivă, în maniera poeziei de tip gnomic : așadar, poemul-glosă : „Din vorbe nu se fac pîini / pîinile se fac din lacrimi. / dar cu vorbe se ia pîinea de la gură / și se înmulțește lacrimile. / / Cine înmulțește lacrimile, cum poate fi om ? / / Fiecare vorbă are o soartă / din care curge sînge / Fiecare vorbă are o credință / aidoma soartei sale / Cînd pleci din ea, / pleci din sîngele tău. / / Din vorbe pot ieși gloante. / Cine crede în gloante mai mult decît în oameni. / cum poate fi om ? / / Cred numai în oamenii ale căror vorbe sînt oameni" (Vorbe și pîine).**

În Cimitirul de stele **(neselectat în culegerea de față) modalitatea aceasta este împinsă la limită. Cicluri precum Trib sau Deasupra deasupr[illegible] invederează un antimetaforism evazi-total, ceea ce face ca poemul să devină un soi de inscripție a cărei descifrare solicită, să spunem așa, mai ales antenele emoției rationale. „moartea nu e de plecare / somnul nu e de culcare / nici uitarea de uitare / nici iubirea de mîncare / / apa nu e de băut / nici sezutul de șezut / timpul nu e de-asternut / ce se vede n-am văzut / / mai trebuie cîntat un cîntec" (Anamorfoze VIII). Ne-am înșela însă dacă am crede că, prin aceasta, poezia lui Ion Caraion a ajuns în acea situație-limită care să-i închidă orice cale de ieșire spre noi zone de investigație poetică. Așa cum mai spuneam, ea, această poezie, pentru creatorul ei, reprezintă unicul mod de existență : nefiind deci un produs ex nihilo ea nu este aici un moment pîndită de pericolul autodevorării.**

Nicolae CIOBANU

*) Editura „Eminescu", 1971.

ILIE CONSTANTIN

Şapte poeme de dragoste

Dragoste

Aurul ce podidi
te preschimbă pe degeaba,
întristat el va zidi
lăcomia ta şi graba.

Neagră coama n-o să-ţi stea
fără de asemănare,
peste-a ochiului de stea
mistuire şi eroare.

Cuvîntul

Statui păreau a fi
dar ce neomenesc lovit
se alesese bronzul
pe pieptul femeii, pe tîmpla
bărbatului rămas.

...O daltă
a rupt din coapsa naltă a femeii :
ei rămîneau nepăsători
statui neverosimile
în ţărm de mare.

Rotise ani Pămîntul spre apus
şi iată-mă,
mai nărăvit la timp,
din nou în faţa lor —
bronz viu sunînd din ape :
femeia se-nclinase
cu uimire stagnantă,
cu durere stagnantă,
către muşcătura daltei,
bărbatul dislocase-un pas
şi-n pumnul lui
o armă aştepta spre zări.
„Sînt vii"!, plîngeam,
dar cum şi cărui timp supuşi ?

Cum aş putea să le vorbesc
de noi, cum să ne ştim.
cînd viaţa mea lîngă genunchii lor
se va fi scuturat de mult
şi generaţiile ce-mi coboară
vor fi, prin gesturile lor, nenumărate?

Cum va trece glasul
prin nemurirea lor necruţătoare ?
Timpul, cum
va cuvînta în ţărm?

Piramide

Poetului Eugen Jebeleanu

Se înalţa cetatea noastră
prin roca aburoasă.
Într-un tîrziu
turnul răzbi în goluri.
Pe mine m-au trimis pe treptele enorme
să dau seamă
de acea lipsă din înalt.

O, dacă-aţi şti ce întîmplare neasemuită,
ce stranii fiinţe am zărit acolo !

...Se minunau de creasta zigurată.
în mari mulţimi la pîndă.
Cu o tentaculă mi-am limpezit privirea.
ei au ţipat înspăimîntaţi.
tălăzuiau ca nişte larve străvezii,
apoi un glas m-a arătat :

„E-un nor,
a coborît de-asupra piramidei !"

Ce ignoranţă mulţumită !, m-am gîndit
şi ei mă cercetau tot mai nepăsători,
uitîndu-mă
Vorbeau, rîdeau, umblau
se înfruntau
şi toată grija lor era aceea
de-a arăta că sînt
în marea umbră

Şi chiar păreau alevea

Aş fi putut să-i şterg
ca pe-o sudoare
de pe faţa lumii.
Mi-a fost milă
de-atîta rîvnă de a fi,
şi în amurg
(acolo, sus, şi Soarele altfel
mult revărsat, inconsistent)
am coborît pe ţărmul nostru
cel adevărat:

„Nu e nimic !",
am spus,
„şi n-are rost
mai sus cetatea s-o călcăm
vîrtejul intră în ecoare..."

Trecură lungi milenii,
sfîrşi bătrîn.
şi-adesea-ori privesc în înălţimi
şi-mi amintesc de-acele spectre vagi,
cu visul lor hibrid de-a fi.

Uitare

Din albia fluviului se înalţă virtejuri
de praf. Nu pieri, nu pieri
cadavrul acestui fluviu !
Noi nu ştiam că trăim
în ritmul apei.
că oraşele noastre au mersul apei.
că totul e apă-în-forme
pe această planetă de apă.

Absenţă a timpului
pe un ţărm de fluviu opriu.

Şi praful tot creşte, se spulberă
— cenuşă a vieţii, purtată cîndva
de puternica undă —,
oh, ne scufundăm în uitare
şi lacrimi de pulbere curg
din foştii noştri ochi
pe fostele chipuri.

Somn

Rece apa se dezminte
de pe liniile feţei,
alb evaporată-n somn..
şi obrazul stins rămîne
amăgit în frig de somn

Smulge-mă din somn, iubito,
timpul dă-mi-l de risipă,
tinereţea mea adun-o
din adîncuri mari de somn

•

Anii doar mă înfioară —
Ei singur viu rămas afară —
Ca mari enoni din înalt.
Ca rîvna de sfere din tării.

Apoi tresăream ca salt
Din morţi în vii.

Timp negru

Mă-ndrăgostesc, deci a-nceput
şi moartea mea,
iubirea-i este semnul.

Sunt tăcute-mi sînt ochii aceştia
în care mă aflasem pierdut şi urmăresc
imaginea mea moartă, reflectată
în apa lor ca-ntr-o oglindă oarbă.

Sînt ca o rază ce străbate
adîncimea timpul negru
pînă ce-atinge chipul
pămîntului ca o săgeată de aur
în trupul opac al unei planete.

(1958)

Gelozie

De-ar fi să cad, de-ar fi să se întindă
O tăbără de ghiaţă împrejururi,
Aş auzi prin mine cum colindă
Oşteni la pîndă, neaflate pururi.

În aşteptarea ne-ntîmplatei lupte,
Din viaţa mea umilele decenii
Mi-au fost nămolite-n tălpi, străpunse, rupte
Nemuritorii de mercenari-vedenii.

Voi laşilor, vînduţilor, năpaste
Din neştiut de ce se abătură
Pe tîmpla mea atîta spor de oaste
Atîta fiere şi mîncinoasă ură ?

Mai e prin lumi ostrov adînc de pace
Pe unde fulgerul e doar lumină,
Cîntînd-o vis, vacarmul armei tace
Şi singele-i o taină, pecetea lui deplină ?

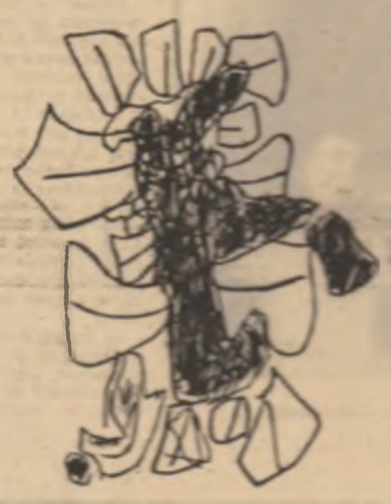

EUGEN VERZEA

poiana umbrelor

jurnal de şantier

Abia se uscase puţin şantierul şi iar au pornit ploile, primul nostru inamic. Din nou înotăm într-o mocirlă cafenie amestecată cu frunze, cu pietre. Vin unii să-mi ceară bocanci : miros ca nişte căţei jilavi. Magazia nu are, firească, bocanci şi nici cizme de cauciuc pentru toţi săpătorii. Normele prevăd cizme numai pentru anume categorii de lucrători. Randamentul muncii acestor oameni cu picioarele mereu umede, este foarte scăzut. Întocmesc, candid, un raport la Centrală ; aceasta se află pe Calea Victoriei şi are pardoseli din parchet bine ceruit. Culoarea lămîiei (de care, aici, duc dorul).

De pe versanţii abrupţi, torenţii, hrăniţi din belşug de ploi, aduc pietre, măcinătură albă, şi ramuri cu frunze. Prin poiană, vite triste, indiferente şi ude, trec la vale, minate de oameni înalţi, cu căciuli şi sarici întoarse. Vitele au ochii tulburi ca şi clopotul de nori de deasupra lor, iar de samarele asinilor atîrnă cîteva ceaune, ce se leagănă cadenţat.

★

Un dulgher şi un betonist, cu febră mare (39°) sînt duşi la Spitalul din Oraşul-Vechi. Înainte de a fi urcaţi în cabina unei basculante, le-am făcut cîte un ceai tare cu rom mult. Suportă febra fără să se vaite. Dulgherul, de prin Vrancea, îmi spune la plecare : „dacă vine vreo scrisoare să mi-o trimiteţi la Spital, vă rog." Rămîn în şosea şi privesc maşina, oblonul ei din spate, pe care sînt vopsite cu litere şi cifre mari, albe „DV-12..." (aceasta îmi aduce aminte de front, de maşinile militare ; dacă aş avea vreo putere, aş şterge imediat aceste evocări ale unei perioade dezgustătoare prin cruzimile ei).

★

La orele 6, după-amiază, după ce a răsunat toaca şi muncitorii se retrăgeau spre cabane, am observat că un om între două vîrste, rămăsese lîngă betoniera la care lucrase ; aşezat pe fundul unei găleţi întoarse, nemişcat, cu ochii privind spre şirurile bocancilor prăfuiţi de ciment, avea ceva ce aminteşa (vag, desigur) de un Rodin. „Ce faci, dle, nea Marin ? de ce nu ai plecat cu ceilalţi ?" îl întreb. Surprins, se scutură parcă de un fulg nevăzut, se ridică repede : „nimic, tovarăşe inginer-şef, stau... stau aşa... am şi eu gîndurile mele... nite, plec... îndată plec... aşa e... se dă masa... nu vă supăraţi !..." Mă opresc în faţa sa : „ce necaz ai ? te pot ajuta cu ceva ?". El : „nu... nu... nimic nite aşa... stăteam şi eu... băiatul îmi pleacă militar... da' e-năzurat şi... da'asta nu-i treabă de serviciu... nite aşa, gînduri..." Apoi pleacă grăbit. Strig : „mîine, la prînz, să mă cauţi la birou", el se opreşte, spune „am înţeles" şi iar pleacă.

Cred că îi trebuie o permisie de cîteva zile, altfel gîndurile lui nu îl vor lăsa în pace. Oamenii apăsaţi de nevoi, încercuiţi de necazuri, chiar nemăsurate, au randament scăzut.

★

Trebuie citat Pitagora : „studiază omul nu oamenii" ; şi muncerii au nevoie de îndemnul siracuzanului. Nu îmi place să privesc oamenii ca pe un regiment care îţi defilează prin faţa cancelariei ; nu îi văd ca pe o mulţime : vreau să înlătur întotdeauna expresia : „îmi trebuie 5 oameni !" cu : „sînt necesare cinci persoane". Îmi pare mai frumos, e mai respectuos. Dispreţul faţă de persoana umană începe, violent, tenace, injurios, atunci cînd îi îngheţ în jargul categoriei „turmă".

Pentru mine, şantier nu înseamnă Marin multiplicat cu o cifră variabilă, ci o comunitate avînd un scop prestabilit şi nobil. Poate e o îndrăzneală să afirm că unii, accentuez unii, alterează involuntar conţinutul expresiei colectiv, că aceştia simplul nepermis de grav persoana umană, o dezarticulează, într-un tot cenuşiu.

Mătăche şi mulţi alţii, nu înţeleg aceasta. De aceea par a fi duri în realitate nu sunt.

★

Acest riu, o panglică alcătuită din cristal lichid, este singura mişcare, aici, printre imensele valuri de granit, având o imobilitate ameninţătoare. Riul, pentru mine, este semnul încurajator al vieţii. Chiar noaptea, îl aud, îl simt, prieten al meu, harnic trece peste pietre verzui ca un arcuş pe coarde şi atunci îmi pare că aud pietrele cîntînd străvechi arii, muzică ciudată. Noaptea, riul meu e luminos, singurul element al naturii care nu trăieşte. Pădurile dorm, suportînd jivinele ce le străbat epiderma verde, cafenie sau roşietică. Atunci, aşezat pe pragul camerei mele, îmi imaginez mîngîierile apei sale fertile, mă înfior şi văd poate un rîs suplu, tăcut, cu ochi diamantini, bînd apa aproape fosforescentă. Aşa va fi fost în urmă cu trei milenii : strămoşii lui Buerebista vor fi tras în aceste poieni, petrecînd nopţile culcaţi în blănuri albe. Riul meu curgea, desigur, şi pe atunci, sonor mereu şi luminos cînd soarele cădea dincolo de Oslea.

★

Scrisoarea lui Mircea a rămas în caietul meu de însemnări. Se află la fila de vineri alături de „notaţii ca acestea : „2 zugravi la cantină" — „pîine veche ; reclamaţie la birtărie" — „detalii de armare la placa peste parter, Bloc-magazin" — „tubing Ø 150 mm" — 30 to Ø 16" (adică fier-beton de Ø 16) — „Mărcuş — şcoala — transfer" — „Şedinţă, producţie — convocare prim-secretar raion" — „citirea presei — de ce nu" — „15 auto pentru duminecă, orele 7—13 — nisip — balast — ciment — gară" — „repetare intervenţie reparat telefon — Oraş Vechi" — apoi cu creion roşu notasem : „pregătire pentru analiză şedinţă Bucureşti" — „bagaj — cărţi". Şi altele.

Deci întrerupsesem lectura scrisorii amicului meu.

. . . . . .

Pentru că e duminecă nu am unde să îmi petrec acest „timp liber", mă închid în cameră ; doresc să aşez între mine şi preocupările mele profesionale, în aceste ore, despre care îmi spun că vor fi delicioase, un strat izolant. Va fi stenic. Să citesc, deci. Mai bine ar fi să scriu : „să recitesc: fiindcă toate cărţile mele (cu puţine excepţii) sunt vechi. Pentru aceasta nu aflu vreum motiv de întristare ; dimpotrivă.

. . . . . .

Voi avea, oare privilegiul sublim de a constata aici, în Poiana umbrelor, reacţia Naturii în faţa gestului nostru brutal de a-i viola calmul ?

Prima senzaţie la venire, în această poiană foarte depărtată de aşezări omeneşti, a fost de sufocaţie. Apoi am descoperit Riul, cel îngust şi vioi, care extrage melodii aproape neauzite din pietre lenticulare. Şi, dintr-odată, pereţii granitici s-au dat la o parte iar dincolo de ei am văzut ceea ce am putea numi — poate nu îndeajuns de limpede — un peisaj nemaivăzut în care, fără învălmăşeală, sunt cuprinse toate ; şi munţii, şi oceanele, şi plajele imense mărginite de cocotieri, şi iceberg-urile plutind în derivă sub furtunile Septentrionului. Eram deci eu, înconjurat de toate, dar nu centrul lor. Sta în puterea mea, deci, să cred că pămîntul, apele, cerul, pot fi adunate undeva, chiar în această cameră, cu atmosfera ei duminicală, spre bucuria mea.

★

Sunt nevoit a localiza mereu ; scriu — şi spun adesea — „aici" prin care înţeleg nu punctul de întretăiere a coordonatelor geografice, ci o anumită suprafaţă conturată de linia capricioasă a orizontului. Dar pe această arie îşi dau întîlnire toate amintirile mele.

Adineaori, au trecut prin faţa ferestrei mele, pe poteca îngustă, doi ţărani, un bărbat şi o femeie ; erau, parcă, reproduceri de pe Columna lui Traian. Treceau călare, pe cai mici, ageri, roibi, spre sălaşurile de sus, aproape de plutirea legănată, mîndră, a zăgazurilor, vulturii acelori locuri singuratice. Ei nu mă văzuseră, desigur ; stam înapoia foilor de sticlă ale ferestrelor, dar eu ştiam, eram convins că sunt o rudă îndepărtată a lor. Fără ei, fără mine, rubedenia lor tăcută, anonimă, această natură copleşitoare nu ar exista.

Comunitatea care a poposit aici, pentru a construi un oraş nou, lîngă acele „sălaşuri", între şi sub munţi, nu va modifica peisajul : îşi va schimba sieşi dimensiunile interioare. Aceasta este, de fapt, misiunea noastră în Poiană. Eu nu o măsor cu metrul, cu tona, cu numărul de apartament, decît în stricta şi foarte severa mea profesiune, necesară firească, indispensabilă, neîndoios. Demagogii abili s-au folosit întotdeauna de rebusurile statisticii. Este cu neputinţă să contabilizezi eficienţa spirituală a unei întreprinderi ca aceasta, a noastră, din Poiană...

★

Trecerea, relativ rapidă, de la decorul marin la cel alpin, îmi dă o curioasă senzaţie de nestăpînire, de neliniştе. Acum cîteva luni, încă, dimineaţa, simţeam sub tălpi nisipul umed înşelător de ferm, hainele mi se îmbibau de umezeala sărată şi auzeam micile ţipete scurte, fulgerate, ale pescăruşilor. Îmi erau familiare toate serile de zgomote care însoţeau începutul fiecărei zile : apelul echipelor ce porneau la lucru, închiderea capacelor bidoanelor cu cafea, distribuirea lopeţilor şi cazmalelor numărate de maistru, ambalarea motoarelor şi risul sticlos al şoferilor încă somnoroşi ; revedeam caietul meu de note cu sublinierile roşii şi scrisul mărunt negru, caietul în care se aflau şi plicurile scrisorilor primite de acasă, gustul amar-aprins al primei ţigări fumate în acea dimineaţă ; auzeam şuierul locomotivei ce avea să apară dinspre Faleză, cu vagoanele ei cărămizii, simţeam vîntul în rafale reci care însoţeau pulsaţiile sonore ale mării. Apoi începeau ziua cea de toate zilele, în care se repetau monoton cuvinte : beton, armături, trasare, şpraiţuri, cofrag, „unde sunt dulgherii?", „ce naiba fac cei de la staţia de betoane, au adormit ?", „nu, nu pot astăzi..." dar restul frazei nu mi-l amintesc, deoarece se pare că o rafală aspră, ca o lopată imensă, mi-a furat şi această amintire. Aşa cum stam, atunci, pe plaje, în strîmta mea cabină din tablă ondulată numai un minuscul fragment din mine lua parte la acel concert de sunete şi de mişcări reflexe ; de foarte puţine ori ziua, cîte ceva, un amănunt, o fărîmă dintr-o privire a cuiva, o literă sau panaşul de fum al unei nave în dunga indecisă a orizontului mereu fluid, îmi readucea — surprinzător — la suprafaţa memoriei un tablou cîndva trăit. Era neverosimil de precis ; desenam, odată, pentru un maistru, o schiţă explicativă de cofrag, în secţiune, el sta în picioare lîngă mine iau eu, la masă, pe o hîrtie, plină cu nisip fin adus de vînt, întregeam conturele. Scriam şi „cotele", adică dimensiunile, în cifre, cînd, dintr-odată, inexplicabil, am văzut limpede o scenă : tramvaiul 20, la capătul de la Bufet, acolo unde întorcea pe o buclă, sub tei şi castani, cu zgomot sfîşietor de fier scrîşnit, apoi coboară lume colorată, cobor şi eu şi mă aşteaptă o fată înaltă, cu o rochie albă şi pantofi cu talpa de plută ; îi simt braţul în palma mea, îi aud rîsul uşor strunit, pietrişul sub paşi, simt dungile băncilor pe care ne-am aşezat (fiindcă — se pare — am schimbat locul de vreo două ori) dar figura ei nu o pot vedea, e ca un oval gol. Şi, iarăşi foarte curios, acel oval gol cu neputinţă de a fi umplut cu detalii, mă trimite la un nume : Saint-Paul de Vence, apoi Matisse care desenînd pe mari pereţi foarte albi sfinţi, le-a lăsat ovalul figurii pustiu poate pentruca fiecare să aşeze acolo detaliile pe care momentul, starea psihică, lumina, unghiul, amintirile, le vor.

Fireşte, omul de lîngă mine nu a realizat la ceea ce în cîteva secunde eu, cu ajutorul acelui ciudat semnal care, probabil, fusese un cerc reprezentînd locul de intrare în cofrag al unei conducte, asistam numai pe jumătate detaşat, fiindcă sigur era vorba de mine. Omul a luat hîrtiuţa cu micul meu desen, a pus-o în buzunarul de la piept al salopetei, lîngă pachetul de ţigări, apoi a plecat. Vîntul s-a pornit brusc şi a umplut cabina cu nisip pe care îl simţeam şi între dinţi. Aveam obicei să întorc des cabina, cu spatele la vînt. Am renunţat deoarece era inutil : omul pleacă luînd — pare-se — cu el în acea hîrtie, o pagină din de nimeni ştiuta mea viaţă.

Acum, aici, la o mie două sute de metri altitudine, schimbarea se făcea simţită aproape brutal. Fusese deajuns o hotărîre, un gînd materializat într-o adresă de cîteva rînduri, pentruca eu, cel din cabina de tablă ondulată de pe plaja enormă, pustie şi morocănoasă, să fiu aşezat în altă cabană dar mirosul de algă putredă, sărată, de nisip umezit, era înlocuit — tot prin hotărîrea din adresă — cu cel de răşină eliberat din scîndurile pereţilor, ale pardoselii, ale rafturilor şi cel ce venea dinspre pădurile ameninţătoare din vecinătăţile verticale care sufocau orizontul. Dar fuseseră zile în care, şi acolo pe ţărmul mării, scîndurile de brad, tăiate la „circular" de un dulgher bătrîn cu degetul mare retezat şi el cîndva, dar de alt circular desigur, deci erau zile cînd rumegşul pufos — citeodată împrăştiat de vînt — se înălţa ca un fum nevăzut de răşină şi atunci, numai pentru mine, cohorte de păduri veneau tăcut şi verde închis, înconjurîndu-mă. Dulgherul cu degetul tăiat nu ştia asta.

(fragmente din volumul cu acelaşi titlu, în curs de apariţie)

DAMIAN NECULA

De dragoste

creşte pămîntul între noi
se face munţi şi zarea e lemnoasă
şi fiecare pasăre înfiptă-n cer
e-o mărturie dureroasă
şi fiecare apă în plus e o vecie
ce ţintuieşte pietrele afund
şi fiecare vorbă e-o beţie
cu vechi iubiri
în care mă cufund.

o, creşte pămîntul între noi
se face munţi şi zarea e lemnoasă.

Groapa comună

Copilăria ca o dugheană
ca o minge de cîrpă
în crucea mahalalei
ca un albastru ochi de singe
ce mă priveşte pe mine
groapa comună a memoriei
n-a fost decît riul
despuiat sub lună
al străzilor unde se bălăceau
copiii, căţeii şi porcii
n-a fost decît plutind
pe miros de leuştean şi de ceapă
planturoasa zarzavagioaică Maria
n-a fost decît Griviţa
fum profund cu trecut dureros,
cişmeaua lăcrimînd din ţurţuri, doamne,
vecinii ireali în odăjdii cîrpite
veniţi să o dezgheţe
cu flacăra lămpii cu petrol
alunecînd pe străzi ca nişte umbre
înebuniţi între două reforme monetare
şi masa de biliard a crişmarului Tane
zvîrlită în drum ca un obiect ce era
de perdiţie.
O, mamă, copilăria ca o dugheană
ca o aghiazmă sfîntă
din care nu m-am adăpat
şi doar pîinea caldă găsită în drum
pentru dinţii mei veninoşi de bărbat.

Un fel de

pe socluri reci a ruginit trufia
bolta a urgisit pasărea
pasărea astupă auzul
şi, doamne, fără auz, îmbătrînesc
şi fără pipăit nu vreau să simt lemnul
şi fără tulbure durere pămîntul
tulburea se despică în adîncuri de pămînt
o, fără cenuşe nu mai simt foc

şi atunci de azi mă tîrîesc
de pipăit mă ogîi: ca de-o rană
pînă rămîn doar NU... doar NU
un fel de fugăreaţă de zgură.

EMIL CIURARU

Posibila absenţă

Lasă-mă pătat de scrumul amurgului
alături de pasărea ierburilor
îngenunchiată
am adunat mugchi din arbori despletiţi
voind să sprijin punţea zidită în cădere
ştiind că sub razele genelor lungi
se vor grăbi trecători
pe-obraz de prunc,
sărutul sfînt s-aşteamă.

De nu voi fi la clipa revederii
tu iartă-mă, că-n primăveri
ţi-am arătat izvoarele din cetini
cu verdele încrementi pe ochi de cerb
şi-n ruga catargelor pădurii fulgerată
rămîn ecou
cu trecătoarea-n suflet implintată.

Dimineţi

Puiul de pasăre albă
lovit de plecare striga
şi-mi desena regretul.
Mistuiri de umbre
îmi adună gîndul
pe aceleaşi punţi hohotitoare
pe care vor pluti dimineţile
cu muguri pocnind,
cu triluri
ce vor împărţi soare.

Lumina

Privesc tăcerea frunzei
revărsată gălbui
şi cînd pornesc spre fluviu
Privesc cruda tăcere a văii
în care amiezile ierbii
cad precum aripi
în distanţe.

De prin lacuri
îmi-şi oglindeşte chipul
Acum cumpătele-s tîrzii
ca nişte pîlpîi
aşteptînd amurgul.

Dar în beznă
se pierde punţia
eliberatoare luminii.

EUGEN BERCA DORCESCU

Lună tîrzie

Pereţii-au adormit ; să coborîm
Zigzagul ierbii soade şi ascultă
Cum picură pe frunze de salcîm
Din scocuri, rar prelinsă, luna multă

Şi-alerg cu salt subţire şi înalt
Prin crengi, prin cerul tremurat, te caut
Privindu-mi că pe malul celălalt
M-ademeneşte geana unui flaut.

Orfeu

Mi-e gîndul gol şi trupul ros de stînci
Nisipul şterge urmă după urmă
De-atîta vreme ochii mei adînci
Cărarea mării ne-ncepute scurmă

Pe-aici pe undeva am tot crezut
Să aflu drumul apelor înalte
Dar n-am găsit cuvîntul cunoscut
De tainele tăcerii celeilalte

Nu mă mai ştiu ; cîntarea fără glas
Mi-acoperă cu umbră deasă chipul
Doar murmurul din preajmă a rămas
E pulsul meu sau plînge-n vînt nisipul.

In întîmpinarea Conferinţei naţionale a scriitorilor

CONFERINŢA naţională a scriitorilor, a cărei deschidere va avea loc în curînd, se înscrie ca un eveniment cu semnificaţie majoră pentru viaţa noastră culturală. În întîmpinarea acesteia, Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor, cu sprijinul şi participarea directă a unor colective largi de scriitori valoroşi, a elaborat tezele pe care le publicăm în numărul de faţă.

Inspirate din importantele documente în care conducerea partidului, secretarul său general, tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU, au subliniat cu profundă principialitate marxist-leninistă, rolul şi locul literaturii în cadrul societăţii noastre socialiste multilateral dezvoltate, aceste teze conturează orizontul actual al vieţii literare din ţara noastră, direcţiile esenţiale de evoluţie a literaturii româneşti contemporane. Publicarea lor urmăreşte stimularea unei ample şi fecunde dezbateri, la care să participe alături de scriitori, critici, teoreticieni ai literaturii, oameni de cultură şi artă, un număr cît mai mare de oameni ai muncii din toate domeniile de activitate, contribuind astfel la îmbogăţirea fondului de idei şi sensibilitate al literaturii noastre socialiste

CONFERINŢA naţională a scriitorilor, menită să analizeze activitatea literară a perioadei care a trecut şi să stabilească principalele linii de dezvoltare a literaturii pentru viitorii ani, are loc într-un moment important al dezvoltării patriei noastre

Animaţi de un profund elan creator, oamenii muncii participă la transpunerea în practică a sarcinilor grandioase trasate de Congresul al X-lea, eveniment de semnificaţie istorică în viaţa partidului şi statului care a jalonat principiile de bază ale evoluţiei social-istorice a României moderne şi a deschis etapa construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate. România se află astăzi într-un moment de prodigioasă creştere a potenţialului social-economic şi de ridicare a nivelului ei general de civilizaţie, de bunăstare materială şi culturală. Transformările revoluţionare petrecute în ţara noastră au creat condiţiile declanşării energiilor creatoare ale întregii naţiuni, ale integrării constructive şi eficiente a tuturor forţelor în opera de edificare a României noi. Oamenii muncii au devenit cu adevărat stăpînii propriei lor ţări, ai propriului lor destin. S-au produs schimbări fundamentale în structura socială a României, avem o nouă clasă muncitoare, clasă conducătoare a societăţii noastre şi o nouă ţărănime cooperatistă, eliberate de servituţiile exploatării şi care se bucură de roadele muncii lor, s-a format o nouă intelectualitate, legată prin toate fibrele de interesele şi năzuinţele cele mai fierbinţi ale poporului muncitor.

În spiritul politicii naţionale marxist-leniniste a partidului nostru, s-a întărit şi se dezvoltă neîntrerupt prietenia şi frăţia dintre cei ce muncesc, fără deosebire de naţionalitate, în munca şi lupta unită pentru făurirea socialismului în patria comună, s-a dezvoltat unitatea poporului nostru în jurul partidului, coeziunea societăţii noastre socialiste.

Avîntul puternic al vieţii economice şi sociale a fost însoţit de un proces continuu de adîncire a democratismului societăţii noastre socialiste. Masele largi ale celor ce muncesc au fost în mod activ antrenate în activitatea social-obştească şi participă cu spirit de răspundere şi competenţă la conducerea treburilor statului şi a societăţii în ansamblu, la elaborarea şi înfăptuirea programului construcţiei socialiste.

Succese de seamă au fost obţinute în aceşti ani în domeniul învăţămîntului, ştiinţei şi culturii. Au cunoscut o amplă dezvoltare şi extindere mijloacele de informare şi difuzare a culturii. Adîncile transformări care au avut loc în toate planurile vieţii au contribuit la făurirea unui om nou cu o concepţie înaintată despre lume, au creat condiţiile necesare pentru înflorirea nestingherită şi afirmarea plenară a personalităţii umane. Ca urmare a aplicării consecvente a politicii partidului, se traduc cu hotărîre în viaţă principiile echităţii socialiste, se afirmă tot mai pregnant în întreaga noastră viaţă socială umanismul socialist, se înfăptuiesc principiile eticii noi. A apărut un public cu un grad de cultură şi un univers spiritual superior în stare să recepteze şi să judece cu maturitate fenomenul de cultură, să-şi exprime în mod exigent opiniile şi să participe cu înţelegere şi pricepere la orientarea şi organizarea activităţii pe acest tărîm.

Programul P.C.R. cu privire la îmbunătăţirea activităţii ideologice, care se bucură de sprijinul angajat şi entuziast al maselor largi, a constituit şi pentru scriitorii români un prilej de mobilizare şi concentrare a energiilor în acţiunea permanentă de ridicare pe o nouă treaptă a efortului creator, de făurire a unei literaturi în stare să-şi aducă o contribuţie cît mai eficientă la mersul înainte al patriei, la ridicarea nivelului general al culturii şi educaţiei, la înfăptuirea principiilor eticii şi echităţii socialiste şi comuniste în societatea noastră, la făurirea omului nou.

Concepţia noastră despre lume îşi are rădăcinile într-o încredere profundă în om, în posibilităţile sale de perfecţionare. Acest înalt şi nobil umanism, care corespunde idealului social, însufleţeşte întreaga noastră intelectualitate creatoare, iluminează sensurile, ţelurile trudei nobile pe tărîmul literaturii, se bucură de adeziunea totală şi înflăcărată a tuturor scriitorilor.

Acesta este cadrul istoric care determină locul şi sarcinile literaturii, ca factor de educaţie multilaterală, menită să contribuie activ la formarea unui om nou, socialist, capabil de dăruire, generozitate, elan revoluţionar, în acelaşi timp curajos, plin de iniţiative, participant activ la istoria nouă, cu o înaltă conştiinţă socialistă, în stare să pună deasupra intereselor personale, interesele colectivităţii.

Concepţia despre această înaltă misiune a artei şi literaturii reprezintă esenţa politicii partidului faţă de literatură, de aici decurgînd sarcinile care revin scriitorilor în această etapă. Sîntem chemaţi, în emoţionantul apel rostit de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu · „să puneţi talentul vostru şi măiestria de care dispuneţi în slujba unei arte închinate poporului, cauzei socialismului şi comunismului în patria noastră". Sîntem chemaţi deci să făurim o artă militantă, deschisă faţă de realitate, care să joace un rol activ în procesul de formare a noii lumi. A unei arte care să ajute la instaurarea unor relaţii umane bazate pe principiile eticii şi echităţii comuniste, bazate pe respectul faţă de fiecare om, străine oricăror tendinţe de acaparare, căpătuială sau dominare. O literatură militantă care să lupte împotriva influenţelor negative şi a vechilor obiceiuri generate de societatea bazată pe exploatare.

Societatea noastră are nevoie de o literatură de înaltă calitate, capabilă să acţioneze profund asupra conştiinţelor, să emoţioneze, să contribuie la formarea noii concepţii despre lume şi viaţă. Literatura adevărată nu poate fi declarativă, marile valori pe care le propune şi le apără trebuie să fie conţinute adînc în intimitatea şi structura operei, să nu rămînă exterioare ei, rezultat al simplei intenţii a creatorului, chiar dacă el este sincer. Avem nevoie de opere vii, durabile, în care esenţa umană şi esenţa istorică să nu fie separate, ci văzute realizîndu-se concomitent. Generalul uman nu există în formă pură, el ia forma concretă şi este modificat continuu în procesul istoric care-l determină şi-l dezvăluie.

Estetica ce se fundamentează pe filozofia marxist-leninistă este străină sectarismului, izolării fenomenelor. Ea postulează unitatea dintre general şi particular, dintre fenomen şi esenţă, legătură ce se exprimă organic în opera de artă. Sub acest raport istoricul şi durabilul, caracterul actual şi construcţia de valori perene nu numai că nu se opun, dar se şi interconditionează. Acelaşi lucru se poate afirma despre raportul dintre latura universală şi cea concret naţională a operei literare adevărate.

Concepţia despre lume marxist-leninistă, văzînd toate fenomenele în interrelaţie şi determinare reciprocă, dar şi în concretul lor, se opune atît autonomiei valorilor, ruperii artei şi literaturii de mediul concret istorico-social, cît şi unei concepţii simpliste care reduce fenomenul literar la cauzele şi scopurile sale, negîndu-i valoarea specifică. Valoarea estetică are o autonomie relativă; ea exprimă societatea şi problemele ei cele mai acute, are o funcţie socială activă, o utilitate largă, dar se conformează şi legilor ei interne, specifice, care-i guvernează structura, legi corelate cu legile generale ale societăţii Străină şi opusă exclusivismului, simplificărilor şi izolărilor, estetica marxistă se exprimă nu prin norme exterioare operei, impuse din afară, ci, adoptînd o poziţie ştiinţifică, studiază fenomenul literar concret în funcţie de aceste legi proprii şi îl integrează unei viziuni generale, filozofice, despre lume şi societate.

Unitatea valorilor estetice cu celelalte valori şi cu imperativele istorice se exprimă prin umanismul socialist care priveşte atît geneza, cît şi structura şi finalitatea operei, conţinutul său de idei implicite şi explicite, în ultimă instanţă toate sintetizînd atitudinea faţă de lume Umanismul socialist integrează vasta tradiţie progresistă a omenirii care în mod constant a glorificat figura omului, a personalităţii creatoare, a luptei străvechi de eliberare de sub stihia unui destin copleşitor în care s-a concentrat tot ceea ce îl limitează şi-l oprimă pe om. Umanismul socialist reprezintă un stadiu mai înalt al umanismului, în care problema eliberării şi demnităţii omului se pune nu numai abstract, ci şi concret, se vizează nu numai năzuinţele, dar şi mijloacele istorice de trecere din imperiul necesităţii în imperiul libertăţii.

În expunerea sa, la Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971, tovarăşul Nicolae Ceauşescu vorbea despre necesitatea de a clarifica noţiunea de umanism socialist, „care presupune o înţelegere mai complexă a omului în societate, luat nu ca individ izolat şi exagerînd trăsăturile sale individuale, ci ca om social aflat în strînsă legătură şi interdependenţă cu semenii săi, cu interesele maselor largi populare". Pornind de la această indicaţie, este nevoie să subliniem tocmai concepţia socialistă despre om ca produs al societăţii şi al istoriei, dialectica persoanei şi a colectivităţii fiind o majoră sursă de inspiraţie şi meditaţie. Tocmai faptul că acest raport este dialectic, deci dinamic, determină multiplicitatea sa de aspecte, bogăţia concretă a afirmării sale, sursă de tensiuni şi conflicte, dar şi de speranţă în victoria valorilor umane superioare. Umanismul socialist exprimă în felul acesta, pe latura unor întrebări esenţiale despre destinul individual şi colectiv al omului, a valorilor şi a fericirii sale, întreaga problematică bogată a filozofiei noastre, a marilor probleme ale secolului nostru. Departe de a fi un cod de norme rigide, el potenţează creaţia literară, o aşează în zona marilor întrebări şi soluţii ale unei epoci de transformări revoluţionare. Marea literatură a fost întotdeauna caracterizată prin esenţialitate, prin capacitatea de a exprima o epocă şi frămîntările sale. Umanismul socialist reprezintă atitudinea specifică societăţii noastre de a se apropia şi interpreta esenţa timpului istoric pe care-l trăim. El are şi o latură polemică de opoziţie faţă de tot ce deformează fiinţa umană şi idealurile sale, faţă de elogiul decăderii, a morţii şi a lipsei de perspectivă, e o replică împotriva înjosirii omului, a exploatării sale, a transformării sale din scop şi centru —în mijloc, în unealtă. Umanismul socialist în acest sens este şi o concepţie etică, el priveşte pe om nu rupt de idealuri şi valori, ci însufleţit şi ridicat prin ele. Decăderea omului este rezultatul ruperii sale de ideal, prezentarea sa în nimicnicia grotească a izolării sale de lume şi societate. În afara tensiunii implicite şi explicite către un ideal superior, nu se pot scrie opere de artă valoroase, esenţiale.

În acelaşi timp, umanismul socialist, ca rezultat al modului de a vedea omul în raport cu mediul său social, îl concepe ca pe un om multilateral dezvoltat, adică în măsură a-şi valorifica toate însuşirile lui umane, cu multiple nevoi şi fatete, animat de numeroase aspiraţii, întrucît relaţia sa cu lumea nu este monocoră, săracă şi amputantă Concepţia noastră despre om este complexă, deschisă şi lucidă, lipsită de unilateralitate, opusă tabuurilor care contravin prin definiţie unei atitudini ştiinţifice.

O componentă de seamă a concepţiei marxist-leniniste este şi considerarea omului nu ca o entitate dată, cu o esenţă imuabilă, ci ca pe o fiinţă mereu perfectibilă. De aici şi accentul pus pe transformarea conştiinţei, pe forţa ei activă în afirmarea fiinţei umane.

Necesitatea unei literaturi majore, care să fie capabilă să modifice conştiinţele, exprimînd problemele specifice timpului nostru, societăţii noastre, pune cu toată acuitatea problema realismului Înţelesul acestei noţiuni, cu o atît de bogată istorie şi pluralitate de semnificaţii a fost obiectul a numeroase dezbateri care nu pot fi considerate încheiate Este necesar ca ele să continue, pentru a ne apropia de o înţelegere cît mai adecvată şi cît mai puţin restrictivă. Desigur, ar fi greşit şi chiar împotriva logicii orice încercare de a extinde fără limite sfera noţiunii de realism. O noţiune care nu are nici un oponent şi nici o margine, deci o noţiune practic fără sferă, este o aberaţie şi nu poate servi nici unei operaţii logice, pierzîndu-şi orice caracter determinant, fără de care nu se poate stabili nici o judecată şi nici un raport

În acelaşi timp însă realismul nu poate să devină un reţetar de metode pentru a produce literatură, pornind de la preconcepţii sau chiar de la concepte închise. Arta şi literatura sînt forme ale creaţiei spirituale, ele nu reprezintă ilustrări de teze, ci un mijloc specific de cunoaştere, cunoaştere care progresează prin analiza realităţii şi prin perfecţionarea expresiei, în procesul de forjare a operei. Forma de expresie trebuie să fie adecvată conţinutului, modificată din interior de necesitatea de a face cît mai pregnant şi mai viu mesajul pe care-l conţine opera. Conţinutul nu trebuie să să fie străin de limbajul său, ci realizat în efortul, în lupta dialectică cu formele menite să-l facă sensibil. Există o bogată tradiţie realistă, un fir conducător major în întreaga istorie a culturii. Formele şi modalităţile literare realiste cu o bogată tradiţie, verificate în timp, îşi păstrează valabilitatea şi astăzi. De altfel, o concepţie dialectică despre progres este străină negativismului, rupturilor cu tradiţia progresistă, care este preluată şi dezvoltată. Însă ideea de progres şi de creaţie implică totodată o înnoire a limbajului artistic. O artă legată intim de dialectica vieţii nu se poate împăca în acelaşi timp cu sclerozarea formei, cu inerţia academistă. După cum schematismul programatic reprezintă — în afara cazurilor de neputinţă artistică — o expresie a fugii de realitate, deci e un antirealism, o fugă în abstractul gol de la problemele concrete şi vii care ne confruntă epoca, tot aşa experimentul nesusţinut de necesitatea exprimării conţinutului este o eroare estetică şi ideologică. Problema realismului trebuie mutată din domeniul studiului formei în acela al raportului dintre formă şi conţinut, dintre operă şi sursa sa de inspiraţie, pe de o parte, şi finalitatea sa de comunicare, pe de altă parte.

O literatură realistă va fi aceea care, folosind formule şi limbajul cel mai potrivit, se va inspira din bogăţia de probleme ale realităţii înconjurătoare, din marile transformări revoluţionare, cu tot ce implică ele ca modificare de destine umane. Realism, în primul rînd înseamnă pentru noi dorinţa de participare şi atitudine activă faţă de realitate, respect faţă de adevăr, efort de înţelegere a lui, de pe poziţiile filozofiei materialist-dialectice, fără a ocoli nici conflictele, nici confruntările, fără a pierde din vedere sensul dinamic şi perspectivele societăţii noastre. Realism înseamnă, deci, pasiune ardentă, atitudine deschisă faţă de realitate, consecvenţă revoluţionară în aprecierea ei. Nu fotografie cenuşie şi fără relief, nu „redare" monotonă, ci o atitudine de cunoaştere activă, însufleţită de idealuri.

O literatură realistă este o literatură accesibilă. Problema accesibilităţii, dezideratul de a face opera literară înţeleasă de cît mai mulţi oameni, nu înseamnă un apel la simplificare didactică şi la facilitate. Accesibilitatea nu se opune complexităţii şi nici nu pretinde crearea unor opere ușoare, să nu presupună nici un efort mintal. Ea este, de altfel, aşa cum o arată istoria culturii, o noţiune dinamică. Lucrări mai greu accesibile imediat devin, prin educaţie, accesibile tuturor. Ne opunem însă unei concepţii aristocratice despre artă, bun al unor aleşi doar, precum şi dificultăţii artificioase, inutile, ce adeseori ascunde neînţelegere şi confuzie chiar în mintea creatorului.

Orice operă trebuie să aibă limbajul cel mai potrivit, cel mai organic conţinutului său, crescut din acest conţinut de care nu poate fi despărţit decît didactic, teoretic. Însă sensul unei opere literare este de a transmite acest conţinut cît mai deplin, deci cît mai pregnant, unui număr cît mai mare de oameni, cu o asemenea forţă de pătrundere încît să determini în ei nu numai plăcerea estetică (deşi ea este absolut necesară şi are o funcţie educativă specifică), dar şi o atitudine, capacitatea de a transforma ulterior emoţia în atitudine cu consecinţe sociale. Limbajul realist trebuie să fie expresiv, puternic reliefat, inteligibil, încărcat de semnificaţie, pentru a putea transmite noul

Literatura realistă, se opune nu inovaţiei şi experimentării, ci pe cele două laturi menţionate mai sus, evazionismului, retragerii pe linia neesenţială a unor opere sărace în conţinut, în ultimă instanţă abstracte şi necautentice şi, de asemenea, unor căutări formale sterile, nepotrivite conţinutului, unui limbaj inutil criptic, pentru că adeseori nu conţine nimic, ci se reduce la o înşiruire de cuvinte goale.

A te inspira din tumultuoasa noastră istorie contemporană, a-ţi pune problemele ei, a face efortul de a le înţelege creator şi a transmite poporului din viaţa căruia te inspiri rezultatul confruntării sensibilităţii tale cu epoca, ni se pare că este adevărata problemă a realismului. Operele realiste, prin însăşi pregnanţa şi esenţialitatea lor, sînt accesibile, cu mai mult sau mai puţin efort, fără să fie facile. Ele reprezintă un progres pentru cunoaştere, nu o repetare abstractă de teze şi concepte deja cunoscute. Ele reprezintă o contribuţie la istoria acestui timp şi pot fi o mărturie a lui peste veacuri. Un mijloc de durabilitate atît a operelor, a autorilor lor, cît şi a experienţei, a oamenilor care au inspirat-o. În ele cititorii se recunosc întrucît îşi recunosc problemele şi sentimentele.

O literatură realistă poate crea opere esenţializate la idei, fenomen aproape de neînlăturat într-o epocă atît de bogată în semnificaţii. Condiţia realismului este autenticitatea problematicii şi ideilor, gradul lor de implicaţie pentru noi.

În lirică, esenţial este adevărul sentimentelor, legătura lor cu sentimentele, cu emoţiile poporului. În acest fel, fără să extindem fără rost limitele realismului, îl privim ca o problemă a relaţiei dialectice dintre formă şi conţinut şi nu ca o problemă strictă de formă şi limbaj. Ca un aspect al problemei noastre centrale: crearea unei literaturi bune, majore, militante.

FLORENŢA ALBU

Sămînţă

Cum trec sub stele limpezi,
un dor mă-ntoarce
în cîmpul luminînd
asemeni. prin seminţe.

Mă ştiu pe drumurile lumii
călător
bolnav de presimţirea anotimpurilor,
cu sufletul într-o sămînţă veche,
crezînd pămîntul răsăririi.

De cînd mă duc şi vin
mă string în umbră şi în rădăcină
ca între două aripi împăiate.

Peisaj

Seara e calmă în trunchiuri,
în pietricică,
în frunza uscată,
în labele delicate ale ciinelui
care mă urmează
În lumini
şi-n distanţa luminii
intimitate imblînzită;
în şoapta care mă cheamă,
în tăcerea răspunsă.
Mergem prin mijlocul
pămîntului,
cerului,
intrînd cu poteca
în cochilia melcului

Rotund

Ascultă, ascultaţi : urechi lipite
de pămînt
şi ce se aude ? Se aud păsări zburînd
din seminţe-n seminţe
stelele bunăvestiri
căzînd în poala pămîntului,
ouăle căutate de plod
la lumina putreziciunii.

Şi ce se mai vede? Se văd
cetăţile cîrtiţelor gătite de carnaval,
lacuri izbind tărmii închişi înăuntru —
trec luntrile morţilor,
suflete vechi se întorc
în seminţe, în ouă, în stele.

Direcţii de dezvoltare ale literaturii contemporane

LITERATURA noastră din ultimii ani s-a dezvoltat în climatul spiritual nou pe care l-a instaurat Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român Linia politicii culturale, elaborate cu acest istoric prilej şi urmărite fără abatere, a dus, cum se ştie, la înlăturarea unor piedici care stînjeneră simţitor, o bună bucată de vreme, creaţia. S-au eliminat ingerinţele supărătoare în actul artistic ; au fost curmate practicile administrative, folosite adesea în locul muncii de îndrumare ideologică prin convingere, au fost combătute şi eliminate efectele dăunătoare ale concepţiilor vulgarizatoare cu privire la moştenirea literară, s-au lichidat tendinţele de centralizare excesivă a editurilor şi publicaţiilor. Toate acestea au avut o imensă însemnătate pentru viaţa literară. Aerul sănătos şi înnoitor, adus de Congresul al IX-lea şi al X-lea peste tot, a pătruns cu vigoare şi în literatură. Climatul favorabil şi stimulator, pe care Partidul i l-a creat muncii scriitoriceşti, poate fi recunoscut uşor în cîteva aspecte evidente. A crescut numărul editurilor literare. De la una singură, existentă în 1967, avem astăzi şase, dintre care două în provincie. Apar în prezent 22 reviste literare, faţă de 11 cîte puteam număra cu cinci ani înainte. S-a înmulţit numărul titlurilor de lucrări literare apărute ; timpul de la încredinţarea unui manuscris editurii, pînă la tipărirea lui s-a scurtat simţitor ; registrul tematic al cărţilor publicate a devenit mult mai variat. Transformările revoluţionare din viaţa societăţii noastre au făcut să crească apreciabil numărul cititorilor ; nivelul cultural şi gustul lor se află într-un continuu progres. Literatura vine să împlinească azi la noi o autentică şi serioasă nevoie spirituală cu caracter realmente de masă. Toate acestea ilustrează imboldul puternic pe care l-a dat climatul nou procesului creator şi concomitent, sporirea sensibilă, graţie lui, a forţelor scriitoriceşti. Ultimii ani au înregistrat manifestarea în cîmpul literaturii cu lucrări valoroase a numeroşi autori, care păreau a-şi fi întrerupt activitatea. Tot datorită climatului încurajator au reuşit să se afirme în anii din urmă, ca talente incontestabile, peste 100 de poeţi, prozatori şi dramaturgi noi, români, maghiari, germani sau de altă naţionalitate. Majoritatea lor sînt oameni tineri cu o contribuţie însemnată la configurarea peisajului literar actual şi acesta e un fenomen foarte îmbucurător, pentru că ilustrează vitalitatea literaturii noastre. O literatură care nu-şi împrospătează permanent forţele arată ca o pădure ameninţată cu veştejirea. Nu aceasta e înfăţişarea literaturii române de azi ; alături de arbori masivi şi bogaţi, se ridică zeci şi zeci de vlăstare tinere.

Merită subliniată în mod special continuitatea pe care a asigurat-o, cu tradiţia înaintată nouă climat, lichidînd atitudinile de subestimare a zestrei noastre clasice. Prezenţa marilor scriitori din trecut în conştiinţa publică, printr-o vie şi necontenită reactualizare critică, a mărit sensibil încrederea în geniul poporului nostru, a constituit pentru autori contemporani o înaltă şcoală civică şi artistică, un îndemn viu la atingerea şi depăşirea realizărilor obţinute pînă acum. Valorificarea moştenirii literare, într-un veritabil spirit leninist, s-a dovedit, practic, a fi o problemă de prim ordin a culturii socialiste, care este interesată direct şi vital să asimileze critic tot ce a creat durabil în trecut poporul nostru. Numai astfel literatura prezentului se poate ridica pe temelii trainice, dobîndind o conştiinţă profundă a legăturilor ei străvechi şi intime cu năzuinţele de libertate şi justiţie socială, cu aspiraţia spre adevăr, dreptate şi frumuseţe a oamenilor acestui pămînt. Aşa iese la iveală o experienţă umană originală, alcătuită din tradiţii create progresiste şi din opere contemporane, în stare să îmbogăţească patrimoniul culturii universale.

Valorificarea moştenirii literare se întregeşte prin eforturile similare depuse în literaturile naţionalităţilor conlocuitoare, unde sfera de cercetare şi investigaţia comparatistă se lărgeşte continuu, iar generalizarea sintetică contribuie la o viziune ştiinţifică asupra moştenirii culturale specifice a acestor naţionalităţi.

Umanismul socialist se caracterizează tocmai prin capacitatea integrării superioare a tuturor valorilor spirituale omeneşti. Lui îi e străină sărăcirea literaturii noastre de autorii şi operele care au avut o reală contribuţie istorică la dezvoltarea progresistă a societăţii. Tendinţele izolate de ignorare sau negare a unor scriitori valoroşi din trecutul îndepărtat sau apropiat sînt în ultimă instanţă, resuscitări ale îngustimilor vulgarizatoare şi neavînd nimic comun cu reconsiderarea marxistă, nu pot să nu primească o replică promptă în noul climat instaurat. Tot aşa, tentativele de a renunţa la spiritul critic în actul preluării moştenirii literare nu sînt acceptabile sub nici un motiv, şi ele contrazic principiile valorificării marxiste, care reactualizează din trecut numai ceea ce corespunde efectiv cu năzuinţele lumii socialiste, ceea ce a rămas într-adevăr viu şi merită să trăiască. Acolo unde se manifestă ignorarea acestor cerinţe avem de a face cu persistenţa unor concepţii învechite. Politica partidului nostru în problema moştenirii culturale, caracterizîndu-se printr-o grijă de a asimila cît mai comprehensiv, dar cu fermitate principială şi ascuţire critică valorile trecutului, capătă o reală viaţă în cultura română contemporană.

PARALEL, lărgirea apreciabilă a orizontului spiritual, prin posibilitatea cunoaşterii a tot ce s-a înfăptuit şi se înfăptuieşte de preţ pe plan spintual, în alte părţi, a contribuit la ascuţirea interesului literaturii noastre pentru problematica vieţii contemporane şi a făcut-o să aibă ambiţii superioare. În centrul interesului literar se află firesc experienţa autorilor din ţările socialiste, precum şi a scriitorilor cu vederi înaintate din întreaga lume. Scriitorii noştri se simt înfrăţiţi cu toţi acei care militează azi pe glob, prin literatura lor, pentru marile idealuri ale omenirii, pentru pace, libertate, independenţă naţională şi echitate socială. Autorii români se consideră angajaţi într-un larg front al artei revoluţionare şi progresiste, ţinînd să-şi aducă o contribuţie originală la această luptă.

Caracterizînd global evoluţia ei în acest climat nou, putem spune că activitatea scriitoricească a stat sub semnul unei mari fertilităţi. Practic, au apărut multe cărţi remarcabile şi nu puţine, care au şanse serioase să învingă uitarea. Aproape toţi scriitorii noştri consacraţi au dat în ultimii ani pagini dintre cele mai bune ale operei lor. La un înalt nivel de originalitate şi inventivitate artistică s-au situat şi contribuţiile unor talente afirmate chiar în perioada la care ne referim şi ajunse repede să rivalizeze cu numele cunoscute. O imagine grăitoare a calităţii superioare cîştigate de scrisul contemporan poate fi scoasă şi din ţinuta debuturilor celor mai semnificative

În general, literatura noastră a cîştigat mult în fineţe, diversitate, profunzime, elevaţie intelectuală şi expresivitate. Producţiile primitive, concepute după nişte şabloane uzate şi bazate pe o viziune maniheistă a vieţii, scrierile reduse la o observaţie săracă şi superficială, doar a unei ideistici simpliste, sau la versificarea cîtorva lozinci, ajung să fie tot mai rar tipărite şi, chiar atunci cînd se întîmplă aceasta, rămîn într-o zonă de interes nul. Dar şi căutarea succesului facil prin reţete „garantate", vînarea pitorescului în sine, reluarea aceloraşi motive, fără nici o adîncire, teribilismele, simulaţia îndrăznelii au început să întîmpine o rezistenţă crescîndă.

Unul din principalele aspecte ale spiritului înnoitor, pătruns în literatura noastră actuală, e adevărata explozie lirică pe care ea o cunoaşte. Asistăm în

(Continuare în pag. a 6-a)

In întîmpinarea Conferinţei

(Urmare din pag. a 5-a)

ultimii ani la o incontestabilă înflorire a poeziei româneşti contemporane. Aceasta şi-a extins şi aprofundat considerabil universul, tinzînd spre o împlinire a necesităţilor spirituale corespunzătoare umanismului socialist. S-au scris mişcătoare versuri de identificare cu idealurile politice care animă azi poporul nostru. S-a dezvoltat în aceşti ani o înflăcărată lirică patriotică ; ea a reuşit să exprime, în accente sufleteşti autentice şi metafore inspirate, ataşamentul pentru tot ce a făurit, înfruntînd asprimile istoriei, poporul român ; dramatica tenacitate cu care el a luptat spre a-şi apăra pămîntul, independenţa, dreptul la o existenţă liberă şi demnă sub soare, pentru a asigura progresul material şi spiritual al României, contribuţia sa la dezvoltarea civilizaţiei mondiale. Nu puţine versuri vibrante au dat glas unităţii granitice a naţiunii noastre socialiste în jurul Partidului.

Amplul registru liric n-a neglijat, însă, şi alte sfere ale omenescului : înfiorarea în faţa misterelor firii, întrebările răscolitoare privind ciclurile vieţii, naşterea şi moartea, sentimentul cosmic şi reacţiile intime, dialectica dragostei şi participarea la miracolele naturii, bucuria şi melancolia, zborul imaginaţiei creatoare şi chinul urmăririi şi cu cuvintele, neliniştea nobilă pe care i-o imprimă spiritului setea cunoaşterii.

În multe din aceste trăiri lirice, poeţii noştri, români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi au izbutit să aducă o sensibilitate realmente contemporană, o viziune originală, o invenţie verbală inedită, înrudite prin concepţia comună asupra lumii şi totodată personale prin forţa talentului.

Şi în proză se remarcă efectele salutare ale aceluiaşi proces înnoitor, chiar dacă nu sub o formă atît de izbitoare Aici, observaţia vieţii a devenit mai atentă şi mai pertinentă. Personajele romanelor şi povestirilor scrise în anii din urmă prezintă o complexitate psihică superioară. Comportările umane apar studiate în determinările lor multiple, neignorîndu-li-se resorturile intime, mobilurile de multe ori inavuabile, impulsurile inconştiente şi dilemele interioare. S-a lărgit, în ansamblu, spaţiul prozei analitice, de explorare a sufletului omenesc. S-au ivit, de asemenea, romane şi naraţiuni interesante, care nu se sfiesc să recurgă la ingenioase inserţii eseistice sau la proiecţii fantastice, pentru a-şi amplifica şi ascuţi problematica abordată. E vădită şi o perfecţionare a mijloacelor de expresie. Tot mai firesc sînt utilizate, chiar şi în proza de creaţie obiectivă, răsturnările cronologice, construcţia epică, bazată pe tehnica muzicală a contrapunctului, monologul interior, colajul de documente brute, dublarea planului imediat prin altul alegoric sau simbolic, înlocuirea naratorului cu diverse persoane, chemate să facă lungi şi independente acte confesive etc.

Cîtă vreme asemenea procedee au o justificare organică, şi nu urmează doar o „modă", ele măresc expresivitatea textului şi-i reliefează sensul. Merită, de aceea, subliniat puternic un lucru : autenticul aspect nou al prozei noastre actuale rezultă din facultatea ei de a trece printr-o meditaţie profundă observaţia asupra vieţii. Fie că se ocupă cu realitatea exterioară sau interioară, numai acele cărţi care au reuşit să conducă faptele relatate sau analizele psihologice către nişte adevărate probleme contemporane au stîrnit interesul cititorului. Multe romane, ori naraţiuni scurte, scrise adesea bine şi compuse cu destulă dibăcie, au lăsat publicul indiferent, pentru că le-a lipsit o asemenea problematică sau au încercat să o înlocuiască prin una artificială Dimpotrivă, succesele, acolo unde ou avut efectiv loc, au coincis cu o îndreptare sporită a atenţiei către viaţa socială. Fenomenul reflectă faptul simplu că nu e posibilă o literatură care să scoată la iveală probleme într-adevăr actuale şi interesante, ocolind preocupările curente ale oamenilor, condiţiile lor de trai şi raporturile dintre ei.

Cele mai substanţiale cărţi de proză apărute în anii din urmă se vădesc a fi rodul unei înţelegeri superioare a realismului. Dincolo de diferitele tehnici narative sau descriptive folosite, în ele apreciem bizuirea lucrurilor înfăţişate pe experienţa noastră istorică concretă, pe datul trăit nemijlocit, pe adevărul vieţii cotidiene. Realismul îi reclamă scriitorului să exploreze lumea în care ne mişcăm, să ia act neapărat de conlumea în care ne mişcăm, să ia act de contradicţiile ei, să contribuie la găsirea soluţiilor pentru perfecţionarea continuă a societăţii. Aceasta înseamnă a face din literatură un act de conştiinţă şi implică, prin însăşi prezenţa activă a spiritului critic, folosirea observaţiei pentru o reflecţie profundă asupra vieţii.

Cu o situaţie, nu mult deosebită, ne întîlnim în dramaturgia ultimilor ani. Ne-am obişnuit să spunem că literatura destinată scenei a rămas în urmă. Dar uităm, repetînd astfel de afirmaţii, un lucru : examenul public, la care sînt supuse operele dramatice e mult mai sever. Ce ecou real are un roman sau o placheta de versuri mediocre nu se vede uşor şi îndată. O piesă slabă, însă, cade şi judecata făcută asupra ei e imediată şi fără apel. Oare alte genuri literare, supuse aceluiaşi regim, nu ne-ar apărea mult mai sărace? Să reţinem, atunci, faptul că există autori dramatici contemporani care, în ciuda examenului sever amintit, au fost jucaţi cu săli pline, în epoca din urmă, ani de-a rîndul. Secretul succesului lor e larăşi abordarea curajoasă a realităţilor vieţii, înfăţişarea veridică a unei largi şi nuanţate galerii tipologice, umane, a unor conflicte semnificative, a înfruntării dintre vechi şi nou. Literatura noastră dramatică s-a îmbogăţit apoi, tot în anii recenti, cu cîteva valoroase piese istorice care răsfrîng prin problematica lor lumini revelatoare şi asupra prezentului. Reactualizînd mari figuri eroice ca Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Mihai Viteazul, Horia, sau importante evenimente naţionale ca Unirea Principatelor, ele sînt în stare a exercita o certă operă educativă, patriotică. Succese revelatorii a obţinut în aceşti ani, îmbrăţişînd aceeaşi largă problematică umană, şi dramaturgia naţionalităţilor conlocuitoare din România. Dacă ţinem seama că şi forţele autorilor dramatici au sporit şi numără azi o serie de talente noi, remarcabile, că nu puţine din textele teatrale scrise în ultima vreme au ajuns să fie jucate cu succes chiar peste hotare. n-avem motive să mai considerăm dramaturgia originală „rămasă în urmă".

Mişcarea nestînjenită a veritabilei imaginaţii poetice, încurajarea originalităţii, au făcut să crească apreciabil şi calitatea literaturii pentru copii, a literaturii ştiinţifico-fantastice şi a literaturii de aventuri. S-au scris de asemenea în aceşti ani cîteva scenarii cinematografice interesante, care au permis realizarea unor filme bune.

DACĂ vrem să caracterizăm însă exact fenomenul literar prezent nu putem să ignorăm şi un anumit revers al proceselor descrise. Climatul favorabil n-a fost folosit uneori în chipul cel mai rodnic. Cîntărite bine, rezultatele sînt inferioare condiţiilor atît de prielnice care s-au creat. Calitatea producţiei literare a crescut evident în genere, dar numărul operelor mari, de o puternică strălucire, chemate să cunoască o întinsă popularitate şi să se întipărească adînc în conştiinţa publică, a rămas relativ mic. Nu totdeauna tinereţea a fost însoţită şi de substanţă. Prea puţine cărţi au atacat problemele cele mai arzătoare ale societăţii noastre în etapa ei actuală, pentru a le discuta cu îndrăzneală şi profunzime revoluţionară. Participarea literaturii contemporane la viaţa poporului, la lupta şi munca lui neobosită e o realitate incontestabilă Dar operele angajate, cu un caracter social-politic ascuţit, de o înaltă valoare artistică şi, implicit, de o puternică forţă educativă nu au întrunit încă un număr satisfăcător. Uneori, străduinţa pentru asemenea creaţii a fost înlocuită cu intervenţii publicistice Ba n-au lipsit nici cazurile cînd creaţia literară contrazicea profesiunile de credinţă scriitoriceşti, vădind preocupări minore, lăturalnice, fără vreo legătură serioasă cu realităţile vieţii, sau chiar evazioniste.

Din destule romane şi piese de teatru lipsesc contradicţiile adevărate ale vieţii noastre, conflictele cu semnificaţii sociale adînci, fiind înlocuite cu drame singulare şi nesemnificative, cu frămîntări intelectuale sterile, cu speculaţii abstracte. Lărgirea tematică a fost înţeleasă de unii ca o ocolire a temelor majore. Investigarea întregii sfere a omenescului a fost uneori înlocuită prin cantonarea în zonele sufleteşti obscure, abisale, în stările anxioase şi depresive, în cîmpul reflexelor individualiste şi reveriei gratuite. Aceasta n-a dus, pe o zonă a liricii şi epicii, la diversitate, ci, dimpotrivă, la uniformitate.

Înlăturarea obstacolelor dogmatice, care împiedicau exerciţiul forţei creatoare artistice n-a fost însoţită, din păcate, şi de o dezvoltare corespunzătoare a răspunderii scriitoriceşti la toţi creatorii. În climatul nou n-a funcţionat o destul de vie reacţie împotriva tendinţelor de a-l folosi pentru unele manifestări străine spiritului literaturii noastre socialiste şi ţelurilor ei principale Desigur, astfel de fenomene n-au fost în stare să schimbe cursul literaturii noastre şi nici să-i altereze substanţa, dar i-au umbrit realizările.

Paralel cu numeroasele scrieri valoroase, a proliferat şi o literatură veleitară, a cărei singură însuşire era o anumită îndeminare stilistică, un vag nivel de „scriitură" — cum se spune.

Simplificarea binevenită a procesului apariţiei cărţilor a avut efectul nedorit de a întreţine şi o asemenea producţie. Se spune, pe drept cuvînt, că pentru ca operele majore să răsară, e necesar să fie încurajate orice zvîcniri de talent, întrucît din ele se aleg, cu vremea, scrierile merituoase, tar aceasta ar implica fatal şi tipărirea unor lucrări discutabile. Producţia literară presupune unele asemenea riscuri, dar străduinţa de a le reduce la minimum nu trebuie să absenteze. Lipsa de răspundere a unor reviste, edituri şi critici a neglijat tocmai această grijă. Ne-am trezit astfel cu o puzderie de veleitari literari, grăbiţi să-şi tipărească versurile sau prozele, adesea anodine, să se considere apoi automat scriitori şi să ceară imperios primirea în Uniune. Numai în fiecare an ai diferitelor facultăţi din ţară, cel puţin şapte-opt studenţi au preocupări beletristice şi reuşesc să le dea, datorită lecturilor, un anumit lustru intelectual, deşi sînt lipsiţi de autentică vocaţie. Dacă toate aceste producţii ar lua inevitabil calea tiparului, cum s-a cam întîmplat uneori în ultimii ani, numărul pretinşilor poeţi, prozatori români ar creşte astronomic peste foarte puţină vreme. Facilizarea afirmării talentelor nu trebuie confundată cu abandonarea exigenţei în procesul selectării elementelor realmente înzestrate. O asemenea concepţie nu asigură un teren fertil creaţiei, aşa cum lasă falsa impresie Orice grădină trebuie plivită ca să crească în ea florile.

Alt fenomen care a venit să paraziteze procesele înnoitoare generate de noul climat e epigonismul. Lărgirea orizontului cultural odată cu stimulentul intelectual rodnic imprimat creaţiei a iscat şi o dispoziţie la imitaţia sterilă printre autorii cu o slabă personalitate. Aceştia au pornit să transpună, fără discernămînt şi după o mecanică facilă, teme, situaţii, conflicte şi stări psihice din literatura apuseană contemporană, în lumea noastră, refuzînd să vadă că ele nu aveau adesea nimic comun cu ea. Au luat naştere astfel şi unele lucrări dramatice construite pe sentimentul absurdităţii existenţei. pe artificiale dileme existenţialiste, atribuite unor personaje (în special din mediul intelectual) care nu le-au trăit niciodată, preocupate de cu totul alte probleme. A apărut o tendinţă de imitare a „noului roman", dispusă a reduce epica la un joc formalist cu planurile naraţiei. În asemenea scrieri, eroii se prezentau văduviţi de orice apartenenţă la o societate concretă şi istoric determinată, plimbîndu-şi printre filele cărţilor o prezenţă fantomatică şi fără rost. Creaţiei de figuri memorabile, sau analizei psihologice chemate să releve o problematică morală interesantă şi caracteristică pentru experienţele vieţii noastre, li se substituie astfel o speculaţie intelectualistă trudnică. Tot aşa, o proză botezată ad-hoc „onirică" s-a grăbit să reclame dreptul la delirul verbal după cum alta, intitulată „experimentală", la o pălăvrăgeală pretenţioasă, fără nici o noimă.

O plictiseală ucigătoare se degajă din asemenea copii servile după nişte mode literare intrate în desuetudine de pe acum. Fenomene de epigonism s-au manifestat şi în lirică, unde obiectul imitaţiei l-a constituit mai cu seamă poezia noastră interbelică. Unii au redescoperit curente literare îngropate de mult şi s-au apucat să le repete experienţele, fără prea multe rezultate, nici la data cînd au fost făcute pentru prima oară. Şi aici, formule poetice, cu o anumită justificare în epocă, le găsim reluate în complet altă ambianţă istorico-socială, căreia nu-i spun nimic, ba dimpotrivă îi contrariază gusturile şi aspiraţiile. Motive lirice lipsite de orice legătură cu realităţile din jur (solitudinea, regresiunea în primitivitate, cultul insolitului şi extravaganţei), o recuzită metaforică prăfuită care a aparţinut tradiţionalismului gîndirist (îngeri, vestigii tracice, duhuri telurice) au început să prolifereze prin numeroase versuri. Nu lipseşte nici arsenalul limbajului poetic purist (simboluri matematice, formule ermetice) ; în alte producţii întîlnim bizareriile avangardismului interbelic, expresiile şocante cultivate absolut gratuit. Epigonismul tinde să funcţioneze chiar faţă de poeţii contemporani. Ideile poetice ale celor mai înzestraţi dintre ei sînt rapid pastişate şi demonetizate printr-o repetiţie în serie. Paradoxal e că acest epigonism a luat fiinţă, invocînd principiul originalităţii. Dar înţelegînd formal şi superficial lucrurile, neporninid de la nişte realităţi trăite, neavînd o experienţă omenească bogată şi hrănindu-şi scrisul cu o materie livrească, unii produc tocmai în numele originalităţii o literatură uniformă, fără relief şi varietate. Ea se înfăţişează ca o copie palidă a ceea ce s-a mai văzut odată şi plictiseşte prin stereotipie. Literatura epigonică se condamnă singură prin lipsa oricărei originalităţi. Unii cred că, luîndu-se după modele din Occident, scrierile lor vor găsi mai uşor răsunet peste hotare. Dar niciodată literaturile cu o difuziune mondială n-au fost interesate să traducă opere care sînt imitaţia celor produse de ele. Dimpotrivă, au căutat mereu să ia cunoştinţă pe această cale cu o viziune asupra lumii şi o sensibilitate umană inedite. Numai prin ce sîntem noi înşine astăzi îi putem interesa pe alţii Ceea ce vrea să afle lumea din cărţile noastre e o mărturie sinceră, profundă şi instructivă asupra marii experienţe omeneşti făcute de România socialistă. Iată motivul pentru care pînă şi reluarea preocupărilor literaturii noastre interbelice îndepărtează, practic, scrisul nostru cotemporan de adevărata sa originalitate şi numai actualitatea puternică, adică explorarea curajoasă a tot ce are revelator în ordine universală specificitatea locală şi istorică i-o poate conferi.

Epigonismul e reprobabil şi fiindcă devine vehiculul unor concepţii, idei şi stări sufleteşti care nu ne aparţin şi în care nu ne recunoaştem. Prin el tind să se infiltreze în literatura noastră, de pildă, diverse forme ale disperării şi nihilismului anumitor medii intelectuale din lumea capitalistă modernă. Neputinţa oamenilor de a comunica între ei, viziunea sumbră eschatologică a viitorului, devine optica unor scrieri care-şi reprezintă existenţa ca şi cum ar fi trăită cu o glugă pe ochi. Mimetismul a adus şi în lirică nişte dispoziţii sufleteşti mistice curioase, înclinaţii de a face apologia primitivităţii şi izolării solipsiste sub semnul aristocratismului intelectual, atitudini împrumutate fără spirit critic din poezia interbelică.

La tolerarea acestor concesii ideologice incompatibile cu umanismul socialist a contribuit şi altceva : unii s-au simţit tentaţi să interpreteze afirmarea specificităţii creaţiei literare într-un sens estetist. Ei au reînviat teza că arta îşi e sieşi suficientă şi că simpla ei existenţă o justifică socialmente. Altfel zis, operele literare izbutite dintr-un punct de vedere aşa-zis „strict estetic" îşi împlinesc fatal funcţia educativă şi răspund cerinţelor umanismului socialist. Nu e greu de observat cum o asemenea teză lasă drum liber influenţelor ideologice străine. De vreme ce numai „reusita artistică" în sine interesează, mentalitatea pe care o exprimă o carte fese din discuţie. Dar e limpede că nu insuflînd sentimentul zădărniciei eforturilor umane sau imposibilităţii cunoaşterii adevărului şi distingerii binelui de rău, vom forma oameni hotărîţi să-şi dăruie toată energia clădirii societăţii comuniste. Nici predicînd cinismul, indiferenţa faţă de colectivitate, resemnarea, ori căutarea împlinirii noastre în extazul mistic, nu vom contribui la dezvoltarea constiintei socialiste. Tot aşa de clar e că apologia primitivităţii nu ne va ajuta să ducem înainte revoluţia tehnico-ştiinţifică şi să asigurăm poporului român o viaţă demnă şi civilizată.

Estetismul ascunde tocmai această confuzie gravă El i-a făcut pe unii să ocolească preocupările centrale obşteşti şi să-şi cheltuiască talentul în exerciţii gratuite, lipsite fatal de orice valoare prin lipsa de importanţă. Încă o dată putem verifica ipocrizia funciară sub care estetismul se ascunde. Dacă ar urmări numai perfecţia artistică, nimic n-ar fi trebuit să-l deranjeze în a promova o literatură puternic angajată, cu un bogat conţinut umanist socialist, atîta vreme cît ea ar avea o înaltă ţinută artistică Dar în realitate atitudinile estetiste s-au caracterizat prin repudierea problematicii contemporane şi cultivarea evazionismului, ceea ce dovedeşte că substratul lor ideologic nu e deloc neutru, cum se pretinde

Asemenea tendinte se conjugă, ca de obicei, cu un nemărturisit snobism intelectual. În locul muncii dificile pentru atingerea autenticei finetii artistice, s-au găsit unii care să aleagă calea mult mai uşoară, a sofisticării expresiei. Ni s-au oferit astfel nişte texte alambicate şi ininteligibile, decretate culmi ale subtilităţii. Obscuritatea lor însă, am avut prilejul să constatăm, era chemată să acopere o observaţie săracă, o gîndire lipsită de articulaţie şi un vid al sentimentelor. În asemenea scrieri fără sens, aride şi plicticoase, victimele snobismului intelectual se grăbesc să declare că găsesc mari înţelesuri filozofice şi tîlcuri ascunse, acolo unde adesea nu există altceva nimic decît o bîiguială pretenţioasă.

Reacţiilor bunului simţ li se opun tot felul de teorii asupra artei dificile care cere o iniţiere specială. Dar marea literatură, atunci cînd reclamă efort de înţelegere (Dante, Novalis, Rimbaud, Ion Barbu), îl recompensează cu o bogăţie reală a conţinutului, nu cu platitudini formulate sibilinic. Snobismul intelectual întreţine obscuritatea artistică **inutilă** şi care simulează profunzimea. Spectacolul ne apare de-a dreptul comic, amintind reacţia lui Jupîn Dumitrache în faţa frazelor imbecile din Vocea Patriotului Naţionale şi replica personajului : „E scris adînc !"

Trebuie să subliniem, însă, că toate aceste fenomene negative au avut un caracter periferic şi n-au afectat decît superficial cursul mare al evoluţiei literaturii noastre. Chiar şi atunci cînd gălăgia făcută în jurul lor a căutat să creeze impresia falsă că ocupă atenţia scriitoricească, realitatea s-a dovedit a fi cu totul alta. Literatura română contemporană şi-a urmat drumul ei ascendent, căpătînd o mare conştiinţă de rosturile sale în procesul făuririi omului nou, al societăţii socialiste multilateral dezvoltate. Un adevărat salt calitativ s-a produs în înţelegerea căilor specifice prin care ea poate efectiv participa la o atare operă nobilă şi dificilă. Partidul încurajează o cît mai mare diversitate de forme, stiluri şi viziuni artistice se opune uniformizării personalităţii artistice necesare. Unitatea ţelurilor se realizează printr-o dezvoltare a tuturor însuşirilor proprii diverselor talente Tocmai acest fapt ne determină, oricîte realizări importante am avea, să nu trecem peste neajunsuri, ci, dimpotrivă, să le scoatem la iveală cu luciditate şi simţ al răspunderii. Abia pentru că dezvoltarea literaturii noastre în noul climat confirmă justeţea politicii partidului şi deschide şi mai luminoase perspective creaţiei, ne simţim datori să examinăm de pe aceste poziţii definitiv cîştigate slăbiciunile ei, spre a le face să dispară.

Rolul criticii

CRITICA este conştiinţa unei literaturi. Prin urmare, situaţia literaturii noastre actuale este, firesc, într-o strînsă legătură cu modul cum funcţionează critica literară. Aceasta nu poate, oricîte străduinţi ar depune, să creeze ea operele pe care ar dori să le vadă apărînd. Dar contribuind ca literatura să se cunoască mai bine, adică să-şi aprecieze cu luciditate realizările şi scăderile, să-şi reprezinte foarte concret ecoul lor efectiv în conştiinţa publică, să capete o înţelegere profundă a răspunderilor istorico-sociale ce-i revin si să-si îndrepte eforturile către obiectivele chemate să le împlinească, va înlesni şi grăbi ivirea unor asemenea opere.

Dacă am constatat o creştere simţitoare de nivel calitativ al scrisului în ultimii ani, faptul se datoreşte şi progreselor criticii. Ea a devenit mult mai atentă la valoarea artistică a producţiei literare. Comentariul cărţilor recenzate ţine astăzi seama într-o măsură superioară de natura specifică a creaţiei literare, poezia, romanul, nuvelistica, dramaturgia sînt analizate în conformitate cu structurile lor proprii, intime, e un progres incontestabil consolidarea acestei optici care evită să mai ceară liricii să exprime lucruri destinate a face obiectul prozei şi invers. Au crescut simţitor şi facultăţile criticii de a evidenţia diversitatea peisajului literar, scoţînd la iveală particularităţile artistice ale operelor izbutite şi individualitatea talentelor. Exegeza a devenit mai subtilă şi mai personală, s-au rărit cronicile literare care semănau una cu alta ca două picături de apă ; în locul aprecierilor uniforme, s-au înmulţit observaţiile diferite şi noi asupra aceloraşi volume. În această tendinţă de adîncire a interpretării operelor şi realizării individualităţii creatoare, critica şi-a perfecţionat mijloacele analitice, a reuşit să-şi însuşească anumite metode moderne, dovedind că ştie să le folosească, nu o dată, cu pricepere. Se schiţează şi o tendinţă de a conduce observaţiile particulare către imagini mai generale ale literaturii noastre contemporane. Au apărut cărţi de critică axate pe teme ca : din direcţiile liricii şi epicii româneşti actuale, domeniile sufleteşti inedite pe care încearcă să le exploreze proza nouă analitică. În astfel de volume analiza pe text se conjugă adesea fericit cu eseistica şi clasificatia sintetică. Critica are meritul şi de a fi înlăturat o parte bună din prejudecăţile dogmatice care sugrumau inventivitatea poetică şi, împiedicînd-o să se exercite, condamnau scrisul la schematism şi şablonizare. Totodată, punînd accentul pe specificitatea actului creator, a corijat urmările profund dăunătoare ale unei optici înguste, încurajatoare de producţii literare primitive, simpliste, fără valoare artistică şi care sărăceau universul omului contemporan şi patrimoniul său cultural. Trebuie să notăm, însă, că asemenea realizări s-au înregistrat mai mult în cîmpul istoriei literare decît în cel al exegezei aplicate pe fenomenul literar contemporan. Paginile care vădesc nivelul superior atins de critica românească actuală aparţin cu precădere studiilor consacrate în ultimii ani clasicilor noştri, Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu, Duiliu Zamfirescu, sau marilor scriitori din prima jumătate a secolului XX, Goga, Bacovia, Sadoveanu, Rebreanu, Lovinescu, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Călinescu. Un fenomen similar se poate constata şi în critica literară maghiară din România, atît în ce priveşte exegeza autorilor clasici maghiari, de exemplu Csokonai, Jókai, Arany János, József Attila, cît şi analiza fenomenelor şi operelor dintre cele două războaie, ca de exemplu monografiile şi studiile consacrate lui Salamon Ernő, Gáal Gábor, Tamási Áron, Asztalos István. Şi sintezele despre clasicism, romantism, semănătorism, poporanism, avangardism, expresionism privesc curente literare din trecut.

Slăbiciunile criticii noastre literare se manifestă îndeosebi sub raportul militantismului ei stăruitor şi eficient pentru promovarea tendinţelor celor mai înaintate din literatura noastră contemporană. Efectele negative pe care cu ani în urmă le-a provocat un anumit dirigism critic îngust au fost, pe bună dreptate, combătute şi înlăturate. Tot atît de greşită a fost însă şi tendinţa de a nega orice intervenţie orientativă a criticii în viata literară . Literatura ar înflori, conform acestei păreri, doar atunci cînd s-ar dezvolta absolut spontan ; critica n-ar fi chemată decît a înregistra roadele unei asemenea evoluţii lăsate în voia hazardului, a selecta valorile, dar a se feri să-şi afirme preferinţele pentru vreo direcţie sau să schiţeze vreun gest de îndrumare. Neîndoios că fiecare scriitor obţine rezultate optime, atunci cînd lucrează după îmboldurile sale firesti, fără să simtă nici o constrîngere. E însă la fel de adevărat că marii critici n-au renunţat niciodată să exercite şi o acţiune orientativă în viata literară. Aşa a procedat Maiorescu, aşa au procedat Gherea şi Ibrăileanu. Chiar criticii care au pledat cu pasiune pentru o largă diferenţiere a creaţiei, n-au ezitat să susţină făţiş o anumită direcţie pe care o socoteau mai fertilă. Eugen Lovinescu a încurajat literatura de inspiraţie citadină şi proza obiectivă. George Călinescu n-a obosit să caute a demonstra superioritatea clasicismului. Numai pe această cale au reuşit să aibă şi o influenţă însemnată asupra însuşi cursului literaturii noastre.

Critica noastră nu poate fi decît o critică marxistă, în consens cu orientarea ideologică a întregii literaturi şi societăţi româneşti. Exegeza literară, oricum s-ar particulariza, porneşte de la o concepţie ştiinţifică, materialist-istorică asupra literaturii şi e datoare să fie consecventă cu ea. Aceasta implică neapărat militantismul.

Dirigismul mărginit şi dispus să recurgă la constrîngeri administrative nu trebuie confundat cu rolul îndrumător al criticii. Primul e detestabil şi direct dăunător creaţiei, al doilea constituie o necesitate vitală pentru ea, fiindcă-i deschide orizonturi noi şi-i ajută să-şi găsească făgaşele cele mai potrivite în care să se miste. Funcţia orientativă a criticii se împlineşte nu prin decretări şi prejudecăţi exclusiviste, ci prin pledoaria inteligentă, convingătoare, pasionată pentru un ideal estetic. Ea este o parte indisolubilă a militantismului umanist socialist. Nu poţi să te declari critic marxist şi să fii în acelaşi timp adeptul spontaneităţii, să contempli olimpian cum se dezvoltă de la sine literatura, mulţumindu-te a alege doar ulterior ce a rezultat. Filozofia marxistă pleacă de la premisa **transformării lumii.** Cu atît mai mult va năzui să promoveze o artă care să răspundă idealurilor umanismului socialist.

Ezitările criticii noastre de a-şi exercita funcţia orientativă în sprijinul tendinţelor înaintate au dăunat creaţiei literare şi sub alt aspect. E o iluzie să ne închipuim că, acolo unde nu are loc o pledoarie vie şi susţinută pentru idealurile umanismului socialist, terenul rămîne neutru. Alte orientări îşi croiesc drum şi nu totdeauna cele dorite. Multe din fenomenele literare parazitare pe care le-am semnalat s-au ivit şi pentru că intervenţiile critice chemate să le combată au lipsit sau au fost extrem de timide. În schimb, asemenea tendinţe au găsit voci grăbite să le susţină şi să le încurajeze. Sub semnături fără răspundere, cultul psihologiei abisale, teza absurdităţii existenţei umane, cochetarea cu iraţionalismul, apologia primitivităţii, mitomania, excentricităţile, onirismul delirant şi jongleria verbală fără noimă au fost, nu o dată, aplaudate. Lipsind reacţia care să descurajeze asemenea tendinţe străine concepţiei noastre despre lume, sigur că ele au proliferat şi au creat destule confuzii în conştiinţa literară.

Într-un chip similar s-au făcut simţite în activitatea critică infiltraţii estetizante. Slabul interes arătat operei de orientare a creaţiei a deplasat accentul pus cu îndreptăţire pe valoarea artistică în această direcţie. Unii critici au început să neglijeze complet discutarea idealurilor şi sentimentelor pe care le exprimă o carte. Critica marxistă, respingînd ignorarea specificului creaţiei artistice nu face nici o clipă abstractie de conţinutul social, moral, gnoseologic al valorilor estetice. Ele se constituie din substanţa lor transfigurată într-o expresie particulară, proprie artei. A au voi să discuţi ce spune o operă literară înseamnă a nu putea emite practic nici o judecată estetică serioasă asupra acesteia. Critică absolut în afara semnificaţiilor creaţiei artistice n-a izbutit să tacă pînă astăzi nimeni, chiar dacă a avut asemenea pretenţii.

Dar şi fără prea multe discriminări teoretice, e limpede că o critică militantă pentru cauza umanismului socialist nu poate rămîne indiferentă în faţa conţinutului operelor literare. Dacă, prin absurd, o carte, oricît de izbutită artistic ar fi ea, ar

ION CRÎNGULEANU

Timp

Nu te poţi linişti lîngă această maimuţă
Cînd ţi-i somnul mai pur,
ea plînge şi spune că trece.
Da. Cînd ţi-i somnul mai pur,
cînd ţi-i sufletul suflet
şi inima darnică —
ea plînge şi spune că trece !
Pe mobile, pe haine, pe geamuri,
pe trupul femeii tale
pe trupul tău
ea topăie, stă în virful cozii, plînge
şi strigă, spune că trece !
Devii statuie, mormînt, amintire,
ea vine şi scurmă,
se caţără, plînge,
se spînzură şi spune că trece...
Ce facem ? Veni primăvara !

Tînăra vietate

Cum se iveşte ea cutezînd
Cu fruntea în pururi căutare
Încît nu mai ştii ce pămînt
O rivneşte şi-o caută floare !

Şi cum ne strigă ea de departe,
Închipuindu-se inimă pură
La gura pămîntului ; parte
Din tot ce ni-i frig şi arsură !

Flori de ciulin, pasăre albă

Himeră albă, pe văzduhul meu —
Eşti anotimpul
cu aur ;
Bate pasărea aripi pe gardul meu, —
Ea spune ceva,
Imi spune ceva, cu siguranţă, ceva
despre fericirea aceea
cu sfîntă copilărie
cînd alergam din gări, să te sărut,
prin somn
şi te iubeam, pînă cînd rămîneam
fără nimeni.
Adu-ţi aminte cît am zburat
şi fă din viaţa noastră — aceea !
eternitatea — eternităţilor
cu nouri de ciulini înfloriţi
şi grîu şi grîu şi grîu
pentru mîntuirea noastră.

naţionale a scriitorilor

inculca cititorului porniri antisociale, l-ar îndemna să admire barbania, războiul, crima, injustiţia, egoismul sălbatic şi să dispreţuiască omenirea, e sigur că nu va contribui la edificarea lumii comuniste. Dimpotrivă, într-un asemenea caz, pe măsură ce talentul autorului s-ar dovedi mai mare, ar exercita o influenţă mai primejdioasă asupra sufletelor.

Estetismul nu reuşeşte să fie nici consecvent cu el însuşi. Am constatat apariţia unor scrieri epigonice, care împrumută un relativ bastru formal, dar nu oferă nimic nou şi interesant. Ne-am fi aşteptat ca tocmai criticii al căror program este selectarea valorilor artistice originale, traductibile, să respingă asemenea fabricate artificioase. În realitate, neglijînd conţinutul şi oprindu-se doar la aspectele de suprafaţă ale producţiei literare, la „scriitură" confundînd creaţia adevărată cu mimetismul steril, ai le-au stimulat. Critica noastră are vina de a fi tolerat estetismul şi de a nu-l fi combătut cu promptitudine şi vigoare acolo unde a tins să se manifeste.

Climatul prielnic creaţiei presupune o atenţie trează a criticii la tot cîmpul literaturii. În ultimii ani producţia beletristică este urmărită mai îndeaproape, se scrie mai mult despre cărţile care apar şi mai cu grijă. Aria de observaţie a fenomenului literar contemporan a crescut considerabil, numărul cronicilor şi recenziilor umplu paginile revistelor, uneori chiar în dauna textelor de proză sau versurilor, se revine asupra anumitor cărţi, adesea cu folos. Toate acestea sînt de natură să ajute creaţiei. Dar nu putem trece şi peste un aspect mai puţin îmbucurător. De multe ori spiritul de grup îşi spune cuvîntul în atenţia acordată anumitor scriitori şi în aprecierea volumelor care poartă semnătura lor. E firesc ca autorii de talent să polarizeze comentariile criticii. Nu totdeauna, însă, critica ignoră poziţia ocupată de autorul respectiv în organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor, în redacţiile editurilor şi publicaţiilor literare sau pur şi simplu în diferitele grupuri. Obiectivitatea judecăţilor ajunge astfel să fie viciată. Nu puţine cărţi interesante riscă să rămînă în umbră, dacă autorii lor nu au prieteni printre critici. În schimb, altele, citeodată de o valoare dubioasă, izbutesc să-şi asigure automat o presă favorabilă. Misterul constă în politica literară de grup. Se întîmplă chiar ca să se fabrice mari talente peste noapte, printr-o asiduă campanie critică, organizată pe aceeaşi bază în jurul numelui lor. Sînt autori care scriu sistematic unii despre alţii şi invariabil elogios, după cum, alţii sînt primiţi de unii critici cu ostilitate, orice ar publica.

Practicile acestea deformează adevărata imagine a peisajului literar, creează reliefuri artificiale şi lasă zone umbrite. Sînt cazuri cînd comentariile critice întrec prin abundenţă toată opera destul de debilă a unui autor. Spiritul de grup ia la cunoştinţă asemenea forme flagrante, încît e suficient să cunoşti constelaţiile amiciţiilor şi aversiunilor literare ca să prevezi dinainte ce caracter vor avea cronicile lor la diferite cărţi. Bineînţeles, aceste practici nu pot, pînă la urmă, împiedica afirmarea unei scrieri valoroase şi nici confecţiona pentru multă vreme o falsă glorie. Ele însă întreţin tensiuni artificiale în viaţa literară, enervează spiritele, provoacă nemulţumiri.

E bine să amintim că un critic îşi cîştigă autoritatea, aşa cum arată Eugen Lovinescu, în primul rînd printr-o inflexibilă rectitudine morală. Nici talentul, nici pregătirea, nici cultura nu pot suplini o asemenea calitate. Criticii care se lasă tîrîţi în politica literară de grup îşi distrug singuri prestigiul. Independent de aceasta, conducerile revistelor sînt datoare să lupte împotriva acestor manevre. Ar fi de dorit ca să se manifeste o mai mare grijă şi pentru independenţa morală a criticului, atunci cînd i se încredinţează o cronică literară. La combaterea spiritului de grup ar contribui şi introducerea unor foiletoane săptămînale, atribuite celor mai serioşi critici ai noştri, în marile ziare.

Aceasta ar întări şi legătura criticilor cu publicul larg cititor. Comentariul cărţilor nu se adresează doar scriitorilor în cauză sau unui cerc restrins de specialişti. Critica este magistratură publică şi ea trebuie să aibă posibilitatea de a se exercita. Limbajul alambicat şi păsăresc, formulele lunecoase, care evită judecăţile ferme şi clare, n-au nimic comun cu această menire nobilă. Înclinaţia pentru un astfel de „stil" în critică trădează gîndire ceţoasă şi egocentrică. Criticul de talent ştie să dispară, ca şi scriitorul bun, îndărătul operei sale. Din ea vorbesc pentru el ideile pătrunzătoare şi fine, argumentele valid articulate, proprietatea şi justeţea judecăţilor. Îndreptarea mai hotărîtă a criticii noastre spre publicul cititor va fi spre folosul atît al criticii, cît şi al literaturii şi va putea remedia multe din neajunsurile pe care le-am amintit.

Orientarea revistelor şi a editurilor

REVISTELE literare constituie domeniul de afirmare cel mai viu al poeziei, prozei, dramaturgiei şi criticii contemporane. În paginile lor apar de obicei pentru prima oară, integral sau fragmentar, scrierile noi. Aici se manifestă principalele tendinţe care animă literatura prezentului şi se poartă discuţiile cele mai aprinse asupra ei. În revistele literare au loc debuturile semnificative şi se formează talentele. Periodicele menţin contactul cel mai strîns al scriitorilor cu publicul cititor. Ele au astfel un rol capital în crearea opiniei literare. Lectura revistelor noastre ne duce la constatarea că activitatea lor din ultimii ani răspunde numai în parte acestui deziderat. Avem astăzi multe publicaţii literare în care-şi găsesc locul o bogată producţie beletristică şi numeroase comentarii critice. Sumarul revistelor a devenit mai variat şi mai interesant ca înainte. Întîlnim în ele şi o înmulţire a formelor publicistice foarte vii prin care cititorul ia cunoştinţă de actualitatea fenomenului literar (anchete, mese rotunde, interviuri). Unele reviste au izbutit să aibă un profil propriu, acordînd o atenţie specială fie eseisticii, fie preocupărilor teoretice, fie moştenirii culturale, fie descoperirii de noi talente. S-a îmbunătăţit simţitor şi aspectul grafic al majorităţii publicaţiilor noastre literare. Se remarcă şi o emulaţie îmbucurătoare între ele, sub raportul calităţii textelor publicate. Dar şi multe din aspectele nesatisfăcătoare, pe care am avut prilejul să le constatăm în dezvoltarea literaturii noastre, se datoresc felului cum e dusă munca redacţională a revistelor. Acţiunea lor de stimulare a tendinţelor celor mai înaintate s-a făcut prea puţin simţită. Fenomenele negative din viaţa literară nu au primit la timp replica cuvenită şi n-au fost combătute cu consecvenţă şi destulă putere de convingere. Ba s-a ales adesea în activitatea de orientare calea cea mai uşoară şi ineficientă. Colectivele redacţionale s-au mulţumit, nu o dată, să publice editoriale care pledau pentru o literatură militantă şi inspirată de realităţile construcţiei socialiste, dar să tipărească în cuprinsul revistei materiale fără nici o legătură cu asemenea îndemnuri. Între principiile articolelor de fond şi felul cum erau ele aplicate la aprecierea concretă a scrierilor comentate se puteau remarca frecvent contradicţii flagrante.

Revistele literare nu sînt simple cutii poştale ai căror conţinut întîmplător să fie trimis la tipar. Colectivele redacţionale sînt chemate să exercite prin ceea ce publică o muncă stimulatoare şi influentă de îndreptare a efortului creator spre temele majore ale societăţii noastre şi spre nevoile ei adînci şi reale.

E firesc ca eforturile scriitori să aibă atenţia întreagă, să lucreze mai bine atunci cînd se înţeleg şi au gustul apropiate. Dar adevăratele comunităţi literare se bazează pe înalte idealuri sociale, morale şi estetice comune şi nu pe interese mărunte, pe atitudini exclusiviste şi pe organizarea vedetismului. Revistele literare sînt ale tuturor scriitorilor şi nu doar ale celor cîtorva dintre ei care le conduc temporar. Cînd un scriitor este perfect îndreptăţit să reclame cu pertinenţă ca publicaţiile sale să fie deschise celorlalţi oameni valoroşi, să încurajeze realizările variatelor stiluri înscrise pe terenul evoluţiei concepţii despre lume, să aprecieze cu obiectivitate rezultatele beletristicii în spiritul principiilor criticii marxiste, fără prejudecăţi de grup şi „aranjamente" de culise.

Cîteva categorii din partea revistelor literare să întreţină asemenea raporturi cu colaboratorii permanenţi cu dezbateri serioase şi de înalt nivel intelectual ale problemelor creaţiei actuale. Nu putem cheltui perfect raţional spiritul militant, eficacitatea, raporturile între critică şi beletristică, tehnicile artistice moderne, implicaţiile ideologice ale anumitor atitudini estetice şi alte aspecte teoretice ale muncii scriitoreşti cu efecte imediate practice şi necesităţi literare importante. Asemenea discuţii cu efort larg, duse în spiritul marxismului creator, fără inhibiţii dogmatice sau concesii făcute ideologiei străine, sînt de natură să înfrumuseţeze revistele noastre, să le sporească influenţa.

Hotărîrile plecării din noiembrie 1971 a C.C. al P.C.R. cheamă publicaţiile literare să se apropie mult mai mult de realităţile vieţii sociale, să aibă o atitudine trează la transformările profunde prin care trece azi societatea românească, să caute a contribui cu ele să le cunoaştem şi înţelegem. Aceste îndemnuri trebuie să fie un mare imbold pentru o literatură cu adevărat contemporană, menită să pătrundă masiv la paginile revistelor.

Reporterul literar, inteligent, informat, cercetînd care au ecoulele neaşteptările, dificultăţile şi obstacolele, dar mai recitirile impresionante, ere locuieşte să cunoaştem pe scriitorii noştri cu realităţile lor. De aceea revistele au datoria să-l cultive la forme originale şi elevate, cît mai multe şi variate. Totodată, o strădanie sedusă şi perseverentă de a încetăţeni, fără concesii facile cititorii, literatura inspirată electiv din realităţile socialiste va spori considerabil pretenţia publicaţiilor noastre în actualizarea mai deasă a vremii. Aceasta le va mări şi numărul cititorilor, fiindcă trebuie spus că o parte din ele se adresează încă unui public foarte restrîns, nu-şi justifică rostul şi se bizuie aproape exclusiv pe subvenţiile Uniunii.

Constatăm cu satisfacţie că reorganizarea de acum doi ani a sistemului editorial a început să dea roadele aşteptate. Reprofilarea şi descentralizarea a contribuit la diversificarea producţiei literare, a creat un spirit competitiv între edituri. Faptul că scriitorul are acum posibilitatea să-şi aleagă editorul a eliminat multe fricţiuni şi a creat raporturi noi, stimulatoare atît pentru unul, cît şi pentru altul. S-a simplificat şi s-a ameliorat apreciabil munca redacţională cu autorii. S-au realizat şi unele progrese în scurtarea duratei de tipărire a cărţilor. Înfăţişarea lor, litera, hîrtia legătura se prezintă mult mai bine, copertile sînt executate adesea cu gust. A crescut şi atenţia acordată publicităţii (lansarea unor lucrări importante). Editura Uniunii Scriitorilor, „Cartea Românească", pornită cu succes la drum, şi-a cîştigat repede o meritată notorietate şi a avut cîteva iniţiative lăudabile în direcţiile amintite.

La apariţia multor opere literare valoroase, redacţiile editurilor şi-au adus o preţioasă contribuţie. Dar şi aici, ca în cazul revistelor, se manifestă destule neajunsuri. Principalele, ţin de un insuficient simţ al răspunderii. Dacă s-au publicat numeroase scrieri care surprind cu veridicitate şi pregnanţă artistică aspecte sociale şi morale ale procesului construirii socialismului în ţara noastră, au fost trimise la tipar prea uşor şi unele cărţi care nu-şi justifică apariţia. Literatura „nimicului" n-a întîlnit o rezistenţă categorică, aşa cum ar fi trebuit. Ideea justă a rentabilităţii, înţeleasă însă greşit, a dus la concesii făcute unor scrieri triviale sau senzaţionale. Nu s-a vegheat îndeajuns la o mai judicioasă selecţie a traducerilor, publicîndu-se pe lîngă multe opere de o mare valoare prin conţinutul bogat umanist şi ţinuta lor înaltă artistică din literatura universală clasică şi contemporană, scrieri nesemnificative, alese numai după reclama comercială care li s-a făcut în Apus.

Editurile noastre sînt focare puternice de cultură. Programul lor este chemat să contribuie intens la educaţia umanistă, socialistă a publicului cititor. O astfel de sarcină nobilă culturală cere un spor serios de răspundere şi exigenţă în alcătuirea planurilor editoriale, în utilizarea referenţilor celor mai competenţi şi în munca redacţională. Ponderea pe care o acordă în volumul producţiei lor ediţiile literaturii originale are o influentă directă asupra dezvoltării acesteia.

O mare importanţă are activitatea de traducere, atît din literatura clasică, precum şi din cea a literaturii ţărilor socialiste, ca şi din literatura universală contemporană. Este de dorit intensificarea traducerilor şi pe mai departe din limba română în limbile scriitorilor conlocuitori. De asemenea, se cere un efort sporit în traducerea operelor scriitorilor maghiari, germani, sîrbi, ucraineni şi de limbă idiş în limba română, solicitînd pentru realizarea lor scriitori de prestigiu.

Sarcinile Uniunii Scriitorilor

SCRIITORUL societăţii socialiste nu este şi nu poate fi un izolat, un inspirat singuratic, întrucît o caracteristică a societăţii noastre este tocmai integrarea din ce în ce mai adîncă şi mai deplină a tuturor oamenilor în procesul complex de făurire conştientă a istoriei. Pornind de la o concepţie pentru care practica socială este unică şi verificare supremă a cunoaşterii, integrarea activă a fiecărui artist şi scriitor în viaţa societăţii devine şi un ajutor preţios pentru o largă inspiraţie necesară creaţiei literare.

Uniunea Scriitorilor, ca organizaţie profesională, dar şi cu sarcini politico-ideologice şi educative, ca loc de dezbateri fructuoase, ca instrument al aplicării politicii partidului în literatură, este în acest fel menită să contribuie la integrarea tot mai activă a scriitorilor în viaţa socială. Sarcinile ei cresc şi îmbracă forme noi, de la etapă la etapă, pe măsură ce fiecare societatea noastră devine mai complexă şi mai bogată. Este suficient, pentru a dovedi creşterea importanţei politice a Uniunii noastre, să amintim faptul că ea, ca organizaţie face parte din Frontul Unităţii Socialiste, care, sub conducerea Partidului Comunist, înfăptuieşte toate forţele sociale ale naţiunii noastre.

Dezvoltarea societăţii socialiste cu şi perfecţionarea continuă a democraţiei socialiste impun sarcini sporite Uniunii Scriitorilor şi în acest context istoric, jalonat de Congresele al IX-lea şi al X-lea ale P.C.R. de Plenara din noiembrie 1971 a Comitetului Central al Partidului, se desfăşoară activitatea noastră.

În activitatea ei din ultimii ani, Uniunea Scriitorilor, a fost un factor de promovare a unei literaturi bune şi diverse, a contribuit pe numeroase căi la o unitară integrare a creatorilor de literatură în viaţa socială, de antrenare a lor la viaţa obştească. În cadrul acestor realizări, desăvîrşirea Uniunii Scriitorilor nu a fost ferită şi de unele greşeli şi lipsuri. Astfel nu s-au făcut eforturi suficiente pentru lămurirea unor concepte fundamentale de estetică, în cadrul unor dezbateri teoretice. De asemenea nu s-a exercitat suficient controlul şi îndrumarea Uniunii asupra publicaţiilor sale literare, fapt care a avut consecinţe negative atît în privinţa conţinutului unor articole publicate, cît şi în ce priveşte relaţiile din interiorul redacţiilor, spiritul de muncă şi responsabilitatea colectivă. Au apărut manifestări de subiectivism ce reflectau interese înguste. Uniunea nu a combătut cu energie grupările bazate pe astfel de interese meschine, ca şi unele manifestări negative din domeniul etic scriitoricesc.

Întrucît principiul vieţii noastre sociale este conducerea întregii activităţi de către Partidul Comunist Român, sarcina principală a Uniunii Scriitorilor este de a aplica politica partidului atît în literatură, cît şi în viaţa literară. Ea are datoria de a veghea la statornicirea unei vieţi obşteşti a scriitorilor în care să se aplice principiile ideologice şi normele etice ale partidului, dreptatea şi echitatea socialiste, ce reprezintă una din laturile esenţiale ale ideologiei noastre. Pentru a putea fi cu adevărat educatori ai maselor, scriitorii trebuie să se educe ei înşişi. Este o problemă dificilă şi complicată, aceea a educaţiei educatorilor, asupra căreia atrăgea atenţia încă Marx în Tezele asupra lui Feuerbach.

De aceea sarcinile Uniunii Scriitorilor se înscriu pe cîteva linii esenţiale aflate în strînsă interdependenţă şi raport dialectic. Uniunea Scriitorilor este un for obştesc de continuă clarificare ideologică, un for de discuţii principiale, un cadru instituţional în care se dezvoltă o concepţie estetică marxist-leninistă în acord cu dezvoltarea societăţii, cu dezideratele ei, ca şi cu fenomenele literar-artistice vii şi concrete într-o dinamică desăvîrşare. Ea trebuie să aibă un caracter de şcoală, de stimulare colectivă, a marilor direcţii din literatura noastră contemporană.

Uniunea nu poate fi doar un for administrativ, ci un for politic şi profesional care să întărească sentimentul de comunitate. Ca organizaţie, ea nu este o sumă de individualităţi, ci un mijloc de potenţare a energiilor tuturor. Ea este o „societate" a scriitorilor care, deşi cu personalităţi bine individualizate, au idealuri şi ţeluri comune, vor, toţi, să-şi aducă aportul la înflorirea literaturii şi culturii patriei noastre.

În cadrul acestui cadru de discuţii şi dezbateri, mijlocul principal de autoeducare şi de integrare în viaţa socială a ţării, este stabilirea unui larg contact cu realitatea, cu oamenii şi faptele acestui timp al nostru, cu problemele, grijile, victoriile şi năzuinţele lor. De aceea Uniunea Scriitorilor, acum mai mult decît oricînd, are datoria să organizeze pe o scară largă contacte ale scriitorilor cu oamenii muncii, vizite şi călătorii de studii şi documentare, întîlniri cu cititorii, cu colectivele din industrie, agricultură, şcoli şi unităţi militare. Să organizeze şezători literare, lecturi de texte în public, conferinţe ale scriitorilor în centrele ţării. Atît scriitorii, cît şi publicul, nu au decît de beneficiat de această legătură strînsă, cu mari tradiţii de altfel în istoria noastră culturală.

Desigur, noi pornim de la o înţelegere dialectică a procesului de creaţie, care are rădăcini în realitate, indispensabilă pentru vitalitatea ei, cuprinde un moment de retragere şi reflecţie creatoare ca apoi opera să reapară în realitate, îmbogăţind-o. Arta şi literatura nu sînt mijloace de informare directă, ci de esenţe trecute în imagini vii care presupun un proces de generalizare şi adeseori de îndelungă elaborare. Acest adevăr condamnă fuga de realitatea vie şi complexă care determină şi impresionează sensibilitatea artistului. Tocmai de aceea accentuăm importanta acestei sarcini a Uniunii Scriitorilor. De altfel, o continuă legătura cu problemele reale ale vieţii nu îmbunătăţeşte numai inspiraţia artistică, dar creşte şi putinta participării directe a scriitorilor la viaţa socială şi politică a ţării. Scriitorul, ca fiecare cetăţean, are dreptul şi datoria de a fi un participant activ şi conştient la toate marile probleme ale vieţii publice, care interesează întregul popor.

În deplin acord cu politica externă a Partidului şi statului nostru, Uniunea Scriitorilor are obligaţii şi îndatoriri internaţionale. Scriitorii duc mesajul de prietenie al naţiunii noastre către ţările socialiste prietene şi organizaţiile lor scriitoriceşti, cu care de altfel am încheiat înţelegeri de colaborare, către toate popoarele şi toţi scriitorii din lume. Intensificăm legăturile de prietenie şi colaborare cu toate organizaţiile scriitoriceşti progresiste, naţionale şi internaţionale, primim oaspeţi din străinătate şi le facilităm cunoaşterea realizărilor noastre, trimitem scriitori peste hotare ca pe nişte propagandişti ai culturii noastre socialiste, cît şi pentru lărgirea orizontului lor cultural şi politic.

Trebuie să intensificăm eforturile pentru a face cunoscute peste hotare realizările cele mai de seamă ale literaturii noastre clasice şi contemporane, să promovăm traducerile, apariţia de antologii, jucarea pieselor noastre de teatru. Considerăm că literatura română este mai puţin cunoscută în lume decît o merită.

Uniunea trebuie să asigure permanent un climat literar sănătos. Existenţa unor simpatii reciproce sau predominanţa unor personalităţi bine conturate, nu sînt o cauză, atunci cînd domneşte o atmosferă principială, pentru generarea de conflicte. Puncte de vedere deosebite pot fi doar sursă de schimburi de opinii, de discuţii aprofundate. Uniunea, prin forurile sale de conducere colectivă, liber alese, trebuie să exercite un control asupra tuturor publicaţiilor şi organismelor sale, pe baza principiilor filozofice ale partidului nostru. Totodată, pentru a putea lupta, aşa cum ne cere partidul, pe plan general, pentru adevăr, echitate şi democraţie, trebuie să le aplicăm consecvent în propria noastră casă.

Într-un climat sănătos Uniunea se poate achita cu succes de o altă importantă sarcină a sa, educarea tinerilor scriitori, ajutorul dat talentelor tinere să se afirme şi să se integreze în viaţa socială a ţării, condiţie de altfel a înfloririi lor nestingherite. Un rol principal al acestor opere educative este creşterea tinerilor scriitori în cultul muncii, în respectul faţă de producătorii bunurilor materiale şi spirituale ale societăţii noastre, în spiritul exigenţei faţă de propria lor creaţie. E limpede că fără o experienţă bogată pe care o poate da numai participarea directă la efortul constructiv al poporului nostru, tinerii scriitori nu vor putea crea opere durabile, bogate în substanţă. Este nevoie de o deosebită grijă şi de o politică înţeleaptă şi suplă pentru realizarea acestui deziderat. El este în funcţie de climatul general, un aspect al său foarte sensibil. O literatură sănătoasă creează un cadru propice afirmărilor noi, înfloririi continue de talente. Atenţia cu care veghem procesul de profesionalizare, uneori nejustificat de prematur, poate evita numeroase deziluzii şi ratări de mai tîrziu. După cum lipsa de atenţie şi solicitudine faţă de talentele autentice care doresc să se afirme şi îşi caută un drum nu este justificată în nici un fel.

Desigur, Uniunea Scriitorilor are de administrat un patrimoniu, în grija ei stă şi sprijinul material acordat scriitorilor, apărarea intereselor lor legitime, atît a celor materiale, cît şi a celor morale, legate de creaţia însăşi. Uniunea va trebui să se preocupe în continuare de îmbunătăţirea colaborării cu editurile pentru promovarea lucrărilor valoroase, pentru încurajarea şi sprijinirea talentelor adevărate. În spiritul prevederilor ei statutare, Uniunea se va preocupa în continuare de nevoile sociale ale scriitorilor, de sprijinirea activităţii de creaţie.

Desigur, este de dorit şi se simte nevoia unor îmbunătăţiri în statutul şi structura Uniunii. S-au înfiinţat asociaţiile locale, în frunte cu cea din Bucureşti, menite să preia o serie de sarcini, să descentralizeze activitatea Uniunii şi în acelaşi timp să permită o participare mai intensă a tuturor scriitorilor la viaţa obştească. Uniunii, în acest nou context, îi revin sarcini noi. Ca factor coordonator trebuie să-şi intensifice căile şi mijloacele de influenţare a vieţii literare în forme cît mai democratice, în acord cu principiile de bază ale societăţii noastre. Dezbătînd toate aceste probleme, Conferinţa este chemată să perfecţioneze Statutul Uniunii Scriitorilor, să-şi aducă o reală contribuţie la îmbunătăţirea structurii organizatorice şi a funcţionalităţii organizaţiei noastre.

Efervescenţa ideologică din ultimul an, amplele discuţii cu privire la rolul artei şi literaturii în societatea socialistă, la care au participat şi foarte mulţi scriitori, indicaţiile personale date cu diferite prilejuri obştei noastre de către secretarul general al Partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, au dus toate la înţelegerea şi mai clară a responsabilităţii scriitorului în cadrul societăţii socialiste, au întărit ideea că opera literară trebuie să se alăture şi să sprijine efortul general de perfecţionare a societăţii în care trăim.

În mesajul adresat revistei „Contemporanul", tovarăşul Nicolae Ceauşescu spunea:

„Literatura şi arta ce se creează astăzi în patria noastră au menirea să redea în mod veridic realităţile specifice ale societăţii socialiste în care trăim, să înfăţişeze dialectic procesul dezvoltării noastre sociale, lupta dintre vechi şi nou în toate sferele creaţiei materiale şi spirituale, să contribuie la înălţarea a ceea ce este negativ în societate, să cultive un model înaintat de viaţă. Numai astfel ea va putea deveni un factor activ al progresului, o forţă transformatoare dinamică în mersul nostru înainte. Situîndu-se pe poziţiile gîndirii materialist-dialectice, care relevă rolul hotărîtor al maselor în făurirea istoriei, forţa creatoare a omului, care preamăreşte poporul — făuritorul tuturor valorilor materiale şi spirituale — este firesc ca literatura şi arta să pună în centrul atenţiei lor cunoaşterea şi reflectarea vieţii celor ce muncesc, existenţa multilaterală a omului".

Scriitorii din această ţară, cei care-şi merită cu adevărat numele, au răspuns prin cele mai bune opere ale lor acestui mare şi fundamental adevăr, exprimat atît de limpede de conducătorul statului şi Partidului nostru, iar astăzi, în pragul Conferinţei naţionale a scriitorilor, se declară, uniţi, purtătorii unei înalte sarcini de care depinde nu numai creaţia lor viitoare, ci însuşi locul şi rolul lor în societatea căreia îi aparţin. Noblesa şi înălţimea acestui loc, se află în ei, în sufletul lor, în mîinile lor, în puterile lor, care, toate la un loc, devin şi vor deveni creaţie. Responsabilitatea pe care scriitorii, membrii obştei noastre o simt faţă de semenii lor, cititorii, sinceritatea lor, fără de care nu poate exista literatură autentică, credinţa lor în destinul frumos al omului, conştiinţa că aparţin unei colectivităţi socialiste, unei patrii căreia îi rostesc cu mîndrie numele sînt tot atîtea argumente şi emoţii pentru cărţile multe şi de valoare, pe care, sigur, le vor scrie. Mobilizaţi de aceste idei şi sentimente, toţi scriitorii patriei noastre, români, maghiari, germani sau de altă naţionalitate, strînşi uniţi în jurul partidului, sînt hotărîţi să-şi consacre întreaga energie creatoare înfăptuirii politicii sale, ridicării continue a civilizaţiei şi culturii României socialiste, bunăstării şi fericirii întregului nostru popor.

GRIŞA GHERGHEI

Vorbeam despre suflet

Vorbeam despre suflet
şi ascultam cu iarba
un sunet străin de aproape
cinepa de pe lume uitase
curînd deschis
aşteaptă
umbrele-aduc întîmplarea
aici între carne şi litere
scapără
nu era sîngele
uite cum scapără
nu era sîngele

Ce dragoste

Ce dragoste
şi mai sîntem întregi
se poate ţine ritmul
cu unu dintre oase
parcă jurăm pe frunze
şi busuioc ascuns
sub grinda moştenită
de numele cel mare
acolo unde setea
nu s-a păzit de nimeni.

ANGELA MARINESCU

Sîngele este floarea

Sîngele este floarea, dar floarea e şi legea.
În umbra ei în fiecare zi mă pierd,
rănindu-mă.
Şi orice pas făcut spre ea, adînc mă înalţă.
Sîngele este floarea pe care o culegem

Şi niciodată mîna nu va vorbi florii
Ca unui orb, printr-un semn aidoma
suptului
Sau ţipătului. Căci numai poetul
O poate zmulge, răsuflînd peste ea.

Şi să nu vreau să pier

În frageda linişte a pădurii,
Pierdută-n somn ca-n uitare,
Mă cuget pe mine, mă oglindesc
Mai străină, mai pură.

Ah, cum mă zbat, ca Electra cea crudă
Să nu vreau să pier. Cînd oare
Dorinţă mai mare, mai trează, mai aprinsă,
Avut-am ?

Chiar lebedele alunecînd pe harfa-mi
Îmi înfioară glasul. Dar atunci pot eu
să sorb
O altă cupă, mai plină, mai vie.
Mai adîncă ?

Tremură stelele deasupra sufletului meu

Tremură stelele deasupra sufletului meu.
Pe pajişti verzi oameni murmură
îndepărtat.
Ce drum, ce ţărm mai ascuns şi mai pur
Voi privi de acum.

Am luptat îndeajuns,
Am ştiut să apăr de sînge
Triumful lung al gîtului de lebădă ?
A tînjit oare fruntea mea după lauri ?

Dar iată, va veni primăvara şi crucea de
lemn
Se va înălţa din pămînt ca firul de iarbă.
Lacuri mari şi întunecate las în urma
mea neatinse.
Aici se sfîrşesc versurile mele,
îmbrăţişîndu-mă.

TEATRU

Un talent

Cineva ar putea să-şi închipuie că, la ora actuală, între regizorul şi dramaturgul român contemporan mocneşte un sincer, solid şi reciproc dispreţ. Regizorul nu-l înghite pe dramaturg pentru că e tot timpul nemulţumit pe chestia că nu-i ia piesele în seamă şi se dă în vînt doar după textele străine, iar dramaturgul îl urăşte pe regizor exact pentru acelaşi lucru. În caz că regizorul este şi director de teatru, atunci dramaturgul ar putea să-l mai urască şi pentru felul cum îi încadrează piesa în cadrul tarifului de plată a drepturilor de autor. Există, din fericire, un singur dramaturg care n-are nimic cu regizorii, care, dimpotrivă, îi iubeşte ca pe nişte rude dragi şi apropiate. Acela sînt eu — şi o spun cu fruntea sus. Îi iubesc chiar şi pe cei care ar fi putut să-mi pună o piesă în scenă, dar n-au făcut-o. Dragostea şi respectul meu faţă de ei vine de la convingerea că teatrul nu poate, oricît s-ar căzni el, să existe fără regizori proşti, dar, fără regizori buni, nu. O piesă foarte bună se poate salva chiar dacă este pusă prost în scenă de către un regizor nepriceput. Ceea ce mă copleşeşte pe mine este atunci cînd un regizor bun scoate un spectacol excelent dintr-o piesă mediocră, oarecare, lipsită de fior. El ia în mînă textul tern şi zgrumţuros, îl fărămiţează, îl face boabe şi apoi începe să adune frazele care-l interesează, îi pune pe actori să spună cuvintele într-un anume fel, gîndit de el, şi tu, spectatorul, te trezeşti atins de emoţie. Miracolul artei !

Introducerea aceasta mi-a fost necesară pentru ca să vă pot anunţa numele unui excelent regizor tînăr, lansat recent din I.A.T.C. de către mîna lui Radu Penciulescu : Alexa Visarion. I-am văzut, din tot ce-a făcut pînă acum, spectacolul cu piesa bulgarului Djagarov, „Procurorul", la teatrul din Tg. Mureş. Piesa mi-era parcă cunoscută, o citisem sau o văzusem undeva, o ştiam lungă, acoperită de vorbe şi lirism factice. Alexa Visarion a regîndit-o şi a ales din ea o treime, adică ce-i trebuia pentru a putea produce explozia unei metafore, a unei întrebări fierbinţi pentru orice conştiinţă onestă : care este limita admisă dintre omenie şi neomenie ? Piesa, psihologică prin excelenţă, a devenit un spectacol politic, o necruţătoare înfruntare între laşitate, oportunism şi panică, pe de o parte, şi credinţa fanatică în cinste şi dreptate, pe de altă parte. Alexa Visarion e un regizor grav, sobru, ferit de teatralism, de gestica obositoare şi vetustă, conflictul merge drept, vorba este spusă sec, sterilizată de orice efecte exterioare, cuvîntul trebuie să spună, nu să sune frumos. Cele două planuri recomandate de autor, unul real şi altul fictiv, au fost contopite într-unul singur, pentru ca procurorul şi anchetatorul, personajele care duc în spinare toată încărcătura de semnificaţii a piesei, să rămînă tot timpul în scenă, într-o neîntreruptă încleştare, pe viaţă şi pe moarte. Regizorul a lucrat excelent cu doi actori tineri, Liviu Rozorea şi Ştefan Sihleanu, dînd jocului lor nuanţă şi fineţe. Fanatismul şi cinismul anchetatorului e ferm şi neclintit, cinstea şi noblesa procurorului şovăie, se chinuie, se crispează, aşa cum e firesc să se petreacă cu un sentiment nobil, întotdeauna expus primejdiei şi riscului.

Abia intrat în profesie, Alexa Visarion vine cu o gîndire personală, cu o ideie adînc construită despre rostul regiei de teatru şi bucuria noastră de a saluta această tînără şi curajoasă personalitate este sinceră şi deschisă.

Ion BAIEŞU

arte

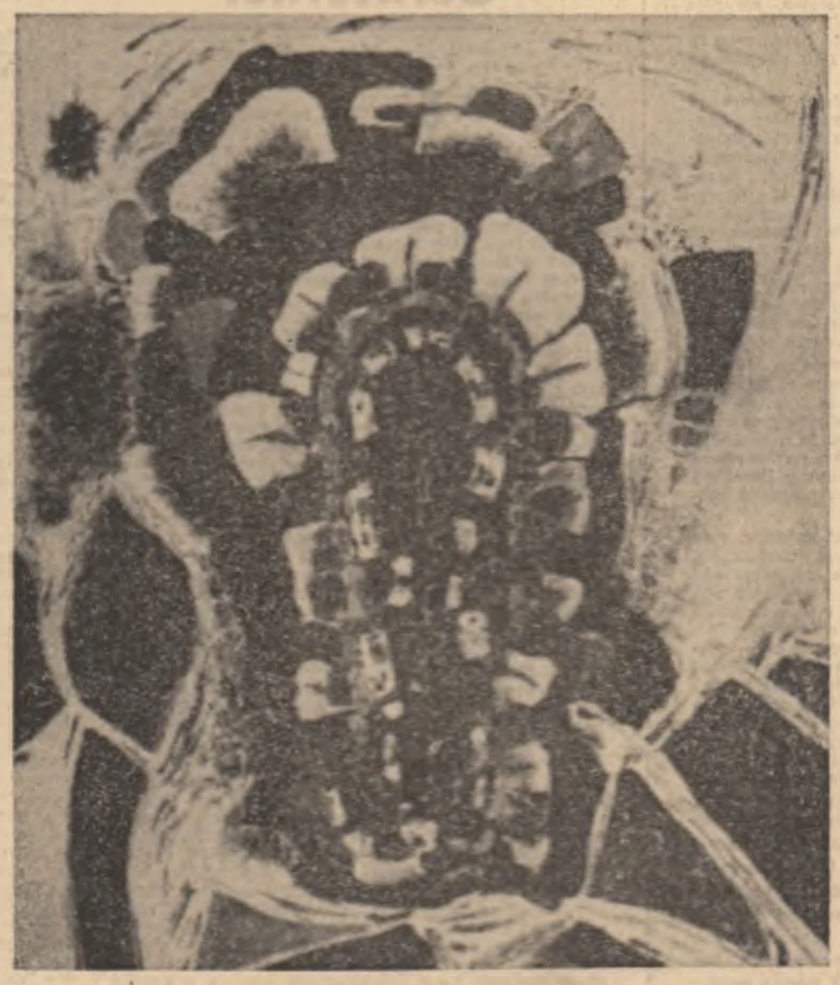

ARTE PLASTICE

Lia Szasz

O vădită aşezare de substanţă caracterizează tablourile expuse de Lia Szasz la Galeriile Orizont. Temele, folosite şi altădată, s-au încărcat de imprevizibile sensuri, cele noi par cunoscute şi totuşi pătrunse de o indicibilă, altă, mai proprie dimensiune. Chinul expresiei, evident şi acum, se manifestă în aria preaplinului de conştiinţă. Exerciţiul îndelung al desenului, reluarea obsesivă, de bandă cinematografică de celuloid a portretului, excelenţa albgriurilor strălucitoare, stăpînite cu aceiaşi virtuozitate, încep să-şi dezvăluie profunzimile de ordin superior. Pauzele de culoare, ansamblarea de pînze complementare în raza aceluiaşi tablou, manifestă mai limpede dorinţa de amplitudine, nevoia de artă totală. Artista ştie să se reîntoarcă la izvoarele iniţiale, după experienţe multiple, mai înţeleaptă şi economică în mijloace, mai atentă cu degajare la conţinut. Neliniştea stăpînită, disimulată în rigoare, estompează cauzele cîştigînd în efect. Din lirismul cotidian scînteind de simboluri şi dezlănţuirea viguroasă de forme, cele două orientări de pînă acum, un dramatism sublimat se naşte parcă de la sine, definitivînd profilul actual al Liei Szasz.

Raţiunea ultimă de a fi a artei preferată de Lia Szasz, dedusă din medierea sensurilor implicite, se constituie într-un refuz contemplativ dar ferm împotriva alienării posibile. Orice înstrăinare, fie ea de ordinul violenţei directe sau a traumatizării într-o lume abuziv tehnicizată, orice fragmentare a ordinii intim spirituale şi, mai adînc, orice premoniţie destructivă, cutremurîndu-ne firescul existenţei, este întîmpinată cu seninătate. O seninătate conştientă de pericol, tragică deci în nucleul ei constitutiv, capabilă însă întotdeauna să se salveze, retrăgîndu-se în spaţiul inatacabil al valorilor supreme, luptînd pentru ele, consolidîndu-le. Demersul este făcut fără ostentaţie, cu acoperire sufletească intens tulburată, cu tandra intuiţie de a nu greşi cumva. Angajarea însă este integrală, fără rezerve, fără întoarceri. Finesa aluzivă, nobilă în pudoarea ei excesivă uneori, nu ne înşeală. O extraordinar de puternică şi originală compoziţie, intitulată „Somnul", este edificatoare. Îngînduarea visătoare a personajului, înfăşurat în liniile propriei sale alcătuiri, se echilibrează cu zborul unui vultur chemat dar ţinut la distanţă. Confruntarea este presupusă, dincolo de concretul carnal, înlăuntrul imaginei. Cum personajul este un autoportret, mitul cunoscut, pînza aceasta poate fi subintitulată. Nu ştiu să fi văzut un alt „Prometeu feminin" şi atît de frumos, de sobru realizat. Independenţa de sine, nerenunţarea la ipostazele chiar de o clipă, trecătoare dar semnificative, ne întîmpină constant. „Asimetrie", „Faze", „Viziune completă asupra unui portret", desfăşurînd ritmuri interioare dinamice, ne oferă cîteva chei în acest sens. Alteori, lucrările, diferite la prima vedere, se întregesc prin apropiere. Vorbind laolaltă despre „Presentiment" şi „Unde sonore", senzaţia de supravieţuire iluminată în pofida oricăror disoluţii, dusă pînă la suavă imobilitate şi împietrire în canon, strînge inima pînă la durere.

O întreagă suită de tablouri, alăturate şi pe pereţi, reiau pînă la obsesie marmoreeană sau gipsos friabilă un cap statuar de Venus. În fragilitatea mereu ameninţată, în forma pură expurgată de răvăşitoarea dezordine, persistenţă a concepţiei de stabilitate şi temeinicie, se întrevăd mai toate planurile secrete ambiţionate de arta Liei Szasz : tirania detaliului, dublul infinit, acceptarea timpului măcinînd doar improprietăţile, situarea privilegiată în punctul static de perenitate, totul scăldat, impregnant de o acalmie niciodată îndestulătoare, mînată de înlăuntrul propriei perfecţiuni. Dar mai este ceva. Un fel de răceală antiseptică a unui bisturiu ascuns. Ea se înfăţişează cu atît mai teribilă, cu cît rezidă în centrul însăşi al desăvîrşirii. Am numit-o subtilitate, mergînd pînă la delicateţe, a primejdiilor pîndind însăşi condiţia umană. Fără ea încă nici noi nu ne-am rafina spiritul, apt s-o contracareze, într-o dispută mereu mai acerbă, la nivele înalte. Această idee se conţine în opera Liei Szasz, a evoluat în paralel, nevăzută dar corosivă, asemeni bobului de sare din cristalul unei lacrimi.

Grigore HAGIU

arte

MUZICA

Bernstein

Emisiunile muzical-distractive ale lui L. B. au dobîndit în opinia publică o importanţă aproape tot atît de mare cît — altădată — cele cu „Sfîntul" sau „Incoruptibilii". Şi dacă se găsesc oameni care să se lipsească sîmbătă seara de simfonicul din abonament sau de biletul la teatru spre a nu-i scăpa pe „inveidărşi" (după o hazoasă ortografie, deja încetăţenită), cunosc mai mulţi care-şi amînă diverse treburi sau prilejuri de plăcere duminica dimineaţa, pentru a nu lipsi de la lecţia de muzică. Omagiu adus talentului. Căci poate nu atît materia în sine, cît splendoarea prezentării a captivat publicul. (Mi-amintesc că în liceu adoram orele de ştiinţe naturale şi mă lăsau destul de indiferent cele de istorie sau de filozofie, pentru a nu mai pomeni de cele de muzică. Din cauza profesorilor respectivi. Ceea ce nu m-a împiedicat mai tîrziu să fiu ingrat tocmai cu ştiinţele naturale !)

O lecţie a lui Bernstein este — să recunoaştem — o capodoperă : de naturaleţe în primul rînd (desăvîrşit actor !), de curtoazie în al doilea rînd (cine se osteneşte cu exemplificările nu e vreun instrumentist de duzină, sau o formaţie încropită, ci una din marile orchestre ale lumii), de utilizarea judicioasă a limbajului imaginii televizuale în al treilea rînd. Nici o pierdere de vreme, nimic vag, neintenţionat, întîmplător. Nici o ocazie ratată în efortul continuu şi inteligent de a instrui. Emisiunile sînt compuse cu grija maximă de a încărca fiecare secundă cu un sens pedagogic clar şi de a transmite în permanenţă efluvii de dragoste pentru muzică şi pentru om (figurile copiilor ascultînd !). Frazele muzicale, timbrele instrumentale, ritmurile îşi găsesc un perfect corespondent în imagine, obiectivul camerelor e ghidat de o programare îndelung studiată, eleganţa şi frumuseţea emisiunii — deci eficienţa ei — sînt maxime. Cutare pasaj al violinelor nu se comentează vizual cu un grup de 18 oameni care muncesc, ci cu degetele unuia singur pe gîtul viorii. Cutare altă trăsătură a violoncelelor e fixată ochiului prin plimbarea graţioasă a arcuşului pe coardele unui instrument. Timpanele, triunghiul, tuba şi urşii-contrabaşi devin personaje walt-disney-ene. Flautul, oboiul, fagotul se individualizează prin înfăţişarea instrumentelor, dar pînă la urmă şi prin figurile pasionate ale artiştilor, care, încetul cu încetul, ne apar la fel de familiare ca ale celor din orchestrele noastre. Iar forma muzicală nu va fi niciodată contrazisă de imagine, ci mai totdeauna ea e cea care comandă decupajul filmului.

Dar peste toate acestea acţionează simpatia. Probabil că Bernstein nu este chiar cel mai mare dirijor din Statele Unite („Fêtes" de Debussy au fost executate în cea mai abominabilă manieră — şi aş mai putea ridica diverse alte obiecţii), dar este — hotărît — cel mai simpatic. Şi reuşeşte să pună auditoriul la largul său prin lipsa de încruntare şi de pretenţie (de cele mai multe ori genul acesta de „adjuvante" ale oratoriei sînt menite doar să mascheze nesiguranţa vorbitorului, cîte o dată dispreţul lui). Nu socoteşte că-i scade prestigiul dacă face o glumă, dacă piruetează, dacă tapează ca un pianist de cabaret sau dacă recurge la sugestive (pentru copii) trucuri optice (afişe, pancarte, rolă de măsurat, etc.). Toate acestea nu ridică valoarea ştiinţifică a emisiunilor (de fapt, destul de elementară), dar creează o mare disponibilitate şi bunăvoinţă în auditoriu — şi pe Bernstein nu-l interesează ce gîndeşte lumea despre el, ci ce gîndeşte lumea despre iubita lui, adică despre muzică. Iar asta se simte, şi de aceea îl credem. Şi — prin el — poate începem să credem şi în muzică.

Pentru că pe fermecătorul dirijor american nu-l vor ajunge probabil aprecierile mele, nu-mi rămîne decît să felicit pe cei care, la televiziunea noastră, au avut ideea (şi curajul) să achiziţioneze un astfel de serial cultural şi să le mulţumesc pentru nepreţuitul serviciu pe care — prin acţiunea lor — l-au adus cauzei muzicii. Este aproape ca şi cum ar fi reintrodus muzica în liceu.

Pascal BENTOIU

PRETEXTE

Categoria Cocoş

„Blestemat voi fi să pornesc totdeauna cu dreptul".

Dan Deşliu o spune în „Visul şi veghea", poemul ce dă titlul ultimului său volum de versuri, nu de mult apărut la *Cartea Românească*, şi dacă o spune el, înseamnă că ştie ce spune. În loc de *motto*, poetul se încurajează singur, în şoaptă, „Allons !", îndemnul frenetic al Marsiliezei.

În armată toată lumea ştie că se porneşte cu stîngul. Dan Deşliu pleacă, franc şi îndărătnic, cu dreptul, din partea contrară inimii, numai spre a-i contra-balansa bătaia, prea puternică, şi a-i asigura astfel echilibrul.

Frumos blestem, necesar blestem, să porneşti cu dreptul. Încăpăţînare de poet-copil, de truver călător înnoptînd mereu şi mereu la alt han şi stîlcind vederea de suprafaţă :

„Îmi place valul uneori
Prăpastia întotdeauna".

Televiziunea ne arată, luni de luni, la *Steaua fără nume*, emisiunea atît de populară, care a descoperit talente de mare forţă şi autenticitate în zona folclorică a investigaţiei sale artistice, o figură simpatică în ciuda aerului ei dur de campion — categoria Cocoş, — aşteptînd, în colţul ringului, bătaia de gong ce-i va îngădui, în sfîrşit, să reia lupta...

Atît de delicat cu oamenii, atît de spiritual şi de tînăr, chiar şi în observaţiile sale, premeditat sarcastice sau fals demonice, Dan Deşliu este expresia poetului-cetăţean, care face, cu preţul uitării de sine, aparent boeme, operă de cultură şi o inteligentă şi spontană propagandă valorilor artistice ale poporului nostru.

AMFION

arte

TELEVIZIUNE

Proiect de viitor

Primesc numeroase scrisori cu referire directă la obiectul cronicilor pe care le scriu. Scrisori pro sau contra, sugestii şi reclamaţii, bilete de dragoste pentru cîte-o actriţă sau pentru cîte-un actor. Că micul ecran reprezintă o fascinaţie permanentă — am ştiut, dar că micul ecran suscită atîtea păreri şi incită atîtea discuţii n-am bănuit. Şi iată-mă cu probe concrete în faţa unui fapt dovedit : televiziunea este o temă la ordinea zilei, este o întîmplare cu combatanţi şi susţinători.

N-am ţinut niciodată o rubrică de corespondenţe şi n-aveam de gînd s-o fac nici acum. Consider corespondenţa o chestiune strict personală şi n-am încredere în sfaturile care se dau. Televiziunea ca şi literatura este o chestiune de gust în cele din urmă, a vota pro sau contra înseamnă a-închide un cîmp foarte larg de vederi. Sunt sigură că fiecare emisiune de televiziune are cel puţin un auditor, după cum fiecare auditor are cel puţin o emisiune de televiziune care să-l satisfacă deplin. În condiţii ca acestea, oportunitatea unei rubrici despre „îmi place, nu-mi place" este falimentară din capul locului. Dar iată că în ultima vreme, unele dintre scrisorile pe care le primesc depăşesc caracterul acesta întîmplător al discuţiilor despre micul ecran. Unele dintre scrisorile pe care le primesc în ultima vreme ridică probleme de principiu, ca să zic astfel, probleme de teoria televiziunii, mergînd uneori pînă la probleme de sociologia televiziunii, probleme de influenţă şi de contact. Aceste scrisori sunt foarte importante şi acestor scrisori cred că trebuie să li se dea curs. Eu am să le dau. În măsura în care spaţiul mi-o va permite, şi în măsura în care asemenea corespondenţe speciale se vor mai ivi, ele vor fi publicate fragmentar în cadrul acestei rubrici T.V. Şi pentru că tot suntem la capitolul „scrisori" ţin să mulţumesc pe această cale tuturor cititorilor revistei „Luceafărul" care au fost pînă în momentul de faţă şi corespondenţi ai cronicii de televiziune, rugîndu-i să scrie şi de acum înainte şi să accepte să devină anonimi... declaraţi.

Sânziana POP

P.S. Fără nici un fel de legătură cu textul de mai sus, dar în legătură directă cu televiziunea şi cu bunul ei mers, ţin să remarc foarte pe scurt dar foarte apăsat, o nouă izbîndă a secţiei de teatru T.V. : spectacolul „Cei din urmă" de Maxim Gorki, în regia lui Radu Penciulescu, a realizat o strălucită demonstraţie profesională şi, totodată, o lecţie fără cusur despre cum receptăm clasicii ca să demonstrăm ce este actual. Radu Penciulescu este nu numai un mare regizor dar şi un mare animator, or, alarmele în cultură sunt de cel mai bun augur !

arte

revista străină

• **CENTENARUL PAUL VALERY.** Anul acesta se împlinesc o sută de ani de la naşterea lui Paul Valery. Gaston Palewsky a adus la Academia franceză un vibrant omagiu marelui poet. „El a presimţit încercarea la care aveam să fim supuşi" — titrează **Le Monde,** citînd din discursul vorbitorului — frază care se referă la tragedia Franţei din ultimul război mondial. René Huyghe, de la „Collège de France" a rostit aceste cuvinte în legătură cu eseul lui Valery despre Leonardo da Vinci ; „În Leonardo, (Valery) saluta în pragul timpurilor moderne pe iniţiatorul unei noi ere a spiritului... Refuzînd, în ciuda contemporanilor săi, să se conforme lecţiei antichităţii, Leonardo nu vrea să se bazeze decît pe confruntarea experienţei cu gîndirea. Prin aceasta el era de pe atunci un frate în spirit al lui Paul Valery".

• **UN ACADEMICIAN IN NOROI.** Citim în acelaşi **Le Monde** — 20 III. a.c. „Un academician în pijama", scărpinîndu-se pe burtă, e un spectacol destul de rar. Un „nemuritor", descompunîndu-se în noroi, este un paradox destul de fantastic. E drept că e vorba de un film — şi încă de unul de ficţiune : academician este însuşi actorul, nu personajul. Acest actor care seamănă cu clovnul Grock şi cu Michel Simon, era cunoscut îndeosebi ca autor dramatic, şi el semnează scenariul filmului în care joacă: **Noroiul.** Dar cine îşi putea închipui că Eugen Ionescu avea să înceapă o nouă carieră ? Acest film produs de studiourile de televiziune din Köln a fost realizat de germanul von Kramer, care a ştiut să traducă în imagini universul bizar al lui Ionesco. Dar opera aceasta originală nu-şi găseşte un distribuitor în Franţa... Publicul francez va fi lipsit oare de **„Noroiul"** lui Eugen Ionescu, în care cel mai derutant academician... se arată a fi un excelent scenarist şi un mare actor ?

• **PRIN INTERMEDIUL IERBIVORELOR.** La „Palatul descoperirilor" de la Paris s-a deschis o interesantă expoziţie avînd ca subiect relaţia dintre om şi insectă, socotită un duşman puternic al omului (s-au inventariat peste opt sute de mii de specii). Insecticidele folosite pe o scară tot mai mare încep să strice echilibrul biologic. Astfel, specia umană şi în general carnivorele, „înghit", prin intermediul ierbivorelor, doze din ce în ce mai mari de substanţe toxice pătrunse în regnul vegetal şi care, distrugînd insectele, pun în pericol existenţa „marilor animale". **(LE MONDE).**

• **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI „INOSTRANNAIA LITERATURA"** se deschide cu nuvela scriitorului Szasz Janos **Răspuns,** tradusă în limba rusă de I. Salimon.

În acelaşi număr este publicată şi o recenzie la romanul lui Laurenţiu Fulga, **Moartea lui Orfeu,** semnată de Tatiana Nicolescu.

• Sub titlul **Trebuie să trăieşti din plin,** revista **SNAMIA** a început, în numărul său pe martie, publicarea jurnalului lui Lev Kassil.

a.b.c

SPORT

Kun II i-a salvat pe englezi de la înec

De cîteva zile, mai precis de duminică noaptea (o noapte blestemată pentru cei de dincolo de Podul Grant), Piteştiul trăieşte cu două degete deasupra pămîntului, numai în calcule, în adunări şi scăderi, cu ochii ţintă la clasament, la vîrful lui, acolo unde U.T.A. a început să tremure.

Liniştea, dulcea pasăre ce a zburat deasupra Mureşului în tot timpul iernii, speriată de şuetul lui Vigu, a dispărut spre tărîmuri necunoscute, şi în zadar o mai caută acum băieţii lui Coco Dumitrescu, amăgind-o cu vorbe mieroase şi promisiuni umflate, doar nişte boabe de aur ar mai putea-o aduce înapoi.

Dobrin, flegmatic şi plin de sine precum vechii faraoni ai Egiptului, şi-a pus probabil în minte s-adune la finele campionatului întreaga suflare din ţara prunilor, să-i adune aşa pe toţi de o parte şi de alta a şoselei ce duce spre Trivale, şi-n ritmul unei formaţii alcătuite din tambalagii şi guriştі, cu un tricou de campion într-o mînă şi-n cealaltă cu o cădelniţă plină cu lacrimile celor învinşi, să dea raportul concetăţenilor săi, anunţîndu-i lapidar : v-am dat titlul, să-l păstraţi.

Lupta pentru titlu se va da probabil între aceste două formaţii : F.C. Argeş şi U.T.A., şi, ca-ntr-o piesă bulevardieră mediocră, o piesă cu conţi scăpătaţi şi castele în paragină, echipelor bucureştene li s-au rezervat roluri de figuraţie, roluri de valeţi stilaţi şi de mătuşi ruinate.

Numai o minune sau un galop prelungit realizat de cele două provinciale, i-ar mai putea aduce pe dinamovişti şi steliştі în discuţie (pentru Rapid, spun gurile rele, dumnezeu s-a jurat de ziua sfinţilor mucenici că nu va mai ridica nici-un deget.)

Etapa a doua a returului a fost la fel de anostă şi de meschină ca şi predecesoarea ei. Golurile devenite materiale de import au picat din cînd în cînd, înaintaşii vorbindu-se între ei să nu le strice somnul şi dunga de la chiloţi portarilor din prima divizie. Să-i menajeze. La Braşov, un meci de tradiţie, între echipa din localitate şi Dinamo Bucureşti. Dumitriu, fachirul numărul doi al fotbalului nostru, unul dintre cei mai mari (şi mai ghinionişti) jucători pe care i-am avut noi, a încercat să facă ceva, să dea culoare acestui tablou cenuşiu, i-a trimis de cîteva ori după ţigări pe foştii săi coechipieri, a dat un gol, a mai creat vre-o trei situaţii clare, dar toate astea la un loc n-au ajutat la nimic. Împinşi de la spate de galerie, jucătorii lui Proca, (în rîndurile cărora l-am revăzut după cîtiva ani petrecuţi la periferie pe Pavlovici, băiat atît de talentat, şi care mai încearcă încă odată, sper cu succes, să redevină ce a fost), s-au năpustit spre poarta lui Constantinescu şi Cavai, şi după ce au perforat-o de două ori, s-au aşezat ca-n filmele de capă şi spadă în faţa lui Adamache, retezînd orice încercare dinamovistă de a egala situaţia.

Singura victorie clară au obţinut-o studenţii ieşeni, graţie lui Lupulescu, cel pe care cu doi-trei ani în urmă mulţi îl vedeau drept titular al naţionalei. Gîl Mărdărescu, profetul eşuat, îşi freacă mîinile de bucurie şi pregăteşte probabil o altă bombă. N-am nici-un dubiu, într-o săptămînă — două ne va anunţa că în cel mai scurt timp echipa antrenată de el va cîştiga şi Cupa Campionilor Europeni şi Cupa Cupelor în acelaşi timp. Ceea ce, evident, nu se poate.

Cel mai senzaţional eveniment fotbalistic de săptămîna trecută s-a petrecut în Divizia B Ţine de domeniul statisticii. La Galaţi, la meciul dintre F. C. Galaţi şi Metalul Bucureşti, meci fără nici o miză deosebită, au asistat peste 16 000 de spectatori. Da, nu este nici o greşeală de tipar. 16 000 de plătitori. Adică, exceptînd Bucureştiul (care, după cîte ştim, are aproximativ 2 milioane de locuitori) mai mult decît la toate celelalte partide de divizia A. Secretul îl deţine, desigur, antrenorul acela atît de contestat şi de adulat în acelaşi timp, Piticu, Napoleon (al VI-lea sau al VII-lea), pe numele lui adevărat Teaşcă Constantin.

★

Revista „Săptămîna" îşi anunţă cititorii, că s-a pus pe rol un concurs avîndu-i drept competitori pe cronicarii sportivi. Drept premiu, un stilou de aur. Datele oferite de Dl. Lovitură de Pedeapsă sînt însă incomplete şi pot crea confuzie. Nu se ştie, de exemplu, cu exactitate cîte grame va avea stiloul amintit. Şi nu s-a precizat nici calitatea metalului preţios, cîte carate. Pentru că, dacă tot începe dansul, să ştim ce va primi regina balului. Oricum, va fi ceva f. duios.

★

La Londra, echipa textiliştilor arădeni a fost la un pas de a rupe gura lumii. După golul lui Domide, Kun II era cît p-aci să-i facă pe englezi să se-arunce în apele înspumate ale Tamisei. Gîndindu-se probabil că nu se cade să le facem noi aşa ceva celor ce-au inventat jocul cu balonul rotund, Kun II a intrat în ofsaid. În orişice caz, rezultatul de egalitate este onorabil Nu cred însă că ne facem un serviciu, transferînd acest egal (care conjugat cu înfrîngerea pe teren propriu de acum două săptămîni, ne-a condus la eliminarea din competiţie) într-o mare victorie. Avem un dar grozav să trîntim banchete la parastasuri.

Radu DUMITRU

cenaclu

Marți 21 martie 1972, orele 18,00

Marți, 2 martie, a avut loc obișnuita ședință de lucru a revistei **Luceafărul**. Au citit poezie Veronica Galiș și Viorica Ana Cozan. Iordănescu Sever s-a referit la „o specie rară de hieratism feminin", despre autoare. Ion Papuc a prezentat, ca o propunere spre discuție, teza **„miniaturizării sentimentului liric"** la cei mai tineri poeți (poete) remarcînd absența unor individualități în grupare. Au mai vorbit Octavian Ion Milea (hilar), Matei Albastru (despre „licuricii și poezii care **poate să devină stea**").

În a doua parte a ședinței, Dan Jurăscu din Timișoara, a prezentat o nuvelă care a suscitat discuții, **Dispariția unui celibatar**, călduros recomandată de criticul și romancierul Sorin Titel. Octavian Ion Milea a fost sensibil de text și de faptul că **„proza a bătut poezia"**. Irinel Dincă **„descoperă un alt sens"**, fapt acceptat ca eventualitate de Ion Papuc. Ion Lilă nu a găsit că este fascinat de E.A. Poe. De ce nu? Viorel Șerbu însă, mai riguros, se referă la **„scriitură"**, „Literalmente talentat", „construcție excelentă", **„proză emoționantă"**, iată termenii folosiți de Sânziana Pop în legătură cu Jurăscu Dan. Fănuș Neagu, realist, **„nu găsește ceva marcant, ceva de care să-și amintească ca de o privelițte"**. Tot Fănuș Neagu spune că **„proza a fost de spectacol"**

Octavian STOICA

Veronica Galiș

Dreptul la cîntec

Zăpada ce-nflorește în cale-mi nici o gură
Plecată n-a atins-o cu leneșă căldură
Nici lebedele noaptea nu s-au culcat în faguri
Cu stelele ochioase au plîns mai mult pe lacuri.

Femeile alese ce-au hotărît să poarte
O harfă ca bărbații au și intrat în moarte
Dar altele-au luat-o sfîntind-o cu iubire
Cu glasul ca pe gîde l-au încîntat pe mire.

Și cine-a vrut în lume să fim frumoase roabe
Ca plumbul se înmoale sub degetele albe
Nimic nu văd păunii de coada lor divină
Sub laurii gîndirii și fruntea mea se-nclină.

Pe blănuri moi de tigru nervos cine se plimbă ?
Magistre-n poezie vorbim aceeași limbă
Cînd de miros de pușcă văzduhul nu mai geme
Mireasa are dreptul să cînte în poeme.

Și poate

Nu,-n calea mea nu sînt cetăți de roze
Nici ceruri înstelate prinse-n poze
Ci poate o cîmpie-n care spinii
Sărută-n talpă nașterea luminii.

Și poate uit că noaptea vrea să-și culce
În umbra mea durerea ei cea dulce
Și poate uit că ușa are cheie
Și trec prin zid în chip de orhidee.

Nu-n vis ci-n așteptarea lui mai bine
Simt veșnicia cerului în mine
Și-o lacrimă țipînd precum păunii
În paradisu' cumpenei fîntînii.

Nu, riurile-n calea mea n-au punte
Ci robi frumoși puși frunte lîngă frunte
Și poate-mi cîntă ochiul pe ninsoare
Precum în moarte-un corn de vînătoare.

Și poate moartea e o stea de ghindă
Sau un păianjen coborînd din grindă
Și poate eu cobor într-o cîmpie
Ca o Domniță grea de poezie.

Viorica Ana Cozan

Iarba-n fluier

Te-am văzut pentru că erai mare și nesupusă
ca munții ce i-am părăsit cu amărîrile mele
și te-am îmbrățișat — numai să mă înveți
cum se rostește frumusețea — această
lacrimă de sărbătoare a mușchilor noștri.

Nelămurit rămîne ce-ne-nseamnă între noi și tu
chiar dacă ne vorbim întotdeauna
îndepărtîndu-ne,
ori acoperind cu vederea prea multă umbră
și ciripit de păsări pentru stele numeni
cum sîntem noi cu ochelarii fumurii

Cînd aplecați îmbrățișăm în noare,
sub care ne-ndoim dacă există
o față mai tristă și înțeleaptă în lume ca mine,
o țară mai frumoasă și tot atît de iubitoare
cum ești tu la înnoirerea florilor.

O, dacă-ai auzi deodată și fără vin toate
acestea
acum, cînd sîntem atît de singuri fiecare
liniștea somnului ai stăvili-o cu pași și
cu ochii tăi spre a-mi ajunge inima
care mai strigă pentru cine doar iarba-n fluier
înaripă.

Așteptare

Se fac douăzeci de ani
de rînd toți așteaptă o veste
de la filozofi înțelepți
cum că este, cum că este

Undeva un loc de vis
ori de somn într-o tîrzie
pentru cei care-au ucis
înecînd în poezie

Bouri triști și alte chipuri
ce-au iubit-o pe răsină,
Zac umflați, acum sub ramuri
fără vină, fără vină...

Crește iarba și se-ntinde
după carne, peste pleoape
și eu plîng că n-are unde
mama-n casă să-i îngroape.

ION HOREA

La Eleuzis

La Eleuzis intri-n infern plătindu-ți vina
De-a fi privit în urmă prea lung la Salamina.
Orfeu de-ai fi, ești singur, și legea-i priceput-o.
Să rup un colț de piatră din peștera lui Pluto
Ce urme calci, la care tărîm te-adaugi și tu ?
Umblăm încă netrebnici prin timpuri cu cerșitu'
Pe-aceste trepte roase trecu zeița Ceres
Corăbiile trase-n adînc, fără putere-s.
E-un cimitir albastru și cei de care-auzi-s
Trecuți pe țărm, o droaie, și-mpinși la Eleuzis
Mai geme încă marea bătută cu nuiele
Și cine știe unde, ce neamuri cad, și ele
Într-un desfriu al vremii, dar toate-s de dincolo
Aici sîntem alături de neamul lui Apollo.
Oricît ai sta, de-această poveste nu te saturi
Și-asculți cum pun fecioare semințele în straturi,
Discipoli trec spre locul de umbră în pustie.
Pe treptele tăiate în piatră o să vie
Să-aducă jertfe, poate, să-aștepte să apară
Acei chemați în jocul din cumpăna solară,
Și cazi pe pragul unde sfîrșitu-abia începe
Pe-un loc săpat în piatră ce nu te mai pricepe.
De-ntorci pe lîngă ziduri, pe-o uliță mai scundă.
Ai întreba de multe. Nu-i cine să-ți răspundă.

Corint

Loc de popas, Corint. Lumină cerească.
Șopîrle milenare sub ziduri. Tufe de laptele ciinelui.
Pe-aicea vorbea Sfîntul Petru, tineri blonzi mai așteaptă
Epistola lui, lenevind pe frînturi de coloane.
În lumea lor somnolentă parcă vin din scripturi.
Ghizii măsoară umbrele, portocalii dincolo de garduri,
Sub o creangă de pin, un obraz ca-n icoană,
De către nord simt peste golf zăpada Parnasului.
Nu tulbura cenușa zeilor, calcă pe urmele lor
Desculț, lasă turma de capre una cu pietrele,
Cum ai trecut altădată predicînd o credință.
Cine ești ? Parcă-ntreabă trezite priviri levantine,
Nu-i departe Nemeea și dulcele rai Argolida,
Aerul pare împins de sosirea lui Hercul.
Nu peste mult vei intra în orașul Atrizilor.
Un noroc e ori poate-un blestem, că am ajuns să-mi
feresc
Fața de dogorile sîngelui ? Să pornim mai departe !

ZIUA NAȚIONALĂ A GRECIEI

KOSTAS URANIS

Nostalgie

Sînt frate cu bătrînii marinari
mirosul lîngă far, sihrelii cuprinși de
friguri,
mărții cîndva-n Olanda, urmărind,
vaporașele plecînd pe lîngă diguri.

Cu ochii-nfricoșați de naufragii
nălțam cîntul, cînd negrele vapoare
ridică mîrțele zorilului
și trec pe lîngă far triumfătoare.

Încet, minunile, crepusculul
vaporașe sînt au pierit, tîrziu
și nu străbat nici fumul purpuriu
bătrînii marinari înșemnează
cuiul, cu pipe stinse, lîngă far
și dungă ude mai privesc, privesc !...

KOSTAS KARIOTAKIS

Atena

E clipa așteptatei bucurii
cînd, înfiorată-n aprilie, pămînd
Atena toată se-o mașalină
se dăruiește-n noapte sfîrșit de zi.

Pe cuie joc de umbră și lumină.
O, mai frumoasă ce oare, poate fi ?
cînd în splendoarea razelor țîșnit.
Acropole pe toate le domină !

De flori de dafin îmbătat, abia
adie vîntul serii : prima stea,
ca un sărut, a început să ardă !

Sublimă oră ! păsările-n zbor
cu evantaiul aripei dezmiardă,
melosul templului acrotitor.

A. EMBIRICOS

Splendoarea

Festila, licărind, a devenit far,
strălucire-ai orbitoare ne vorbește,
uneori ne simțim asemenea luminii tale,
uneori, chemării sale îndepărtate.

Îi privim cu mîndrie copleșiți de
măreția lui,
splendoarea sa ne stăpînește,
razele sale ne dau avînt,
gîndurile plutesc spre ei ca niște
corăbii
iar marea i se supune domoală !

Nimeni nu rămîne locului,
toți se apropie și se îndepărtează
de limanul vieilor,
pletele fluturînd se împletesc înșelătă,
dorințele presimt împlinirea,
gurile se sărută,
mîinile se string,
și ca un sfinx ne stăpînește
în splendoarea liniștei sale.

În românește de
Atanasie NASTA și
S. HAIDUIU

Arhitectura și omul de pe stradă

Trecerea de la orașele dezvoltate natural, în cursul veacurilor, de la orașele aeriste la orașele sufocante ale vremii noastre s-a petrecut atît de repede încît adaptarea lor la nevoile aglomerărilor și la progresul tehnic, la un mod de viață decent, nu s-a putut realiza în același ritm. Problemele care s-au impus au fost numeroase, grele și atît de legate între ele încît nu mai îngăduiau o rezolvare izolată, întîmplătoare. Din necesitatea coordonării lor s-a născut urbanismul și astfel arhitectura orașelor a devenit o componentă a acestei noi și complicate științe. Integrată în urbanism arhitectura nu a încetat de a fi o artă, un ornament, podoaba cea mai de preț a unui oraș și a unei țări, iar arhitectul omul responsabil de aspectele orașului și ale peisajului înconjurător și chiar al întregii țări.

În secolul nostru care, cu toate rătăcirile lui, stă sub semnul esteticului, cînd totul trebuie să fie nu numai tehnic — începînd de la ambalaj — ci și frumos realizat, răspunderile arhitectului sînt multiple, dar pe lîngă toate el mai are încă una, starea sufletească, starea de bună dispoziție a omului vremii noastre, pentru că tot arhitectul îi construiește și locuința. Un oraș plăcut și în zilele de muncă și în zilele de sărbătoare mărește tonusul vital al muncitorului, îi aduc destinderea, odihna și optimismul necesar omului de totdeauna, dar mai ales omului modern.

Dintre toate artele singură arhitectura are un contact direct, inevitabil cu cetățeanul, cu masa, cu ochiul critic al omului de pe stradă și astfel arhitectul stă mereu în fața și în judecata opiniei publice. S-ar putea ca trecătorul să privească în fugă, să judece greșit și cînd se exprimă laconic „îmi place" sau „nu-mi place" să se înșele. S-ar putea ca uneori să nu înțeleagă pentru că nu are mijloacele necesare, pentru că ceea ce îl nemulțumește să fie doar o parte dintr-un plan de sistematizare în curs de executare și s-ar mai putea ca uneori să fie doar victima unui șoc pe care i l-a dat o lucrare de artă excepțională. (!!) Dar dacă sarcinile arhitectului contemporan, supra solicitat de diversitatea materialelor de construcție, de diversitatea cerințelor, de diversitatea obligațiilor legale, au crescut, a crescut și nivelul de înțelegere al omului de pe stradă. Presa, cinematograful și televiziunea îl informează zilnic și în domeniul arhitecturii și poate mai ales în acest domeniu pentru că imaginea este receptată și reținută cu mai multă plăcere decît cuvîntul. Incontestabil nivelul artistic al maselor a crescut, dar dacă totuși nu vrem să recunoaștem acest fapt nu îl putem refuza pe cel al bunului simț.

Mai știm că artiștii, în speță arhitecții, pot crea un stil dincolo de adeziunea momentană a masei și este probabil că așa s-a întîmplat în toate epocile de cultură europeană, dar în cuprinsul unui stil fiecare popor a venit cu aportul lui, a gravat în stilul respectiv personalitatea proprie.

Și acum iată cîteva din întrebările pe care și le pune omul de pe stradă în capitala țării.

Corpul central al Academiei Militare, situat pe un bot de deal înverzit, era una din priveliștele încîntătoare ale orașului cu toate că inițial, construcția nu fusese așezată pe axul bulevardului. Modificările care s-au făcut pentru instalarea monumentului eroului necunoscut l-au deservit. De ce era nevoie de atîtea parapete de beton cînd statuia ar fi stat cu mult mai mare efect artistic și moral, pe splendidul bot de deal care a fost. Care nu mai este.

Între bulevardul Petru Groza și strada Ana Davilla se afla un teren viran, de cîteva mii de metri pătrați, pe care s-au construit mai multe blocuri urîte. Urîte foc.

La capătul, dinspre Dîmbovița, al celei Victoriei, s-a ridicat un bloc care dă pietonului un moment de panică. Apropiindu-te de el ai senzația că vei trece printr-o strîmtoare bîntuită de fantome.

Frumoasa statuie a lui Eminescu, opera lui Anghel, a fost așezată în fața Ateneului. Ideea de a aseza pe Eminescu pe un loc central s-a născut, desigur, dintr-un nobil sentiment, dar să ne fie îngăduit să ieșim din temă și să ne întrebăm de ce atunci cînd s-a hotărît să se atribuie memoriei lui și o stradă s-a ales întortochiata și îmbîcsita str. fostă Romană și nu unul dintre marile bulevarde ? Credem că statuia lui Eminescu ar sta mult mai bine într-un cadru care ar îmbia pe privitor la o clipă de reculegere pentru că Eminescu nu a fost numai un mare poet și un mare patriot ci și o mare forță morală.

Din punct de vedere al istoriei Bucureștiului și din punct de vedere turistic, restaurarea Hanului Manuc este un fapt meritoriu. Arhitecții au dovedit în această ocazie și gust și pasiune pe linia unei arhitecturi autohtone. Știm că ideea unei arhitecturi naționale are mulți adversari, că a fost compromisă cu lucrări lipsite de cel mai elementar gust, dar adversitatea partizanilor arhitecturii moderne și mediocritatea nu sînt argumente destul de puternice pentru a ne determina să renunțăm la eforturi în această direcție. Sînt în București și în țară cîteva lucrări reușite. Ne se va obiecta că nu există o arhitectură națională, dar elemente pentru crearea ei există. Sîntem siguri că statul nostru socialist nu ar precupeți fondurile pentru promovarea ei. Partizanii arhitecturii moderne sînt, s-ar părea, sinceri în adversitatea lor, dar de ce să nu recunoastem că se și lăfăie într-o mare comoditate : cel puțin unii dintre ei. Se deschid revistele străine, mai ales cele americane, se împrumută cu toptanul și în majoritatea cazurilor se realizează cîrpeli. Sînt puțini arhitecții pasionați pentru o arhitectură creație românească ; ce ar fi dacă s-ar întemeia un mic institut pentru ei ? Sîntem siguri că nu ar ieși din mîinile lor lucrări inferioare celor pe care le „creează" moderniștii.

Curtea interioară a hanului Manuc este o poemă, iar interioarele ar fi splendide dacă pereții camerelor nu ar fi degradate de picturi. Sînt sub orice nivel, sub orice critică. Pictura expusă în ganguri, odinioară, era mai bună. Ar trebui înlăturate pentru că ofensează, pentru că jignesc eleganța decorului înconjurător și pentru că la hotelul Hanul lui Manuc trag și mulți străini.

Se lucrează acum la ceea ce a mai rămas în picioare din fostul palat de la Curtea Veche. De ce nu la o reconstrucție totală ? Se știe că ultimul palat a fost ridicat de Brîncoveanu, și Del Chiaro, secretarul lui, ne-a lăsat o descriere destul de amănunțită. La această descriere, dacă adăugăm elemente cunoscute de la Mogoșoaia și Potlogi, s-ar realiza o reconstrucție aidoma.

Constantin CLONARU

30 DE ANI DE LA MOARTEA LUI

Miguel Hernández

La 28 martie 1942, după trei ani de neînchipuite suferințe, murea în închisoarea din Alicante, Miguel Hernandez. Boala și cruzimea întemnițării au curmat atunci nu numai viața unui luptător leal și dîrz pentru libertatea patriei sale spaniole cotropite de fasciști, dar și creația unui poet cu uluitoare, neuitată bătaie de-aripă. Dar dacă moartea la numai 31 de ani a împiedicat marile-i însușiri poetice să-și afle deplină rodire, înflorirea lor de tinerețe — furtunoasa și patetica lor înflorire — este de ajuns pentru a face din Miguel Hernandez o glorie pură și înaltă a liricii spaniole contemporane și totodată una din marile voci poetice ale lumii — ale lumii de partea căreia stau, cum spunea el, „cămașa de aur a sudorii", și „setea de mîine".

În volumul său **Las uvas y el viento** (Strugurii și vîntul), Pablo Neruda a evocat, în admirabilă transpoziție metaforică, figura lui Miguel Hernandez și temele esențiale ale poeziei acestuia. „Se numea Miguel. Era un micuț păstor de capre pe țărmurile Orihuelei. L-am iubit și i-am pus pe piept mîna mea de bărbat și crescu puternica-i statură pînă cînd din asprimea pămîntului spaniol, se desprinse cîntecul lui ca un brusc stejar, în care se-ntîlnirâ toate privighetoarele dispărute, toate păsările cerului sonor, splendoarea omului de două ori sporit prin iubirea femeii iubite, zumzetul aromat al stupilor bălai, mîrsul acrișor al caprelor cu iezi, telegraful pur al greierilor cu straie roșii".

Portretul e desigur susceptibil de precizări. Istoria literară oferă de pe acum date și comentarii care îl situează pe Miguel Hernández la cel mai înalt nivel valoric al generației lui Federico Garcia Lorca și Rafael Alberti. Miguel Hernández se naște la 30 octombrie 1910, la Orihuela, provincia Alincate, și trăiește în copilărie viața aspră, plină de lipsuri materiale și umilințe, a unui păzitor de capre. Împotriva unui tată brutal și mărginit, dragostea pătimașe pentru carte și voința de a învăța a lui Miguel învinge pe etape : deprinde slovele în singurătate, frecventează cursurile unui cerc muncitoresc, citește cu nesaț pe clasici și moderni, începe să scrie versuri care vădesc de la început o neobișnuită originalitate și forță poetică. Izbutește chiar să adune primele sale poeme într-un volum intitulat **Perito en lunas** (Expert în luni). Pleacă în 1934 la Madrid unde își face prieteni și susținători : Neruda, Lorca, Alberti. Înnoiește modalitățile poeziei de dragoste cu alt volum de poeme : **El rayo que no cesa** (Fulgerul neîntrerupt). Scrie, în stil tradițional un auto sacramental și o dramă : **El labrador de más aire** (Plugarul văzduhului). Se interesează tot mai mult de evenimentele politice și, alăturîndu-se celor care luptau pentru dreptatea „celor de jos" (los de abajo), devine, în 1936, la izbucnirea războiului civil, soldat al republicii și ia parte la eroica apărare a Madridului. Poeziile lui de acum cheamă la luptă, se integrează rezistenței populare exaltate în culegerea **Viento del pueblo** (Vîntul poporului). Maniera sa poetică se schimbă și ea : subtilitatea care amintea de Góngora și Calderón lasă loc unui limbaj simplu, direct, arzător, de o rară putere de contagiune. După terminarea războiului prin căderea republicii, Miguel Hernández e arestat și condamnat întîi la moarte, apoi, prin comutarea pedepsei, la 30 de ani de temniță. Scrisorile și poeziile trimise din închisoare soției și copilului au un accent sfîșietor și totodată sublim. Ele povestesc mersul unei morți lente — moartea celui care crezuse că lumina e pentru oameni.

Poezia lui Miguel Hernández este o poezie incendiată de dragoste și de sete de dragoste. Dragoste pentru natură și viață, pentru soție și copil, pentru omenia oamenilor de pretutindeni. Împrejurările în care a trăit au fost însă deosebit de grele — sărăcia, războiul — sau deosebit de vitrege — închisoarea, moartea copilului, boala. Iubirii i s-a adăugat suferința ; elanului-zbaterea. Niciodată, totuși, descurajarea, înfrîngerea. Lorca vorbea de inima „luminoasă și chinuită" a lui Miguel. Viața a adăugat „și vitează". Dragostea lui e însingerată, dar luptătoare, exemplară.

Itinerariul acesta uman și-a găsit expresia artistică în două modalități poetice diferite dar la fel de perfect cristalizate. Poeziile care aparțin primei faze, precum admirabilul imn înălțat efortului creator în **Sudor**, și desfășurarea simbolică din **Moartea zidarului**, se definesc prin amestecul, propriu poetului, de vehemență și suavitate, prin stilul împodobit, prin îndrăzneala metaforelor. Poemele scrise în închisoare, caracteristice pentru faza a doua, arată putința lui Miguel Hernández de a depăși chiar minunatele-i daruri prin stăpînirea mîndră a durerii și prin transformarea ei într-un simbol de eliberare umană, exprimate cu mijloace de puritate și strălucire diamentină, ca în **Elogiul măturii** și în **Yo creia que la luz era mía** (Eu credeam că lumina-i a mea).

La treizeci de ani de la moartea poetului, ni se revelează mai puternic decît oricînd esența creației sale, sensul ei profund, definiția ei definitivă : poezia lui Miguel Hernández e o lecție de lumină.

Paul Alexandru GEORGESCU

MIGUEL HERNÁNDEZ

Moartea zidarului

Voia zidarul... Nu îi lipsea curaj, nici spor.
Voia zidarul piatră cu piatră-n zid să lege,
un chip pe care vîntul să nu îl mai dezlege,
oricare i-ar fi furia-un chip în viitor.

Voia clădirea albă, ușoară peste fire.
Nu îi lipseau curajul, nici sporul. Cît iubea
piatra ca fulgul ! Valuri ca marea ridica
visarea-i de amiază, fierbîntea-nchipuire.

Ridea. Muncea în cîntec. Din brațele-i
cu-naltă
putere, mai înaltă ca aripa de nor,
creștea de istov zidul, aripă ce tresaltă,
dar nu fugar ca ea, ci temeinic, stătător.

Piatra îi ajunsese supusă. Munții chiar
îi ajutau căci culmea nu-i decît zbor învins,
dar tot în ei e greul, căderea-n necuprins...
Își plămădise-o lume din jind și dor și jar.

Voia zidarul... însă și piatra își adună
deodată, într-o clipă, ascunsa-i vrăjmășie.
Omu-și lucra mormîntul. În propria-i
zidărie
fură-aruncați el, vîntul și-avîntul
împreună.

Elogiul măturii

Îi fac coroană mirtul, leandrul, trandafirii ;
ca un erou înfruntă ce e murdar, urît ;
era palmier și-azur cînd din nalt a coborît
spre-a izbăvi de giulgiul de praf cuprinsul
firii.

Subțire e de-atîta arșiță și bravură,
mormintelor le lasă curată crin odihna,
înflăcărată spadă, ea nu cunoaște tihna ;
și e pe zi ce trece mai naltă și mai pură.

Și nimeni, niciodată n-o va călca-n picioare,
căci tinerii scheletu-i îl vor purta cu fală :
un flaut mut și totuși sonor ca o chemare.

E-un grai sublim și unic, unind fără
greșeală.
Suflarea-i aspră iscă din colb un pîlc de
nori
și urcă o coloană — palmier semeț — spre
nori.

În românește de
P. AL. G.

dimitrie anghel

şi mitul floral

Un eseu de
GEORGETA HORODINCĂ

Poezia **Metamorfoză** şi scurta schiţă intitulată **Morfină** ne pun în faţa aceluiaşi vis pe care cu mici diferenţe, poetul Dimitrie Anghel îl visează sau îl imaginează de două ori. Faptul este semnificativ. În **Triumful vieţii** scria convins că „...nu poţi visa de două ori acelaşi lucru, precum nu te poţi scălda de două ori în acelaşi fluviu"... Dar obsesiile sale profunde îl dezmint. Nici imaginaţia, nici reveria, nici visele cu adevărat visate nu se desfăşoară absolut la întîmplare. Activitatea psihică, mai ales în aspectul ei de activitate creatoare, e un proces coerent, deşi greu de reconstituit în structura lui reală şi în relaţiile subtile, invizibile, care se ţes. Revenirea unui vis care a fost odată poate într-adevăr visat, iar altădată numai vaporoasă reverie, trebuie totuşi să aibă un motiv, şi anume un motiv bine înrădăcinat în solul obsesiilor care determină structura imaginaţiei poetice. Purtat pe aripile fanteziei sau pe undele toxice ale morfinei care-i calmează durerile trupeşti, poetul se visează în două rînduri transformat în floare şi secerat de un destin care e în acelaşi timp supremă voluptate. Mîna care-l culege, metamorfozat în crin din mijlocul semenilor săi, este mîna iubitei. Alesul se vede în aceeaşi clipă preferat în dragoste şi însemnat de moarte. Arta e rezultatul acestei duble alegeri căci ridicîndu-se uşor sub lună, poetul se simte o pulbere de aur în căutarea unei forme desăvîrşite şi eterne. **(Metamorfoză).**

În **Morfină** poetul se visează o floare roşie de mac rătăcită într-un lan de grîu : „Blondă se pleca marea de spice care închidea viaţa şi speranţa zilelor de mîine, şi spre mine, ca spre un lucru netrebnic, nimeni nu privea. Ele legănau viaţa şi eu închideam somnul şi moartea..." Spre această netrebnică şi stingheră vegetală se îndreaptă totuşi atenţia cuiva : „Şi s-a făcut că o fată frumoasă a venit, o fată pe care o văzusem undeva în viaţa mea rătăcitoare, şi privind cu dispreţ spre imensul lan unde se legăna marea de spice, spre potirul meu fragil şi plin de sînge a alergat şi pe mine m-a ales din atîtea mulţimi. Purpură s-a aprins lumina în cuibul meu de petale, negrul somnului era purpur în floare, şi moartea zîmbea pe marginea potirului. Lujerul frînt s-a clătinat şi floarea ce eram a resimţit viul şi îmbătarea vieţii lîngă căldura unui sîn, şi s-a îndurerat că nu poate prinde trup ca să aibă braţe şi să poată îmbrăţişa.

Dar mîna ce m-a rupt de pe lujer, m-a ridicat pînă la înălţimea unei guri rumene şi m-a sărutat îndelung".

Poezia, dragostea şi moartea, trinitatea care se roteşte necontenit în mitologia intimă a lui Anghel, arătîndu-ne de fiecare dată altă latură, transpare cu toată claritatea şi din soarta acestei flori de mac. În lanul de grîu care reprezintă utilitatea, corola ei graţioasă închipuind un nucleu de frumuseţe şi de gratuitate, rezumă destinul eretic al poetului vegheat de raza voluptăţii fatale. Iubirea şi moartea într-o indestructibilă alianţă, sînt rezervate „alesului" care se distinge în „marea de spice" prin tulburătorul inconformism al purpurei sale inutile.

Nici nu bănuia Clarnet care l-a numit pe Anghel „poetul florilor" cît de departe era de înţelesul adevărat al acestei formule şi cît de mult se apropia ea de sensul profund al personalităţii poetului. Anghel a cîntat într-adevăr florile, aşa cum spune Clarnet şi, aşa cum spune el însuşi, s-a străduit să refacă „asemuirea strălucirii lor" prin cuvinte. Dar mult mai bine a înţeles Iorga care-l numea şi el pe Anghel încă din 1905 „un poet al florilor" şi care îl şi condamna pentru obiectul neangajant al inspiraţiei sale, că mai mult decît o simplă preferinţă pentru suavitatea naturii, florile poetului revelau o viziune, un mod de a concepe inserţia artistului în lume. În **Istoria literaturii româneşti** din 1934, neînduplecatul istoric îl exila postum din substanţa organică a literaturii române pe poetul „de origine şi de tendinţe deopotrivă străine" căruia nu-i putea ierta că a introdus „estetismul" chiar printre scriitorii de la **Sămănătorul** şi că l-a „smomit" pe Iosif. Nici Anghel nu a încetat să-şi apere florile de dogmatismul naţionalist al lui Iorga şi în 1911 cînd apostolul neamului împlineşte patruzeci de ani şi cînd toată presa îi închină numere omagiale, scrie şi el un articol foarte puţin ortodox în raport cu atmosfera sărbătorii. La sfîrşit, aminteşte că o dată l-a întîlnit pe Iorga cumpărînd răsaduri de flori pentru grădina de la Văleni. Vajnicul duşman al frumuseţii gratuite afirmase cu această ocazie că atunci „cînd i s-a urît de oameni şi de documente se coboară în lumea lor şi se desfată zilnic plivindu-le de buruiana cea rea ce le năpădeşte regretînd că nu poate face astfel şi cu buruiana rea din omenire..." Poetul îi reaminteşte la aniversare această scenă „ca o dulce imputare faţă de cel ce-mi spunea odată că-mi prăpădesc vremea inutil cîntînd florile, aceste minuni dumnezeieşti care ne dau atîta mulţumire..."

Într-adevăr, pentru Anghel, mai mult decît un simplu motiv de inspiraţie, florile sînt un destin. Grădina „boierească" pe care i-o reproşa Iorga, recenzîndu-i primul volum de versuri, este grădina copilăriei, primul loc de refugiu în care caută frumuseţea calmă şi delicată cultivată pentru ea însăşi, a florilor, din repulsie faţă de energia interesată şi nepăsătoare la sentimentele celor din jur, a tatălui. Erifilia, mama poetului, căuta ea însăşi o oază în pustiul acelei vieţi searbede care era căsnicia ei cu un om mai virstnic, ursuz şi neatent la subtilităţile unui suflet de femeie hrănit cu lecturi romantice. Grădina era pentru ea evadarea din lumea filistină a banului, din mediul negustorilor inculţi, cu umor desigur îndoielnic şi cu subiecte de conversaţie limitate, care alcătuia societatea arendaşului şi pe care poetul o caracterizează drept un „bizar amestec". Din spirit de opoziţie faţă de materialismul soţului, Erifilia întreţinea aşa cum bine intuia Iorga „o grădină scumpă, o grădină pentru oameni avuţi" dînd banului o întrebuinţare aristocratică, iubirea desfătarea sufletului şi a privirilor, răspunzînd cu un secret dispreţ şi dintr-o femeiască răzbunare. Dragostea poetului pentru mama sa l-a făcut să urmeze îndeaproape nu numai preferinţele, ci şi protestul ei discret faţă de un mod de viaţă. A îndrăgit florile pentru că în flori se refugiase sufletul nostalgic şi tandru al Erifiliei, pentru că florile întruchipau frumuseţea pe care o izgonise din viaţă cultivatorul nesătul al nesfîrşitelor lanuri de spice. De copil, poetul a crescut într-un adevărat cult al frumosului care trebuia în primul rînd să fie gratuit pentru că se opunea negustoriei. Dacă urîtul se confundă pentru el de timpuriu cu acţiunea utilitară, cu viaţa mărginită la scopuri mercantile, frumosul se detaşează tot mai mult de practică, devine tot mai mult scop în sine şi pentru sine, desfătare elevată a sufletelor alese. Mama era un suflet ales, iubitor de frumos şi neadaptat modului de viaţă burghez. Poetul se simte moştenitorul ei direct. Estetismul său este reacţia „alesului" împotriva colectivităţii vulgare a burghezilor, a turmei de parveniţi, robiţi plăcerilor lipsite de orice reflex în spiritualitate, împotriva „mafiei" pe care o simte solid organizată ca o putere potrivnică artiştilor şi poeţilor. O cezură se produce de timpuriu în mitologia poetului care desparte hotărît frumuseţea de utilitate şi poezia de viaţă. Destinul său de poet se întemeiază pe adversitate faţă de tot ceea ce este acţiune practică de parvenire sau consolidare a unei poziţii materiale şi sociale. Bine spunea Gala Galaction la moartea poetului : „E totdeauna interesant să găseşti în noianul semenilor tăi, atît de egoişti, atît de josnic înclinaţi cîştigului şi intereselor, atît de aprigi în lupta pentru existenţă, cîte o ciudăţenie de om care să nu rîvnească nici parveniri, nici glorie politică şi care să-şi pună idealul în lucruri absolut dezinteresate şi sufleteşti. De unde vin aceşti oameni rari ? Care legi capricioase şi intermitente îi fac să răsară printre noi şi ce fel sînt croiţi ei sufleteşte că nu au de loc comuna impulsivitate egoistă, uricioasă şi hrăpăreaţă ? Anghel n-a voit să fie nici om politic, nici bancher, nici profesor universitar. S-a mulţumit să miroasă florile, să scrie versuri şi să iubească". (Gala Galaction, **A treia zi, Cronica,** an. I. nr. 1.12 februarie 1915).

Într-adevăr, Anghel urma cu perseverenţă un destin care seamănă prin absenţa oricărei ambiţii ariviste, cu destinul gratuit al florilor. Şi poezia se afla pentru el în afara realităţii sociale, a luptelor politice, a prezentului istoric în care, poetul nu vedea altceva decît o tristă luptă pentru îmburghezire. Mentalitatea şi parvenitismul unui mediu limitat dar în care poetul îşi ducea în mod exclusiv, viaţa, ocupau în concepţia sa tot spaţiul social.

Revenind acum la simbolica reprezentare a condiţiei sale de artist, nu ne mai mirăm că în vis poetul se vede transformat în floare. Printre spicele de grîu multe şi uniforme, supuse toate unui clar destin utilitar, floarea este o erezie, aşa după cum în mulţimea de burtă-verde care aleargă după bani, slujbe, avere, poetul e un solitar însemnat de soartă cu alte dorinţe şi alte nostalgii. În timp ce toţi se reped spre bunuri materiale, el singur se ridică uşor sub lună în căutarea unei forme ideale care se află dincolo de sacul plin cu grîu sau cu bani. Imaginaţia poetului călătoreşte prin subterana determinărilor, mulîndu-se fidel structurii sale psihice înainte de a înflori la suprafaţă în potirul simbolic al unui crin şi înainte de a se risipi definitiv în miresme.

Acelaşi vis care revine cu detalii abia schimbate la interval de patru ani — poezia **Metamorfoză** a apărut în 1906 iar schiţa **Morfină** în 1910 — ne dezvăluie aşadar persistenţa în imaginaţia poetică a lui Anghel a unei structuri inspirate de un estetism organic şi graţios. E aceeaşi structură revelată de poza studiată în oglindă a poetului care nu apare în public înainte de a se curăţi de patimi şi zbucium inestetic. E aceeaşi structură revelată de cultul reveriei, al miresmelor, al trecutului, al amintirii, al unui univers narcisist îmbătat de propria lui frumuseţe pe care nenumărate oglinzi o reflectă într-o infuzie de vis şi de raze funebre. Această structură urmează involuntar structura mitului lui Narcis care l-a ajutat pe poet să-şi reprezinte destinul şi să-şi gîndească propria lui condiţie de artist sub semnul unei trinităţi : frumuseţe, dragoste şi moarte. După cum se ştie, Narcis, îndrăgostit de propria lui imagine oglindită în apă, era profund descurajat de imposibilitatea realizării acestui amor. Contemplîndu-şi neclintit chipul în fîntînă prinse cu timpul rădăcini şi se transformă în floarea care-i poartă numele. Asfodelul sau narcisul e în acelaşi timp floarea morţii. De cîte ori se visează transformat în propriul său simbol, Anghel se vede întrupat într-o floare care nu este decît un substitut al narcisului. Macul, după cum se ştie, are o existenţă atît de efemeră încît a devenit simbolul mitologic al uitării, altă faţă a morţii. Crinul poartă în potirul lui diafan puterea dătătoare de moarte. O baladă medievală ne spune că regina Franţei a trimis unei rivale norocoase un buchet de crini şi că „...la senteur de ce bouquet a fait mourir marquise..." Asfodelul poetului este aşadar macul sau crinul. Nu e totuşi o simplă întîmplare că din atîtea flori cîntate de el, Anghel care cunoştea sensul mitologic implicat în „jalea unei asfodele", a ales pentru a-şi repercuta destinul în simbol tocmai acele flori al căror parfum sau frumuseţe includ o metaforă a morţii.

Condiţia social-istorică a poetului găseşte în mitul lui Narcis prin care umanitatea a exprimat încă din copilăria ei fascinaţia şi primejdia frumuseţii în sine, prilejul de a-şi atribui un caracter fatal şi permanent. Anghel punea astfel instinctiv la adăpostul unei autorităţi mai înalte reprezentarea subiectivă a destinului său de artist cu outsider social.

Poezia are nevoie de eternitate. Metafora frumoasă, simplă şi naivă a mitului propune o esenţializare a istoriei care seamănă cu veşnicia. În această perspectivă mitologizată pentru Dimitrie Anghel poeţii sînt ca florile, florile nu fac decît să transpună într-o suavă fatalitate, destinul melancolicului Narcis. Poetul florilor este poetul frumuseţii care, prin gratuitate, devine funestă.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Virgil Teodorescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**